

ACADEMIA ROMÂNĂ

CONFLICTUL

DINTRE

GUVERNUL MOLDOVEI

ȘI

MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI

DE

RADU ROSETTI

II.

DUPĂ 1 Iunie 1859

EXTRAS DIN
ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE
Seria II. — Tom. XXXII.
MEMORIILE SECȚIUNII ISTORICE.

BUCUREȘTI

Institutul de Arte Grafice «CAROL GÖBL» S-sor Ioan St. Rasidescu
16, STRADA DOAMNEI, 16

1910.

26.281.

Prețul 1 leu 50 bani.

Analele Societății Academice Române. — Seria I:

Tom. I—XI. — Sesiunile anilor 1867—1878.

Analele Academiei Române. — Seria II:

Tom. I—X. — Desbaterile și memoriile Academiei în 1879—1888.

Indice alfabetic al volumelor din *Anale* pentru 1878—1888

	L. B.
Tom. XI. — Desbaterile Academiei în 1888—9	2.—
» XI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	3.—
» XII. — Desbaterile Academiei în 1889—90.	2.—
» XIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	3.—
» XIV. — Desbaterile Academiei în 1890—91	12.—
» XV. — Desbaterile Academiei în 1891—2	4,50
» XVI. — Desbaterile Academiei în 1892—3	2,50
» XVII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4.—
» XVIII. — Desbaterile Academiei în 1893—4	8.—
» XIX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50
» XX. — Desbaterile Academiei în 1894—5	3,50
» XXI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	7.—
» XXII. — Desbaterile Academiei în 1895—6	2.—
» XXIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
» XXIV. — Desbaterile Academiei în 1896—7	1,50
» XXV. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50
» XXVI. — Desbaterile Academiei în 1897—8	3.—
» XXVII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4,50
Indice alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1888—1898	5.—
Tom. XXI. — Desbaterile Academiei în 1898—9	2.—
» XXVIII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
» XXIX. — Manuscripte din bibliotecii străine relative la istoria Românilor. (Al doilea memoriu), de <i>N. Iorga</i>	1.—
» XXX. — Socotelile Brașovului și scrisori românești către Sfat în secolul XVII, de <i>N. Iorga</i>	1,60
» XXXI. — Socotelile Sibiiului, de <i>N. Iorga.</i>	—,30
» XXXII. — Cronicele muntene. Întâiul memoriu. Cronicele din secolul XVII, de <i>N. Iorga</i>	1,60
» XXXIII. — Expunere pe scurt a principiilor fundamentale ale istoriei, de <i>A. D. Xenopol</i>	—,15
» XXXIV. — Edilitatea sub domnia lui Caragea, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
» XXXV. — Desbaterile Academiei în 1899—1900	6.—
» XXXVI. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
» XXXVII. — Români și Maghiarii înaintea istoriei, de <i>A. D. Xenopol.</i>	—,25
» XXXVIII. — Portretul lui Miron Costin, de <i>S. Fl. Marian</i>	—,50
» XXXIX. — Portul barbei și părului la Romani, de <i>Ion Kalinderu.</i>	—,50
» XL. — Zece Maiu. — Cuvântare de <i>D. A. Sturdza.</i>	—,60
» XXXVII. — Din domnia lui Ioan Caragea, 1812—1818, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
» XXXVIII. — Desbaterile Academiei în 1900—1901	5.—
» XXXIX. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	4.—
» XL. — Atanasie Comnen Ipsilant, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
» XLI. — Societatea sub I. G. Caragea, de <i>V. A. Urechiă.</i>	1,60
» XLII. — Ioan Circa de Gambutz, ca episcop al Marmației Dositeiu Circa, 1660—1730, de <i>Ioan Puzcariu</i>	—,20
» XLIII. — Din domnia lui Alexandru Calimah, de <i>V. A. Urechiă</i>	1,60
» XLIV. — Portul perucilor și bărbierii la Romani, de <i>Ion Kalinderu.</i>	—,20
» XLV. — Originea câmpulungeană a lui Gavril, Mitropolitul Kievului, de <i>T. V. Stefanelli.</i>	—,20
» XLVI. — Desbaterile Academiei în 1901—2.	6.—
» XLVII. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	3.—
» XLVIII. — Două acte oficiale necunoscute de pe timpul Împăratului Bizantin Isaac II Angel, privitoare la Români din Peninsula Balcanică spre finele secolului XII, de <i>C. Erbiceanu.</i>	—,40
» XLIX. — Teoria probei (în știința modernă), de <i>Petre Popescu</i>	—,50
» L. — Priviri istorice și literare asupra epocii fanariotice, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,40
» LI. — Din luptele pentru neam: Răsturnarea lui Vasile Lupu. Studiu istoric, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,30
» LII. — «China supusă», manuscris grecesc cu acest titlu. Descriere și extracte, de <i>C. Erbiceanu</i>	—,20
» LIII. — Luteranismul, calvinismul și introducerea limbii române în bisericile din Ardeal, de <i>Dr. At. M. Marienescu</i>	—,30
» LIV. — Originea Voevodatului la Români, de <i>Ioan Bogdan.</i>	—,20
» LV. — România sub raportul moral, de <i>I. Tanoviceanu</i>	—,80
» XLVIII. — Desbaterile Academiei în 1902—3.	5,50
» XLIX. — Desbaterile Academiei în 1902—4.	5.—
» L. — <i>Memoriile Secțiunii Istorice.</i>	5.—
» LI. — Regele Carol I și Instrucțiunea publică. Cuvântare de Zece Maiu 1903, de <i>D. A. Sturdza.</i>	—,20

6273135(2)

Ino. A. 3592

CONFLICTUL
DINTRE
GUVERNUL MOLDOVEI ȘI MĂNĂSTIREA NEAMȚULUI
DE
RADU ROSETTI.

II. DUPĂ 1 IUNIE 1859.

Sedința dela 22 Ianuarie 1910.

I.

Nouă procură dată de mănăstire ieromonahului Teofan Cristea, al cărei text a rămas necunoscut. — Teofan Cristea protestează la episcopul Chișinăului în contra măsurilor luate de guvernul Moldovei și propune să înființeze o mănăstire pe una din moșiile Lavrei în Basarabia. — Guvernul Moldovei cere trimiterea lui Teofan la mănăstire. — Imputernicire dată lui Teofan în numele chiriarhiei și a mănăstirilor pentru a protestă la autoritățile rusești în contra actelor guvernului Moldovei.

Ieromonahul Teofan Cristea urmând să plece din nou în Basarabia pentru căutarea intereselor mănăstirii, i se dăduse, de către aceasta, o nouă procură în termeni ce ne-au rămas necunoscuți, căci această procură lipsește din acte și cunoaștem existența ei numai dintr'o scrisoare posteroară a lui Teofan către starețul Timofteiu.

Cu treisprezece zile înaintea decretului dela 1 Iunie, adică la 19 Maiu, guvernul Moldovei însărcinase pe vechilul departamentului Cultului în Basarabia, Teodosie Aroneanu, cu căutarea intereselor de acolo ale mănăstirilor chinovii. Apoi, la 13 Iunie, acelaș departament invită pe Teofan Cristea, care se află în Basarabia, să se întoarcă în țară, înștiințându-l că avocatul stafului în Basarabia a fost însărcinat și cu interesele mănăstirilor chinovii.

sc. dec. 5800/8.

Teofan însă, care după toate probabilitățile primise în acel timp instrucții dela stareț, în loc de a se întoarce se ascunse.

Precum rezultă din actele posteroare, Teofan Cristea se gândise, îndată după ce cunoscuse măsura decretată la 1 Iunie, la înființarea unei nouă mănăstiri a Neamțului în Basarabia, pe una din moșiile lavrei, și făcuse chiar primele demersuri în această privință în ziua de 29 Iunie 1859.

O suplică către episcopul Chișinăului, în care se descria nenorocirea căzută asupra bisericii Moldovei (1), îi cerea, în numele starețului și a soborului, să iea apărarea mănăstirii Neamțului, ai cărei ocrotitori erau Impărații rusești. Dacă nu ar găsi alte mijloace, Teofan eră împuternicit să mijlocească la sfântul sinod rusesc pentru ca acesta să-i dea voie să zidească în Basarabia, pe o moșie a lavrei, o mănăstire care ar fi ca fiică a Neamțului, și căreia ar fi atribuite averile din Basarabia ale lavrei. Iar lavra, dacă ar primi o asemenea încuviințare, s'ar îndatori să țină, pe lângă noua mănăstire, o școală de județ, cu scopul ca băieții terminând învățătura acelei școli sub protecția legilor rusești, să poată fi de folos chiar și în Moldova, unde «azi, între valurile actuale și propaganda catolică, se clatină temelia bisericii dela Răsărit». Teofan mai adăogă că această jalbă ar fi trebuit dată de stareț și de sobor: «dar ei au mare frică și n'au chip s'o facă; căci dacă ar află guvernul Moldovei că ei au alergat la ajutorul Rusiei, cine știe ce ar fi pățimit din această cauză». Pentru aceleași temeuri n'au dat în persoană suplica, ci au trimis-o prin arhimandritul Ieronim Gepner, egumenul mănăstirii basarabene Gârbovățul.

Teofan Cristea găsiă în Basarabia un tărâm cât se poate de prielnic pentru intrigile lui.

Următoarele rânduri extrase dintr'o carte tipărită în tipografia eparhială, la Chișinău, pot fi privite ca exprimând părerea oficială atât a episcopatului cât și prin urmare a guvernului rusesc în privința măsurii dela Iunie 1859: «Guvernul lui Alexandru Cuza (2) (Ministerul Kogălniceanu) a fost din cele mai liberale; membrii acestui guvern considerau biserica pravoslavnică drept o

(1) Călugării se puseseră pe scris proteste. Precum se constată din protestul dat de mitropolitul Sofronie Camerei Moldovei, la 24 Martie 1860, îndată după aducerea la îndeplinire a decretului dela 1 Iunie 1859, toți stareții și starețele mănăstirilor chinovii protestară către mitropolit împotriva măsurii luate de guvern. Aceste protestări trebuie să se afle în arhiva Camerei.

(2) *Novo Niameșkii Monastir*, p. 12.

instituțiune moartă și, pentru reînvierea spiritului religios în popor, voiau a introduce în România unirea catolică. Biserica avea o avere mare atât mișcătoare cât și nemișcătoare; puterea princiară a pus mâna pe această avere, hotărînd a o ocărui ea singură. Această nelegiuire nu datează însă dela Cuza Vodă, ci își are începutul său mult mai înainte. Încă mitropolitul Veniamin, la 1835, în contra canoanelor Apostolilor, a întocmit un comitet mitropolitan pentru a administra averea bisericească.

«Apoi în ziua de 1 Iunie 1859, A. S. Domnitorul Principatelor-Unite a dispus să se pună averile mănăstirești sub ocăruierea ministerului de Culte, fără a pomeni măcar despre drepturile mănăstirii Neamțului. Pe temeiul hotărîrii domnești, averea întreagă a mănăstirii, precum și toate acaretele, s'au dat în arendă prin licitațiune și administrațiunea arendașilor s'a întins până la poarta mănăstirii. Pentru hrana călugărilor și întreținerea mănăstirilor Neamțul, Secul, Văratecul, Agapia, Vorona și Adamul s'au făcut mezaturi, așa că cele sfinte au devenit lucru de speculă în mâinile speculanților evrei și alții».

La 3 August, Teofan Cristea trimite consulului general rusesc din București o jalbă cerându-i ca guvernul imperial să nu-și tragă protecția de pe lavră. Vedem deci că acest ieromonah, uitător de faptul că este Moldovean și orbit de patimă, săvârșește un șir de demersuri menite a obține ajutorul unei puteri străine împotriva guvernului țerii!

Comisia regulătoare a averilor mănăstirești invitându-l să vie la mănăstire spre a-și da sămile precum și a aduce lămuriri asupra afacerilor mănăstirii în Basarabia, ieromonahul trimise niște certificate medicale, constatând că este bolnav și că nu poate veni. Iar comisia, la 26 August, comunicând faptul ministerului cere, având în vedere că boala nu este din cele prelungitoare, ca ministerul să insiste pentru trimiterea lui la mănăstire cu toate hârtiile privitoare la afacerile lavrei.

Ministerul Cultelor cere celui al Afacerilor Străine să mijlocească la consulatul rusesc în sensul raportului comisiei, ceea ce se și făcu.

Aroneanu căruia ministerul de Culte îi repetase însărcinarea dată la 19 Maiu, răspunde la 2 Septembrie arătând că călugărul Teofan îi pune obstacole prin intrigi și prin protestele ce le trimite la toate autoritățile din Basarabia.

Măsura luată de Cuza Vodă, prin decretul dela 12 Iunie 1859, erà bine motivată și absolut legală, fiind întemeiată pe texte de legi foarte precise. Ea nu erà decât aplicarea unor principii rezultând din Regulamentul Organic și din legiurile dela 1835 și 1844. Aducerea ei la îndeplinire a lăsat într'adevăr mult de dorit, dar nu este de tăgăduit că multe abuzuri și urmări păgubitoare s'ar fi înlăturat, dacă relațiile dintre guvern și mitropolit ar fi fost altele decât cele în ființă.

Dacă mitropolitul Sofronie și-ar fi stăpânit nemulțumirea și iritarea pricinuită de drastica măsură luată de guvern, cumpănind cu sânge rece atât motivele invocate, temeiul lor legal cât și nevoile țerii, ar fi recunoscut legitimitatea măsurii, întrucât ea nu erà altceva decât punerea mănăstirilor chinovii, conform art. 8 și 9 ale legiurii dela 1835, sub regimul acesteia, căruia erau supuse celelalte mănăstiri încă dela 1844, este aproape sigur că nu i s'ar fi putut tăgădui un drept de control asupra lucrărilor comisiilor regulătoare. Astfel s'ar fi putut împiedeca multe abuzuri și dacă nu s'ar fi înlăturat cu totul, cel puțin s'ar fi amânat, pe mai mulți ani, ruina desăvârșită a mănăstirilor.

Dar mitropolitul Sofronie erà un om slab de caracter, pătruns de ideile regulamentare, dușman al noului regim, lacom de bani și cu totul supus influenței acelor cari îl înconjurau: Varahiil Lateș și alții de aceeaș moralitate erau stăpâni pe voința lui. Ei știură să-l convingă că Domnul și ministrii săi urmăresc ruina bisericii ortodoxe și că lui îi revine sarcina de a o apăra și de a o mântui, cu sprijinul Rusiei, sprijin ce nu-i putea lipsi în asemenea împrejurări. Călugării dela Neamțul, prin oamenii lor, ajutau aceste încercări din toate puterile. Iar guvernul rusesc din parte-i, crezând că a găsit acuma o pârgheie prețioasă pentru a-și recăștiga influența de odinioară în Principate, ruinată prin războiul Crimeii și, în orice caz, un mijloc sigur pentru a suscita greutatea unui guvern și unui Domn ce numai plăcuți nu puteau să-i fie, lucră direct și indirect asupra slabului mitropolit.

Prima măsură luată fățiș în contra guvernului fu slobozirea unor cărți de afurisenie în contra arhimandritului Melhisedec și a iconomului Matcaș, cele două fețe duhovnicești cari luase parte la lucrările comisiei regulătoare (1).

---

(1) Nu mi-am putut procura textele acestor cărți de afurisenie, dar existența lor este mai presus de orice îndoială. După notițele arhierelui Narcis Crețulescu ele s'ar afla în dosarul 116/59 al mitropoliei Moldovei.

Iar la 3 Septemvrie, mitropolitul trimite ieromonahului Teofan Cristea, în Basarabia, împuternicirea No. 1.296, prin care îl însărcinează să protesteze formal la guvernul rusesc în contra măsurilor luate de guvernul Moldovei și să reclame ajutor ori unde va socoti, pentru sprijinirea intereselor și drepturilor mânăstirilor chinovii, pentru respectarea sfintelor canoane și a bisericii (1).

Printr'o scrisoare din aceeași zi, tot către Teofan Cristea (2), mitropolitul arată cum procedează guvernul la luarea averilor mânăstirilor chinovii și-l îndeamnă să se miște pentru mântuirea lor.

Precum se vede, primul pas făcut de mitropolitul Sofronie este de a cere ajutorul străinului și numai după ce a implorat astfel sprijinul Rusiei, el se îndreaptă către autoritățile constituite ale feriii.

II.

Protestele mitropolitului Sofronie

către comisia centrală și către Dom. — Incercările guvernului Moldovei pentru ca să aducă pe Teofan Cristea în țară. — Protestele lui Teofan Cristea și scrisorile mitropolitului Sofronie către dânsul și către episcopul de Chișinău. — Memoriul trimis de mitropolit episcopului.

Tot la 5 Septemvrie, după ce ceruse ajutorul străinului, mitropolitul Sofronie, aducându-și aminte că chiriaria lui se află în Moldova, trimise Comisiei Centrale un lung protest (3) prin omul său de încredere, arhimandritul Varahiil Lateș.

Prin acest protest, după ce expunea măsurile luate de guvern în privința mânăstirilor chinovii, răstălmăciă, pentru a arăta ilegalitatea lor, legile anterioare, invocă canoanele și Convenția din Paris.

Cuvintele mitropolitului găsiră răsunset numai în președintele Comisiei Centrale, Răducanu Rosetti. El propuse ca luarea averilor mânăstirilor chinovii să fie cuprinsă între acuzațiile aduse ministerului Manolache Costache prin memoriul ce urmă să se prezente Domnului. Însă, în urma opoziției lui Mihaiu Kogălniceanu, propunerea președintelui căzù dela sine, negăsindu-se doi membri pentru a o susține (4).

(1) Vezi Acte, I.

(2) Vezi Acte, II.

(3) Vezi Acte, III.

(4) Vezi *Buletinul Comisiei Centrale*.

La 10 Septemvrie, mitropolitul trimise Domnului protestul său No. 1334.

Acest act, foarte lung, a fost alcătuit, se zice, de Aron Pumnul. Prinr'insul mitropolitul protestă în contra luării ocârmuirii averilor mănăstirilor pe motivele următoare:

Măsura este contrară canoanelor și alcătuește o violare a dreptăților sale de eparhiot, căci, printre altele, Domnul a numit în comisia însărcinată să ia pe samă averile mănăstirilor situate în eparhia mitropolitului, fără a consulta pe mitropolit, doi clerici cari, în urma acestui fapt, cad sub afurisenie și pierd darul preoției.

Măsura este nelegală, fiind luată de Domn fără concursul chiriarihiei, pe când legiurile dela 1835 și 1844, pe cari se pretinde întemeiată acea măsură, sunt rezultatul conlucrării Domnului, a chiriarihiei și a Obșteștii Adunări.

Abuzurile imputate mănăstirilor nu pot justifica măsura, căci există adagiul de drept: *Abusus non tollet usum*, apoi abuzurile departamentului Cultului în ocârmuirea averilor bisericesti sunt neasămănat mai mari decât ale mănăstirilor. În urma experienței făcute s'ar fi căzut ca acele averi să se dea iar sub ocârmuirea exclusivă a clerului.

Invocă principiile dreptului roman pentru a arăta cât de nedreaptă eră măsura luată de guvern asupra unor averi ce erau proprietatea nemijlocită a mănăstirilor.

Această măsură eră contrară moralei și rumpea legăturile cele mai sfinte ale societății, creând un precedent dezastros.

Termină cerând Domnului să revie asupra măsurii și, dacă s'ar întâmplă ca el să desprețuească cuvântul de dreptate al arhipăstorului Moldovei, acesta declară că protestează sărbătorește înaintea națiunii în contra unei astfel de imoralități, de risipire și de jaf al celor sfinte.

Domnul, în urma primirii acestui protest, îl înapoiă mitropolitului prin președintele consiliului, Manolache Costache, poruncindu-i să spună mitropolitului: «Măria Sa Domnitorul m'a trimis ca să vă spun că nu vă primește această anaforă, și să v'o arunc în obraz, și pe viitor să vă mărginiți cu asemeni, căci veți păți dela Înălțimea Sa ca un monah prost». Căroră cuvinte mitropolitul răspunse: «Te rog să arăți Înălțimii Sale că smerit mulțamesc, — și că nu voiu încetă de a-mi îndeplini datoria» (1).

(1) Incidentul mi-a fost povestit de o mulțime de contimporani, între alții de însuș Manolache Costache.

Ori cât de legitimă eră indignarea care cuprinsese pe Domn, totuș ea nu poate să justifice cuvintele cari însoțiau restituirea protestului, cuvinte absolut incalifiabile, nedemne de un Domn. Cu ele contrastează, spre cinstea lui, răspunsul mitropolitului.

În urma unui raport al avocatului Aroneanu din 2 Septemvrie, ministrul Cultului prezentase consiliului un referat arătând împrejurările în cari se află Teofan Cristea și cerea deslegare asupra urmării ce avea a se păzi în privirea *închipuitelor proteste* ale acelui monah, și prin adresă se comunică comisiei regulatoare cuprinsul raportului lui Aroneanu.

Iar acea comisie răspundeă ministerului Cultelor propunând a se trimite în Basarabia un funcționar care să se încredințeze de boala monahului Teofan și, în caz când boala n'ar fi reală, să-l trimită la mânăstire, făcând tot odată inventarul averii ei de peste Prut. Această adresă a comisiei se comunică consiliului de miniștri spre a o avea în vedere la deciziunea ce avea să dea asupra referatului Cultelor din 2 Septemvrie.

Avocatul Aroneanu ceruse dela autoritățile locale ca desființarea puterilor ieromonahului Teofan și însărcinarea dată lui de ministrul Cultelor pentru căutarea intereselor mânăstirilor chinovii să se publice în foaia oficială. Asupra acestei cereri procurorul Oblaștiei Basarabiei făcù un raport prin care propunea: ca, înainte de a da curs cererii lui Aroneanu, să se ceară deslegare dela ministerul imperial al Afacerilor Străine, arătând totodată că socotința sa este de a nu se da curs acelei cereri. Aroneanu raportează împrejurarea ministrului Cultelor.

În acest timp, ministerul Afacerilor Străine stăruia, fără vreun succes, la consulatul rusesc, pentru ca autoritățile basarabene să trimită pe Teofan Cristea înapoi la mânăstire.

Boala de care zicea acest călugăr că suferă nu-l împiedecă însă să trimită în toate părțile proteste în contra măsurilor «nelegiuite» luate de guvernul Moldovei. La 18 Septemvrie protestează la principele Gorciacov, la oberprocurorul sinodului, Conte Tolstoi, și la guvernatorul Basarabiei. La 13 Octomvrie protestează la contele Kisselev, ambasadorul rusesc din Paris, la 29 Octomvrie la consulul din Iași, Popov, la 7 Noemvrie la contele Strogonov, guvernatorul general al Nouăi Rusii, în Odessa, la 24 Decemvrie din nou la consulatul general din București (1).

(1) Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu.

La 30 Decembrie 1859 mitropolitul Sofronie, pe care îl ținea Teofan în curentul tuturor demersurilor sale, se adresă prin scrisoarea episcopului de Chișinău, Antonie (1).

În acea scrisoare zicea că singura mângăere, singurul liman de scăpare al bisericii Moldovei este la Impăratul Rusiei. Rugă pe episcop să descrie Impăratului jalnica stare a acelei biserici și să se silească spre a-l face să zică un cuvânt generos pentru mântuirea mănăstirilor.

Scrisoarea teră însoțită de un memoriu menit să fie pus sub ochii Impăratului (2).

O faptură caracteristică a acestui memoriu este acuzarea ce o face mitropolitul Sofronie predecesorul său de neștearsă memorie, mitropolitului Vemiamin Costache, căruia îi atribuie cauza «tuturor nenorocirilor bisericii Moldovei», fiindcă consimțise și conlucrase la alcătuirea legiurii dela 1835, stabilind amestecul guvernului în ocârmuirea bunurilor clerului.

Este foarte adevărat că măsura decretată la 1 Iunie 1859 este urmarea directă a legii dela 1835, care este temelia ei legală, dar oare ar fi cutezat guvernul să iea acea măsură, dacă mănăstirile n'ar fi provocat-o de atâta vreme prin nenumăratele lor abuzuri? Apoi ce se mai zici când vezi pe un mitropolit incapabil, lacom și lipsit de patriotism, îndrăznind să arunce învinovățiri aceluia ale cărui virtuți îi câștigase, cu drept cuvânt, numele de «podoaba bisericii ortodoxe». În fine, mitropolitul Sofronie uitase că legiuirea dela 1835 fusese aprobată și chiar lăudată de organele guvernului rusesc, către care el acuma se adresă, și că niciodată ea n'ar fi fost pusă în vigoare fără de această aprobare.

Restul memoriului este o slabă încercare de a dovedi nelegiuirea actelor guvernului Moldovei, pe baza unor articole din codul lui Calimah, a unor texte trunchiate din Regulamentul Organic, a canoanelor Apostolilor și ale soboarelor ecumenice.

III.

Chestiunea mănăstirilor chinovii în Cameră. Nou protest al mitropolitului. — Turburări în mănăstirea Neamțului și nou conflict cu mitropolitul din cauza introducerii muzicii vocale. — Suspendarea starețului Gherasim.

În țară se ivise un puternic curent în contra ministerului Manolache Costachi. Comisia Centrală, în toamna anului 1859, trimisese

(1) V. Acte, IV.

(2) V. Acte, V.

Domnului un memoriu în care se denunțau mai multe măsuri de ale ministerului, calificându-le de anticonstituționale.

După alegerea și convocarea Camerei legislative, primul ministru, în ședința din 18 Martie 1860, prezintă deputaților o lungă expunere asupra faptelor guvernului, arătând atât starea în care găsise diferitele servicii și administrații publice, cât și măsurile luate de dânsul. Printre acestea eră și luarea ocârmuirii averilor mânăstirilor chinovii pe sama ministerului de Culte, asupra căruia, după ce dădea oareșcari amănunte, arată că mânăstirile se aflau acumă într'o stare mult mai corespunzătoare menirii lor decât înainte.

Camera alege o comisie pentru cercetarea actelor expuse de primul ministru, prin urmare și a celor privitoare la luarea ocârmuirii averilor chinoviilor (1).

Indată după alegerea comisiei, mitropolitul, președinte de drept al adunării, adresă acelei comisii protestul său din 24 Martie 1860.

În acest protest, mult mai scurt decât cele anterioare, mitropolitul rezumează pe scurt faptele săvârșite cu ocazia luării ocârmuirii averilor chinoviilor și greutățile ce au urmat pentru mânăstiri. Arată că moșiile lăsate egumenilor pe un preț cuviincios, pentru îndestularea soboarelor, s'au arendat, dându-se în întreprindere acea aprovizionare. Arată că administrația departamentului bisericesc a fost dela început dăunătoare bisericii. Protestează atât împotriva măsurilor luate de guvern în pregătirea unor proiecte pentru organizarea mânăstirilor fără înțelegere cu chiriarhul țerii, fără conlucrarea lui, cât și împotriva desbrăcării bisericii de toate drepturile sale canonice.

Apoi cere comisiei să cerceteze toate cele arătate și, în cât privește drepturile mânăstirilor chinovii, să aibă în vedere actele de întemeiere și de danie, spre respectarea și îmbunătățirea lor. Întru sprijinirea celor expuse de dânsul, mitropolitul depuse pe biroul Camerei protestele ce-i fusese trimise de stareții și starețele mânăstirilor chinovii în vara anului 1859.

Asemenea și starețul Gherasim dela mânăstirea Neamțului trimise mitropolitului, la 28 Martie 1860, sub formă de raport, un nou protest în contra procedării guvernului (2).

(1) Aceste evenimente se pot urmări mai cu samă în *Monitorul Oficial al Moldovei* de pe vreme.

(2) V. Acte, VIII.

Raportul comisiei de cercetare a Camerei, alcătuit de Costache Hurmuzachi, tratează atât despre luarea ocârmuirii averilor chinoviilor cât și despre modul de procedare al comisiilor regulatoare. Atacă măsura ca contrară art. 8 și 9 ale legiurii din 1835, art. 5 al legiurii dela 1844, și art. 47 al Convenției din Paris, care dispune că legiurile existente să urmeze a avea putere până la revizuirea lor prin corpurile legiuitoare. Iar procedarea este arătată ca contrară art. 14 al legiurii din 1835, care hotărăște că veniturile mănăstirești nu se vor putea cheltui în altă trebuință la nici o întâmplare, iar guvernul a întrebuițat, în scop cu totul altul, banii intrați de pe vânzarea averii mobile a mănăstirilor. În fine, măsura este arătată ca contrară art. 47 al Convenției, deoarece, fără revizuire prealabilă, înlătură competența chiriarchiei în ocârmirea internă a mănăstirilor, introducând o nouă organizare.

Această părere fu susținută, mai cu deosebire, de raportorul Hurmuzachi și de D. Cornea.

Primul ministru și Kogălniceanu o combătură susținând legalitatea măsurilor, tocmai pe articolele din legile dela 1835 și 1844, pe cari se întemeia acuzarea, arătând că guvernul nu făcuse altceva decât să aplice dispozițiile lor în urma repețitelor abuzuri ale mănăstirilor. Președintele consiliului, pe lângă altele, aduse în cameră dovezi că mănăstirea Neamțului recursese în diferite rânduri la ajutor străin și menționează intrigile ce le țesea în Basarabia Teofan Cristea.

Prin moțiunea votată de cameră, la 28 Aprilie 1860, asupra concluziunilor comisiei de cercetare, se desaprobau actele ministerului și se protestă în chip solemn în contra violării legilor constitutive de cari se făcuse culpabil; însă actele desaprobate și în contra cărora se protestă erau enumerate și dintr'însele se avuse grijă a se elimina orice mențiune despre luarea averilor chinoviilor, consfințindu-se astfel măsura în chip destul de lămurit, deși tăcut.

Trebue observat că, în Cameră, majoritatea aparține elementelor reacționare cari vedeau cu ochi foarte răi tendințele reformatoare ale Domnului și căutau să lovească în ele prin toate mijloacele și la toate prilejurile.

În urma adoptării acestei moțiuni, ministerul Manolache Costache căzū și în locu-i veni la putere un guvern cu Kogălniceanu în frunte.

Moțiunea a fost votată în ședința dela 28 Aprilie 1860, dar mitropolitul Sofronie nu așteptă votarea ei pentru a săvârși un act

pregătit de mai multe luni și care puneă cunună tuturor demerurilor sale antipatriotice pe lângă guvernul rusesc.

Pregătise, încă dela 22 Ianuarie 1860, o procură (1) prin care numiă pe Teofan Cristea vechil cu desăvârșire și cu nemărginite puteri, atât din partea sa și a mănăstirilor Neamțul și Secul, cât și din partea tuturor mănăstirilor din țară.

După ce, în această procură, denunță, în cuvintele cele mai violente, faptele guvernului Moldovei, *arătă că aceste fapte l-au silit a se îndreptă către singurul apărător al Pravoslavniciei, Marele împărat în toată Rusia, ca să scape biserica Moldovei de prăpastia ce i se gătește de guvern.* Adăogă că a rugat pe episcopul de Chișinău, Antonie, să supună la picioarele prestolului împărăteștei Sale Măririi jalnica stare de astăzi a bisericii Moldovei.

Prin această procură Teofan Cristea eră însărcinat mai cu seamă :

A mijloci la guvernul împărătesc pentru ca să scape biserica Moldovei de căderea ce i se pregătește și de a apăra în deosebi interesele mănăstirii Neamțului.

A mijloci la acelaș guvern ca averile mănăstirilor moldovenesti aflătoare în Basarabia să fie apărate conform legilor Imperiului, bucurându-se de aceleași drepturi ca averile Locurilor Sfinte din Răsărit.

Spre acest sfârșit Teofan Cristea aveă să meargă la Petersburg sau în oricari alte locuri ar cere interesele mănăstirilor și ale bisericii. Eră autorizat să rânduiească, la caz de nevoie, sub răspunderea lui, altă persoană pe care ar socoti-o vrednică pentru a-l înlocui.

Pentru acoperirea cheltuelilor, Teofan eră autorizat să iea bani din veniturile mănăstirilor Neamțul și Secul.

Nu se știe din ce împrejurare mitropolitul a întârziat cu legalizarea și expediarea acestei procuri până la 13 Aprilie, când a fost legalizată de consulatul rusesc. Faptul trimiterii ei, spre legalizare, la consulat, se pare datorit decretului domnesc din 7 Aprilie, publicat în *Monitorul* din 9 Aprilie, prin care, în urma protestului mitropolitului către Cameră și a părții luate de el în turburările ivite în mănăstire, despre cari va fi vorba mai jos, se luă din dis-

(1) V. Acte, VI.

pozițiunea chiriarhului moșia Cârligul, de veniturile căreia se folosiă contrar stipulațiunilor legii dela 1844.

Darea acestei procuri rămase secretă până după moartea mitropolitului Sofronie.

Se știe că în mânăstirile Neamțul și Secul, dela stăreția lui Paisie incoace, se cântă într'o strană în limba rusească, după tipicul rusesc, iar în cealaltă se psalmodiă în limba română. Sub ministerul lui Manolache Costache se dispusesese de departamentul Cultelor întocmirea acestor cântări după tipicul rusesc, prin introducerea muzicii vocale în limba țerii și se trimisese chiar profesorul Ioan Cart la mânăstirea Neamțului, spre a predă călugărilor lecții de muzică vocală. Această măsură, luată fără consimțământul mitropolitului, stârne o adevărată furtună în sobor. Nemulțămirea printre călugării ruși, în număr de peste 200 precum știm, eră oareșcum firească, cea dintre călugării români însă eră provocată de uneltirile starețului și ale proestoșilor, gata să înfățișeze orice măsură luată de guvern ca o nouă lovitură în contra legii ortodoxe.

Mitropolitul se grăbi să se folosească și de această ocazie spre a-și arăta ostilitatea față de guvern: el trimise starețului ofisurile sale No. 414 și No. 415, amândouă din 6 Aprilie 1860 (2).

Prin cel dintâiu îi declară ca trimiterea la mânăstire a unui profesor însărcinat să dea monahilor lecții de muzică vocală, fiind împotriva sfintelor așezăminte și hotare ce s'au așezat spre paza predaniilor acelor vechi bisericesti, pune sub neblagoslovenie și oprește dela împorțășenie pe oricare din părinți ar luă parte la asemenea cântări.

Prin al doilea ofis pune sub neblagoslovenie și oprește dela împorțășenie pe acei din membrii clerului cari au primit dela guvern a face parte din comisiunile rânduite pentru luarea averilor mânăstirești sau din comitetele administrative ale mânăstirilor, înființate de guvern.

Comunicarea acestor ofisuri călugărilor de către stareț dădu loc la un început de răscoală. Monahii strigară în gura mare că nu vor îngădui niciodată muzica vocală în biserică, îndemnând să se tragă clopotul cel mare pentru adunarea soborului întreg, iar după unii chiar s'ar fi tras clopotul (3).

(1) V. Acte, IX și X.

(2) In privința acestor turburări, V. Acte, XII, XIII, XIV, XV și XV bis.

(3) V. Acte, XI.

Faptul comunicându-se prefectului de Neamțu, acesta sosi la mânăstire cu jandarmi, arestă pe unii din răsvrătitori, trimise în exil, la alte mânăstiri, pe alții, restabilind liniștea cu destulă ușurință.

Ca măsură de represalie în contra mitropolitului pentru partea luată la această turburare și pentru protestul dat Camerei, Domnul, prin decretul No. 354 din 7 Aprilie, (1) hotări că moșia Cârligul, care de mai de mult se lăsase în dispoziția mitropolitului pentru îndeplinirea neajunsului până la suma de 350.000 lei ce i se cuveniau pe an, să se ia pe seama ministerului Cultului, spre a se arenda. Ca motiv să dădea faptul că mitropolitul își primia acuma dela ministerul Cultelor întreaga alocație de 350.000 lei, conform legiurii dela 1844.

Iar la 7 Maiu, președintele consiliului, Kogălniceanu, adresându-se mitropolitului prin scrisoare, după ce denunță spiritul de opoziție în contra guvernului încuibat în mânăstirea Neamțului, mai ales dela alegerea starețului Gherasim încoace, și manoperele anti-patriotice ale acestuia, se referă la turburările întâmplare în mânăstire, în urma ordinului mitropolitului în contra introducerii muzicii vocale, cerea grabnica suspendare a starețului Gherasim, darea lui în judecată și alegerea unui alt stareț.

Mitropolitul, cu mare greu, consimți la suspendarea starețului Gherasim și la înlocuirea lui provizorie prin egumenul Isichie dela mânăstirea Secului, slobozând spre acest sfârșit ordinul No. 896 din 27 Iunie. Dar el neluând nici o măsură pentru cercetarea faptelor, guvernul trimise o comisiune compusă din Gr. Cuza și arhierul Vladimir Irinopoleos Suhopan.

Întreg anul 1860 fu întrebuițat de guvernul Moldovei spre a obține dela autoritățile din Basarabia desărcinarea lui Teofan Cristea din calitatea de vechil al mânăstirilor și înlocuirea lui prin Aroneanu, vechilul ministerului Cultelor. Guvernul Basarabiei, care întâiu consimțise la destituirea ieromonahului, reveni în urmă asupra acelei hotăriri. Aroneanu nu fu recunoscut, iar Teofan Cristea urmă să administreze averea din Basarabia a mânăstirii Neamțului și să țese intrigi împotriva guvernului Moldovei. La notele acelui guvern, consulatul rusesc tot dădea răspunsuri dilatorii sau incurcate.

(1) V. Acte, XVI.

IV.

Urmarea conflictului dintre guvern și mitropolit.
Suspendarea mitropolitului și trimiterea lui sub escortă la mănăstirea Slatina. — Destituirea și surgunul starețului Gherasim. — Alegerea starețului Timofteiu. — Cercetarea rânduită de Cameră. — Demisia mitropolitului.

Inscrierea printre veniturile ministerului Cultelor, cu prilejul alcătuirii bugetului provizor pe anul 1860—61, a veniturilor mănăstirești, dădă loc la oareșicari discuții în Cameră, contestându-se legalitatea acestei înscrieri. Dar, în urma explicațiilor ministerului, că acest buget este vremelnic și că înscrierea se face numai până la alcătuirea unei nouă legiuri asupra mănăstirilor și este menită a satisface prescripțiile art. 25 al Convenției, care prevede centralizarea tuturor veniturilor statului, deputații cari se ridicase în contra înscrierii se declară satisfăcuți și ea fu măntinută.

Relațiile dintre puterea civilă și chiriarchie deveniau din zi în zi mai încordate.

Hirotoniile nelegale, deși se practicau mai pe ascuns, urmau ca și în trecut.

Guvernul îngrijindu-se de numărul cel mare al călugărilor și al călugărițelor, cu totul în disproporție cu populația țerii și care mergea crescând, propuse Camerei un proiect pentru desființarea mănăstirilor Zagabia și Doljeștii precum și a unui număr de 28 schituri aflătoare prin toate unghiurile țerii. Acel proiect de lege, cuprinzând și dispoziții pentru mărginirea călugărilor și a hirotoniilor, fu votat de Cameră, aprobat de Comisia Centrală și sancționat de Domn spre marea nemulțumire a mitropolitului.

Ministerul Cultelor, cu ocazia comunicării acestei legi, atrase din nou atenția mitropolitului asupra număroaselor hirotonii abătute dela lege ce se îndepliniau zilnic, punându-i în vedere că guvernul este decis să nu mai îngăduie pe viitor nici o deviație dela legile în vigoare.

Această comunicare fu urmată de o circulară către toți prefecții, invitându-i să fie cu cea mai de aproape priveghere pentru ca să nu se mai facă nici călugări nici hirotoniri de preoți sau diaconi fără prealabilă învoire a ministerului.

Alt abuz care luase proporții din ce în ce mai îngrijitoare eră ușurința cu care dicasteria pronunță divorțurile. Se poate zice, fără rizic de a exagera, că divorțurile se vindeau la mitropolie, iar

mitropolitul, deși în mai multe rânduri i se atrăsese atenția asupra scandaloaselor abuzuri dela dicasterie, nu luase absolut nici o măsură. Această nepăsare dedea loc la părerea bine acreditată în țară, că însuș mitropolitul iea parte la nelegiuitele foloase ce le realiza dicasteria.

Cu ocazia venirii sale în Iași, la Octomvrie 1860, Domnitorul, în fața tuturor demnitarilor statului, făcù mitropolitului cele mai aspre muștrări (1).

Prin acest vehement rechizitoriu, Cuza denunță opoziția sistematică, opunerea fățișă ce o face mitropolitul tuturor actelor guvernului, caterisirea acelor clerici cari primise însărcinări dela guvern, încurajarea dată de chiriarh călugărilor din mănăstirea Neamțului, răsvrățiți în contra autorității, refuzul său de a destitui pe starețul Gherasim, cu toate că comisia de cercetare constatase vinovăția lui, în fine rușinoasele abuzuri ale dicasteriei și nămolul de despărțenii pronunțate de ea pe fiecare zi. Domnul termină blamând molătatea cu care miniștrii tolerase niște asemeni proceduri și declară că este gata a le pune capăt cu desăvârșire și cât mai neîntârziat.

Pe de altă parte în urma greutăților ridicate de autoritățile basarabene la recunoașterea lui Aroneanu de vechil pentru averile chinoviilor, guvernul începù să bătuească că mitropolitul ar fi lucrând în contra intereselor țerii pe lângă guvernul Rusiei și Domnul hotări să-l înlăture.

În ziua de 7 Noemvrie 1860, mitropolitul Sofronie fu arestat în biserică, în timpul liturghiei, pus într'o caretă și, sub escortă de jandarmi, trimis la mănăstirea Slatina unde fu ținut sub cea mai de aproape priveghere. Un decret domnesc (2) din acea zi, motivat între altele pe numărul din cale afară mare al despărțeniilor pronunțate de tribunalele spirituale, pe hirotoniile nelegale cari urmau cu toate observațiile făcute de guvern, pe ostilitatea fățișă arătată de mitropolit în contra măsurilor guvernului, pronunță suspendarea mitropolitului Sofronie Miclescu, trimiterea și ținerea lui, până la judecare, în mănăstirea Slatina și numirea arhimandritului Meletie Sardion ca locotenent de mitropolit.

În curând un alt decret, dat în urma raportului locotenentului de mitropolit, dispunea destituirea starețului Gherasim, trimiterea lui

(1) Vezi acte, XVII.

(2) Vezi acte, VXII bis.

spre a-și petrece restul vieții în mănăstirea Coșula și alegerea unui nou stareț în ființa ministrului Cultelor.

Procedându-se la alegere, soborul alege pe părintele Timofteiu, care fu întărit în calitate de stareț prin decretul domnesc No. 625 din Noemvrie 1860.

Guvernul avea fără îndoială destule temeuri pentru a înlătura pe mitropolitul Sofronie dela chiriaria țerii, însă în conflictul ce se ivise între ei, opinia publică era favorabilă până acum mitropolitului, căci nu se știa până unde păcătuisese mitropolitul, iar modul violent și brutal în care se procedase cu dânsul cu prilejul înlăturării lui, stârnise o mare nemulțumire.

La deschiderea Camerei, guvernul comunicând biuroului, al cărui președinte de drept era mitropolitul, măsura luată prin decretul din 7 Noemvrie, se numi o comisie însărcinată să cerceteze și să raporteze asupra motivelor măsurii.

În fața refuzului guvernului de a arăta, pentru justificarea măsurilor de rigoare luate, alte motive pe lângă cele expuse în decretul domnesc, comisia, în raportul ei, examinează pe cele din decret una câte una.

În privința mulțimii despărțeniilor, opinează că este datorită ușurinții cu care se contractează căsătoriile.

În privința hirotoniilor ilegale, arată că Camera dela 1859, înaintea căreia faptul fusese adus de către ministrul de atunci, nu s'a socotit în drept a lua măsuri dela sine, și că comisia n'are cunoștință că asemenea hirotonii ar mai fi urmat.

În privirea opunerii la ordinele guvernului și a caterisirii clericilor ce au primit însărcinări dela guvern, comisia opinează că, în cazul de față, nu mitropolitul care după lege este îndatoritul apărător al drepturilor bisericii, ci clericii cari s'au sustras dela nemijlocita lui autoritate, recunoscută de canoane, sunt călcătorii legali.

Comisia neputând găsi nici un temeu pentru punerea sub acuzare a mitropolitului țerii și neputând admite suspendabilitatea lui, care o numește o teorie pernicioasă demnității și independenței bisericii, blamează modul brutal în care s'a procedat față de chiriaria și, în fața îngrijirii ce a cuprins țara, propune Camerei:

Eliberarea mitropolitului.

Restatornicirea lui în toate drepturile chiriarhicești.

Punerea sub acuzare a ministerului care a violat art. 325 și 412 ale Regulamentului Organic și Convenția dela Paris.

Camera adoptând încheierea comisiei, ministerul Kogălniceanu fu silit să se retragă spre a face loc unui minister prezidat de Anastasie Panu și având la Culte pe Dimitrie Șturduza (17 Ianuarie 1861).

Este de observat aici că atât guvernul cât și Camera, deși aveau poate oareșcari bănueli asupra relațiilor mitropolitului cu Rusia, totuși n'aveau idee de demersurile făcute de el peste Prut în cursul anilor 1859 și 1860.

Intâia grijă a noului minister fu aplanarea conflictului creat de predecesorii săi prin actul brutal dela 7 Noemvrie.

Se obținù dela mitropolit, în schimbul făgăduinței unei pensii viagere, a păstrării titlului de mitropolit și a încetării oricărei urmăriri (căci tribunalul de arhierie menit să-l judece fusese convocat pe ziua de 15 Fevruarie), să-și dea demisia.

Demisia dată Domnului în ziua de 18 Ianuarie și recomandată consiliului de miniștri fu primită în urma avizului acelu consiliu, votându-i se apoi de către Cameră o pensie viageră de 200 galbeni pe lună.

Mitropolitul Sofronie, chiar în urma demisiei sale, rămase în relație și în corespondență cu Teofan Cristea care-i adresă raporturi asupra mersului ueltilor sale până la moartea mitropolitului, la 4 Maiu 1861.

Iată ce cetim în această privință într'un izvor oficios rusesc :
«Pentru mai grabnica și mai puternica catolicizare a bisericii pravoslavnice din România, în curând după aceasta s'a înlocuit și pravoslavnică chirilică cu litere latine în tipărirea cărților bisericesti. Lucru firesc, asemenea măsuri trebuiau să ridice nemulțumiri mari în clasa duhovnicească. Unii din călugări au părăsit mănăstirile și au pribegit în lume, alții fură persecutați. Cutezătorul apărător al religunii lui Hristos, mitropolitul Moldovei Sofronie, s'a pus în fruntea celor nemulțumiți, el a protestat în contra ordinelor guvernului și pentru aceasta a fost exilat și arestat.

«Intr'o scrisoare a sa, acest martir scrie în privința exilului său :
«Providența a scăpat țara de tirania ministrului Kogălniceanu, care a fost înlocuit cu Panu și alți miniștri cu mintea sănătoasă. Eu am fost liberat, permițându-mi-se a trăi la Iași, unde și locuiesc
«acum. *Dorința mea cea mai înfocată este de a trece în blagoslovita «Rusie» (1).*

(1) *Novo Nemeșkii Monastir*, p. 20—26.

Domnul numise în calitate de locotenent de mitropolit pe arhiereul Meletie Sardion: acesta demisionând în curând, se numi în locul său arhiereul Chesarie Sinadion.

Trebue observat că această numire a unui locotenent de mitropolit, făcută după demisia lui Sofronie Miclescu, nu numai că eră perfect legală și conformă cu precedentul, numai din epoca regulamentară—adică a protectoratului rusesc—sub Grigorie Ghyka, la August 1849, dar absolut impusă de împrejurări. Scaunul mitropolitan nu putea să rămână fără ca să fie girat de un locțiitor până la alegerea unui nou mitropolit, iar această alegere nu se putea efectua în curând, fiindcă nu există vreo lege pentru alegerea mitropolitului și a episcopilor, făcută în concordanță cu nouăle instituțiuni, iar legea cea veche nu mai eră aplicabilă în urma desăvârșitei schimbări făcute în alcătuirea țerii.

Tot din această cauză rămăsese vacante și celelalte scaune episcopale cari erau ocărnuite de arhierii cu titlul de locotenenți de episcopi.

V.

Impăratul Rusiei restitue mănăstirii Neamțului moșiile Copanca și Chițcani.—Urmarea încercărilor guvernului Moldovei pentru recunoașterea lui Aroneanu.— Adunarea soborului spre desărcinarea și desaprobarea lui Teofan Cristea.— Desărcinarea iscălită numai de stareț. Turburări în mănăstire necesitând intervenția personală a ministrului.— Călugării fugiți în Basarabia.

Teofan Cristea, în vara anului 1860, plecase la Petersburg. Scopul mărturisit al călătoriei sale eră stăruința pentru primirea indemnității cuvenite mănăstirii pentru moșiile Copanca și Chițcanii, însă cel adevărat eră împlinirea însărcinărilor date de mitropolitul Sofronie.

Izbutise să fie recunoscut de procurator al mănăstirilor Neamțul și Secul cu toate silințele contrare puse de Aroneanu și de guvernul Moldovei.

La 8 Decemvrie 1860, Impăratul hotărî ca să nu se mai dea mănăstirii Neamțului o indemnitate bănească pentru moșiile Copanca și Chițcanii, ci să i se restituie acele moșii. Acest act al Impăratului trebue considerat, date fiind măsurile luate de guvernul Moldovei în contra mănăstirilor, ca o demonstrație în favoarea

lor și ca o dovadă a sentimentelor lui binevoitoare pentru biserica ortodoxă, menită a încuraja tendința de a-l privi ca apărătorul ei. Nu vedem ca guvernul Moldovei să fi aflat atunci despre acest act.

Toate stăruințele guvernului din Iași pentru a obține recunoașterea lui Aroneanu rămăneau zadarnice: Teofan Cristea urmă să încasseze veniturile mănăștirilor. Camera ceruse informațiuni asupra neplății căștiurilor, iar ministrul Cultelor puneă să i se facă referate peste referate de către contenciosul departamentului, cari referate se prezentau consiliului de miniștri, iar acesta, la rândul său, luă încheiere peste încheiere, cari toate rămăneau platonice.

În fine ministrul Cultelor făcu consiliului propunerea următoare:

Prin act din partea mănăștirilor Neamțul și Secul, sprijinit și de locotenentul de mitropolit din Iași, să se desființeze toate drepturile în cari se recunoscuse, în Basarabia, ieromonahul Teofan, precum și toate lucrările ce el ar fi făcut, dela intrarea averilor mănăștirilor Neamțul și Secul sub administrarea ministerului, de când se și revocase aceste drepturi prin chemarea lui Teofan la urma sa, îndatorindu-l să încredințeze vechilului ministerului toate actele și banii ce aveă în păstrare.

Ministrul de Externe să ia înțelegere cu consulatul rusesc spre realizarea, de către autoritățile rusești, a celor propuse mai sus.

Dacă nu se dobânda dela aceste autorități grabnică și desăvârșită satisfacere, atunci:

Ministrul de Externe să stăruie tot în aceeași direcțiune către ministerul imperial în Petersburg, iar locotenentul de mitropolit către sinodul rusesc, spre a duce la împlinire dreptele cereri ale guvernului Moldovei.

Consiliul de miniștri, prin jurnalul său No. 49 din 14 Februarie 1861, aprobă cele propuse de ministrul Cultelor.

Spre aducerea actului cerut din partea soborului de consiliul de miniștri, în privința desărcinării lui Teofan Cristea, se trimise, în ziua de 8 Februarie, la mănăstire revizorul Dubău, cu brulionul adresei ce trebuia trimisă de sobor chiriarhiei spre acest sfârșit. Precum dovedește scrisoarea din 16 Februarie a starețului către ministru, soborul adunat de trei ori în casa stareției, refuză, cu toate stăruințele puse de stareț și de comitetul administrativ, să iscălească o asemenea hârtie, sub cuvânt că nu cunoaște împrejurările. În fața stăruinței revizorului Dubău, starețul făcând oareșcari îndreptări la brulionul trimis, făcu adresa cerută către chiriarhie și o iscăli singur.

În această adresă, din 13 Fevruarie (1) 1861, se zicea că mănăstirea, având în vedere că procuratorul ei, ieromonahul Teofan Cristea, a abuzat de încrederea ce i s'a dat, oprind la sine veniturile mănăstirii, revoacă procura sa din 10 Ianuarie 1858, No. 15, și roagă pe locotenentul de mitropolit să mijlocească la ministerul de Culte:

De a nu se mai cunoaște de astăzi înainte acel ieromonah de vechil în pricinile mănăstirii și nici, o lucrare ce va înainta către mănăstire.

De a-l sili să înapoească orice bani ar fi primit pentru mănăstire.

De a restitui toate documentele ce i s'au încredințat și toate actele ce ar fi păstrând în acest subiect.

De a se însărcină de ministerul Cultelor cine va găsi de cuviință spre a urmări înaintea autorităților competente neîntârziata aducere întru îndeplinire a dispozițiilor de mai sus.

În fine, cere locotenentului de mitropolit să mijlocească pentru întoarcerea ieromonahului Teofan la mănăstire.

Se va observa aici:

1. Că se revoacă numai procura din 10 Ianuarie 1858, adică aceea prin care Teofan era însărcinat să culeagă și să aducă soborului numai informațiuni asupra afacerilor mănăstirilor în Basarabia și nu se zice nimic despre revocarea celorlalte două, cea din 8 Maiu 1858 și cea din 9 Maiu 1859, cari, mai cu deosebire cea din urmă, cuprindeau împuterniciri cu mult mai întinse. Se vede că guvernul tot încă nu aflase nimic despre existența lor! Celelalte puncte ale actului îndreptau întru câtvă această curioasă scăpare din vedere. Dar hârtia, fiind semnată numai de stareț, era de o valoare din cele mai contestabile față cu refuzul soborului de a avea vreun amestec în alcătuirea ei.

Cu toate aceste lipsuri, locotenentul de mitropolit, prin adresa No. 340, din 24 Fevruarie 1861, comunicând ministerului cuprinsul adresei starețului, o înfățișă ca fiind rezultatul voinții mănăstirii, și-i cerea să stăruie pentru îndeplinirea celor cuprinse într'însa.

Ministerul Cultelor puse pe adresa locotenentului de mitropolit încheierea ca să se alcătuească o nouă procură pentru vechilul ministerului din Basarabia, în care, pe lângă puterile ce le avea mai înainte, să se cuprindă și punctele menționate în adresa starețului.

Pe baza acestei încheieri se și alcătuește procura No. 2.190 din 9 Martie 1861 și se trimite Afacerilor Străine spre legalizare de

(1) V. Acte, XVIII.

către consulatul rusesc și spre înaintarea lucrărilor relative la Teofan Cristea; iar Afacerile Străine o trimit înapoi la 5 Maiu următor, după ce fusese legalizată de consulatul rusesc și de minister. Apoi Cultele trimiteau procura lui Aroneanu la 9 Maiu, invitându-l să grăbească îndeplinirea celor cuprinse într'nsa.

În urma refuzului soborului de a semnă adresa adusă de Dubău, izbucniră în mănăstire certe furioase și scandaluri între călugării ruși, sprijiniți de număroșii români partizani ai vechei stări de lucruri de o parte, și puținii partizani ai guvernului, în fruntea căroră eră părintele Vârnav, de alta. Ele luară astfel de proporțiuni, încât, în luna Martie, necesitară intervenirea personală a noului ministru al Cultelor, D. G. Rosetti, cumnatul Domnului. Sosind la mănăstire și adunând tot soborul, îi făcù cele mai aspre muștrări, numind pe călugări *rusolatri și vânduți Rusiei*.

Cu toată intervenția ministrului, liniștea nu se restabili după plecarea lui. Toată puterea fusese dată pe mâna părintelui Vârnav și acesta, om pățimaș și nehibzuit, nu știu s'o întrebuinteze cu cumpănire!

Unii din călugări începură să fugă în Rusia.

Câțivă fugise încă din iarnă, trecând Prutul pe ghiață, dar aceștia erau din cei de rând. La finele lui Martie începură a sosi din proestoși, așa că, în luna următoare, Aprilie, se aflau în Basarabia 11 călugări fugiți din mănăstirea Neamțului și anume: 2 ieromonahi, 2 ierodiaconi, 1 canonarh și 6 monahi.

Cu toate măsurile luate de guvernul Moldovei pentru oprirea corespondenței, Teofan Cristea eră ținut foarte în curent de cele ce se petreceau la mănăstire. Călugării fugiți îi aduseră toate științele ce-i mai lipsiau și de cari aveă trebuință. Astfel el cunoscù în toate amănunțimile refuzul soborului de a semnă revocarea lui și avù mijloacele să atace în falș, înaintea autorităților rusești (1), revocarea transmisă prin locotenentul de mitropolit cu adresa No. 340.

Venirea acelor călugări îi mai eră binevenită și din alt punct de vedere.

(1) V. Acte, XIX.

VI.

Teofan Cristea reînnoește cererea făcută episcopului de Chișinău să fie învoit a întemeia o mănăstire pe una din moșiile lavrei.— Călugării fugiți autorizați să se stabilească la Nemțeni.— Moartea mitropolitului Sofronie.— Guvernul Moldovei află de existența procurii lui Teofan Cristea.— Măsurile guvernului în urma acestei descoperiri.— Adresa locotenentului mitropolit către sinodul rusesc.

Teofan Cristea, precum am văzut, obținuse, în călătoria ce o făcuse la Petersburg, ca Împăratul să ordone restituirea, către mănăstirea Neamțului, a moșiilor Copanca și Chițcanii în locul îndemnității bănești ce i se atribuiseră. Inșă aceste moșii nu i se dăduse încă pe seamă, fiindcă guvernul rusesc tot nu eră hotărât, stând la îndoială, pe cine să recunoască de plenipotent al mănăstirii Neamțului, pe Teofan Cristea sau pe Aroneanu.

Jeromonahul se folosi de prezența călugărilor fugiți în Basarabia pentru a reînnoi, la 11 Aprilie 1861, cererea făcută (1) cu doi ani înainte episcopului de Chișinău, de a fi învoit să întemeieze o nouă mănăstire pe una din moșiile lavrei, desemnând chiar anume Chițcanii și Copanca spre acel sfârșit.

Scopul lui Teofan este lesne de ghicit. Intemeind o nouă mănăstire cu călugări nemțeni în Basarabia, egumenia mănăstirii nu se putea da altuia decât lui. El apoi mai speră că guvernul rusesc va atribui nouăi mănăstiri toată averea posedată de lavră în Basarabia, având astfel speranța s'o ocârmuească și să se folosească de ea în tot cursul vieții lui. Episcopul Antonie puse pe jalba lui Teofan, la 23 Aprilie 1861, rezoluție că: *în privința înființării mănăstirii se va hotări după ce se va termina corespondența începută spre acest sfârșit, între ministerul Afacerilor Străine cu cele de Interne și de Domenii*. Iar până atunci, monahii veniți din lavra Neamțului să aibă voie a se așeză la Nemțeni, observând viața de obște și slujind după obiceiul lavrei la biserica din Nemțeni.

Din această încheiere reiese că prima propunere spre întemeierea unei mănăstiri, făcută de Teofan Cristea la 29 Iunie 1859, fusese luată în serioasă considerație de către guvernul rusesc și că, în privința ei, urmă o corespondență între cele trei ministere.

(1) V. Acte, XX.

Incheierea episcopului fu comunicată lui Teofan prin ucazul consistoriului No. 2.597, din 10 Maiu 1861. La 19 Maiu, cu ucazul No. 2.777 al aceluiaș consistoriu, i se face știut că guvernatorul Basarabiei, prin *otnoșenia* No. 92, din 5 Aprilie 1861, îi împărtășește: «Că I. P. S. arhierul i-a făcut cunoscut despre gonirea soșită asupra Pravoslaviei în Principatul Moldovei și cum că au nevoie frații monahi din lavra Neamțului a căută scăpare în Rusia ca să ia măsuri spre a întemeia aici o nouă mănăstire. . . » Apoi zice că: «luându-se deslegare dela guvernatorul general al Nouăi Rusii, acesta i-a autorizat a ședeă în Chișinău până la punerea la cale asupra întemeierii nouăi mănăstiri.»

Înștiințându-se însă, în urmă, că episcopul i-a autorizat a se stabili la Nemțeni, consimte și el (guvernatorul), lăsând ieromonahului Teofan Cristea supravegherea asupra lor. Deoarece știm că Teofan Cristea eră în corespondență cu mitropolitul Sofronie și după demisia acestuia, este de admis că fostul mitropolit cunoștea și aprobă demersurile făcute de ieromonah pentru întemeierea unei mănăstiri nouă în Basarabia.

Mitropolitul Sofronie murind la 4 Maiu 1861, atât după bunul simț cât și după drept, urmă ca puterile legale sau nelegale date de el lui Teofan Cristea să înceteze imediat. Cu toate acestea guvernul rusesc, deși stătū un moment la îndoeală, adoptă însă mai pe urmă o cale cu totul opusă.

La 10 Iunie 1861 Aroneanu comunică ministerului Cultelor că s'a suspendat publicația trimisă de el foi oficiale din Basarabia pentru arendarea moșilor mănăstirii Neamțului, în urma demersurilor făcute la Petersburg de Teofan Cristea, care a arătat acolo o procură dela răposatul mitropolit Sofronie, pe care o alătorează în copie. Adaogă că Teofan urmează să încasseze căștiurile, să taie pădurile și să desființeze contractele arendașilor cari nu-i plătise căștiurile. Ministerul Cultelor pune pe raportul lui Aroneanu următoarea încheiere:

I. Ministerul de Externe va comunica consulatului rusesc următoarele :

Actualul locotenent de mitropolit, în puterea legilor și a canoanelor, cari opresc cu desăvârșire rânduirea unui monah de vechil, a revocat pe ieromonahul Teofan Cristea, rechemându-l la metania sa.

b) Că după nici o lege din lume nu se poate considera numitul ieromonah de plenipotent, fiindcă și plenipotența sa este desbrăcată de tot soiul de formă legală.

c) Că dătătorul citatei nelegale împuterniciri, nu numai s'a desistat din postul său, dar s'a și mutat din viață, după care chiar o legală plenipotență nu poate legalmente fi primită de valabilă.

În fața unor asemenea împrejurări, ministerul este convins că guvernul Maiestății Sale, apreciând toată seriozitatea și gingășia chestiei, va pune capăt nelegalelor lucrări și uneltirilor ieromonahului Teofan Cristea care, fără nici un drept, dispune de veniturile mănăstirilor de cari acest minister este răspunzător.

II. Prea Sfinției Sale locotenentului de mitropoliti se va împărtași știință că, în urmarea mijlocirii sale, înaintându-se lucrările cuvenite, nu s'a dobândit încă rezultatul cerut și că ministerul, în cât privește cazul plenipotenței, a luat măsurile trebuitoare prin ministerul de Externe, iar în cât se atinge de cazul rechemării ieromonahului Teofan, rămâne ca Prea Sfinția Sa să reguleze cele de cuviință.

În urma acestei încheieri, ministerul Cultelor comunică Afacerilor Străine, la 30 Iunie 1861, cele raportate de Aroneanu, cerându-le să facă demersurile prevăzute prin încheierea precedentă.

Apoi, în aceeași zi, se îndreaptă către locotenentul de mitropolit, conform celor expuse în încheiere.

Locotenentul de mitropolit mijloci la sinodul rusesc (1), la 16 Iulie, cerându-i să intervie pe lângă guvernul imperial spre a nu mai recunoaște pe ieromonahul Teofan Cristea de vechil al mănăstirilor Neamțul și Secul și a-l face să se întoarcă în Moldova, conform cererii stareșului acelei mănăstiri.

La 23 Iunie consulul rusesc comunică ministerului Cultelor că călugărul Teofan Cristea a refuzat primirea plicului No. 6.970 (din anul expirat), sub pretext că plicul eră adresat *monahului* Teofan Cristea, pe când el este *ieromonahul* Teofan Cristea. Apoi consulul mai întreabă cine reprezintă mănăstirile Neamțul și Secul, ca să poată remite aceluî împuternicit ordonanța senatului ocârmuitor al Rusiei din 8 Noemvrie 1856, în privința unor hotare de moșii.

Ministerul Cultelor răspunde consulatului rusesc să înmâneze plicul refuzat ieromonahului Teofan Cristea, adăogând că avocatul ministerului în Basarabia, care reprezintă mănăstirile Neamțul și Secul, este Teodosie Aroneanu.

(1) V. Acte, XXII.

VII.

Proteste date de Aroneanu și de Teofan Cristea la autoritățile rusești.— Consulatul rusesc comunică că Teofan Cristea nu mai poate fi privit ca procurator al mănăstirilor Neamțul și Secul.— Procura lui Aroneanu se întărește de autoritățile basarabene.— Starețul de Neamțu reclamă în contra lui Teofan Cristea și dă bilet de voie duhovnicului Andronic Popovici spre a trece în Rusia.— Guvernul rusesc ordonă să se suspende orice lucrare în privința recunoașterii vechilului mănăstirilor Neamțul și Secul.

Aroneanu, care la 3 Iunie dăduse guvernatorului general al Nouăi Rusiei o lungă jalbă, mai trimise la sfârșitul lui Iulie, la Iași, și o copie de pe protestul dat de Teofan Cristea guvernatorului general și tuturor instanțelor judecătorești ca răspuns la jalbele date de Aroneanu.

Protestul ieromonahului Teofan în contra încercărilor de a se desființa puterile sale se întemeie pe următoarele motive:

a) Soborul mănăstirilor respinsese într'un glas propunerea guvernului Moldovei de a i se desființa procura.

b) Locotenentul de mitropolit nu era ales potrivit legilor, deci nu avea putere să strice ceea ce lucrase mitropolitul Sofronie, ales conform legilor.

c) Cele lucrate de mitropolitul Sofronie, ales conform legilor și recunoscut ca atare, aveau a rămâne în putere *pentru totdeauna*.

Intâia considerație era adevărată, a doua însă falsă, căci, precum am văzut, numirea locotenentului de mitropolit era perfect legală și conformă cu precedentele, — iar a treia considerație este absolut absurdă.

Doară și mitropolitul Sofronie fusese numit de Domn.

La August 1861, consulatul rusesc făcea cunoscut că *monahul Teofan, în urma morții mitropolitului Sofronie, ne mai putând reprezenta interesele mănăstirilor Neamțul și Secul, guvernul rusesc cere ca să se aleagă de către înseși zisele mănăstiri un nou impiegat spre a fi recunoscut de el. Spre acest sfârșit va trebui să aibă o procură iscălită de urmașul mitropolitului.*

La 21 Octomvrie 1861, Aroneanu comunică ministerului că *procura i s'a întărit de către justiția rusească.*

La întâiu Octomvrie sosi la Chişinău ieromonahul şi duhovnicul Andronic Popovici, cu bilet de voie dela stareţul Timofteiu. Acest ieromonah eră unul din partizanii cei mai înfocaţi ai Rusiei şi ai vechii stări de lucruri în mânăstire. Venirea lui fusese cerută în repeţite rânduri de către Teofan Cristea, prin scrisori către prietenii săi din mânăstire. Din momentul sosirii lui în Basarabia, îl vedem lucrând pe capete în contra intereselor ţerii, în calitate de ajutor şi uneori de locţiitor al lui Teofan.

După *Novo Niametzkkii Monastir*, carte scrisă sub auspiciile lui Andronic, el ar fi venit în Basarabia fără învoirea nimănu şi stareţul Timofteiu ar fi dat o asemenea învoire numai părintelui Carp, dar este pozitiv că această delegaţie este falsă şi că el obţinuse voie în scris să plece. Faptul că stareţul Timofteiu, care nu putea decât să cunoască sentimentele lui şi ştia că eră cerut de Teofan, i-a dat bilet de voie, este o nouă dovadă de reaua credinţă şi de duşmănia ascunsă a călugărilor în contra guvernului Moldovei.

Trebile se schimbară acum din nou.

Printr'un raport din 26 Decemvrie 1861, Aroneanu comunică ministerului că, pe când pornise demersuri pentru ca mânăstirea Neamţului să fie pusă în posesiunea moşilor Copanca şi Chiţcanii, a sosit un ordin secret dela ministerul imperial al Afacerilor străine, ordonând tuturor instanţelor din Basarabia să nu mai facă nici o lucrare privitoare la interesele mânăstirii Neamţului, până la nou ordin. Aroneanu ceru să se stăruească grabnic la Petersburg pentru a pune capăt intrigilor monahului Teofan, căroră le atribuiă această de pe urmă măsură şi sfătuiă ca, în demersurile ce se vor face pe viitor, să se zică că averile nu s'au luat dela mânăstire, ci că guvernul a luat asupra sa numai ocârmuirea lor.

Guvernul Moldovei urmă să stăruească pentru recunoaşterea lui Aroneanu, ceea ce eră o mare greşeală. Este probabil că dacă ar fi ştiut atunci să obţie dela sobor numirea, ca vechil în Basarabia, a unui monah în care ar fi putut să aibă încredere şi care, în realitate, ar fi fost vechilul ministerului, guvernul rusesc l-ar fi recunoscut, conflictul s'ar fi curmat de atunci şi averea de peste Prut a mânăstirilor noastre chinovii şi a eparhiilor Moldovei n'ar fi astăzi pierdută.

VIII.

Guvernul român hotărăște ca veniturile clerului și ale mănăstirilor să se verse deadreptul la ministerul de Finanțe desființându-se serviciul bunurilor mănăstirești dela ministerul Cultelor.— Teofan Cristea trimite din Petersburg mănăstirii seamă de banii cheltuiți de dânsul și de lucrările lui.

După desăvârșirea unirii și concentrarea tuturor serviciilor principale la București, guvernul lui Cuza făcù un nou pas spre secularizarea bunurilor clerului prin decretul din 22 Martie 1862.

Prin acest decret, cassa ce există la ministerul de Culte din Moldova și în care se strângeau veniturile bisericesti, cassă fondată prin legiuirea dela 1844 (care eră urmarea celei dela 1835), se centraliză, cu începere dela 1 Aprilie 1862, la ministerul de Finanțe în București. Toate veniturile bisericesti, precum și ale școlilor, cari se adunau până atunci prin ministerul Cultelor, aveau de acum înainte a se vărsa deadreptul în cassa centrală a Statului. Chestiunile privitoare la contencios și la administrația bunurilor rămâneau însă în atribuția ministerului Cultelor.

Dacă măsura luată la 1859 eră urmarea legiuirilor dela 1853 și dela 1844 și aducerea lor la îndeplinire, nu se poate tăgădui că cea dela Martie 1862 eră în flagrantă contrazicere cu ele, căci ea desființă cu totul individualitatea deosebită a veniturilor clerului formal stabilită de legiuirile în chestiune pentru veniturile lui, fă, cându-le să se confunde în cassa Statului cu restul veniturilor-acestua.

Inovația însă eră mai mult de formă, căci toate mănăstirile și eparhiile rămâneau proprietare ale fondurilor, suprimându-se numai, aproape cu totul, autonomia acelor averi.

Teofan Cristea, lăsând în locul său în Basarabia pe ieromonahul Andronic, plecase din nou la Petersburg pentru a pune, cu ajutorul sprijinitorilor lui, capăt nedumeririi guvernului rusesc în privința recunoașterii vechilului mănăstirii Neamțului, pentru a stăru-i ca să i se dea pe samă moșiile Copanca și Chițcanii și pentru ca el să obțină voie de a înființă noua mănăstire.

În demersurile lui eră ajutat de câteva persoane cu influență, de mare parte din clerul rusesc care socotiă de a sa datorie să spri-

jine ceea ce numim : *opera lui Paisie*, și de sentimentul ortodox, atât de puternic în Rusia, care se simțea atins de măsurile *revolutionare și sacrilegii ale lui Cuza*.

Primind în timpul șederii lui la Petersburg adresa trimisă de stareț și transmisă prin ministerul Afacerilor Străine, Teofan Cristea se grăbi să alcătuească o seamă a veniturilor incassate de el și de cheltuelile făcute precum și un memoriu asupra unor procese ale mănăstirii pendente înaintea instanțelor rusești și le trimise soborului, însoțite de o lungă întâmpinare la acuzațiile ce i se aduceau (1).

În acest act, susține că s'a mărginit să aducă la îndeplinire cuprinsul procurilor ce-i fusese date de mitropolitul Sofronie, în urma cererii adresate acelui mitropolit de stareț și de sobor, de a stăruii spre câștigarea drepturilor mănăstirii, mergând la caz de trebuință și la Petersburg pentru sprijinirea lor și având a se adresa numai către I. P. S. S., cerându-i povățuire ce să lucreze și dându-i relație de cele lucrate.

Conform acelui ordin a transmis răposatului mitropolit, până la moartea sa, relații despre lucrările sale precum și sămile primirilor și cheltuelilor făcute pe anii 1859, 1860 și 1861, până la Maiu 1.

Murind mitropolitul Sofronie, a așteptat să se aleagă alt mitropolit, conform legilor, căruia să urmeze a-i adresa raporturi, dar se vede că până acum nu s'a ales altul și se teme că mult timp nu se va alege.

Arată pe larg ce a lucrat în privința revendicării moșiilor Copanca și Chițcanii și cum, în urma sfatului răposatului mitropolit Sofronie, a cerut și obținut ca împăratul Rusiei să restituie moșiile, trimițând copia jurnalului miniștrilor rusești răposatului mitropolit Sofronie, la Februarie 1861, când acesta s'a întors dela mănăstirea Slatina la Iași (2).

Ridiculizează jalba No. 9 din 15 Februarie 1861, iscălită de stareț în fața amenințărilor lui Dubău și întreabă: dacă nu recunoaște lucrările lui ca legale și-i desființează procurile, cum rămâne cu recâștigarea moșiilor Copanca și Chițcanii, dobândite pe baza procurilor desființate și pe acea, nerecunoscută, a mitropolitului Sofronie?

(1) V. Acte, XXIII.

(2) Fostul mitropolit Sofronie nu găsisse cu cale să comunice guvernului Moldovei aceste piese destul de importante, cari nu-l mai priviau, deoarece demisionase din chiriea țerii!

Termină cerând a se achita de mănăstire, cât mai curând, cele 8.463 ruble cheltuite de dânsul peste banii incasați și pe cari i-a luat cu împrumutare.

Sama trimisă de Teofan arată că a incassat 27.139 ruble și a cheltuit 35.602 ruble. Spre justificarea cheltuelilor nu prezentă nici o dovadă.

Din bugetul mănăstirii pe 1859, se constată că venitul moșiilor din Basarabia eră de 216.000 lei sau aproximativ 54.000 ruble, iar din socotelile trimise de Teofan Cristea rezultă că el incassase numai parte din această sumă în fiecare an. Naște acum întrebarea: ce s'a făcut cu restul banilor? După cum rezultă dintr'o scrisoare, mult posterioară (1) a lui Teofan Cristea, acești bani s'ar fi plătit de Berman, subarendașul lui Terenti, deadreptul mănăstirii, luând chitanță dela stareș.

Vedem deci că soborul, chiar în timpul stareșului Naftanail, primia pe sub mână, fără știrea guvernului, bani din Basarabia.

IX.

Guvernul rusesc dispune ca căștigurile tuturor moșiilor aparținând mănăstirilor și eparhiilor din Moldova să se depună la băncile de credit din Rusia.

Răspunsul guvernului rusesc la măsura luată prin decretul din 22 Martie 1862 nu întârziă să fie cunoscută.

Aroneanu comunică că guvernul imperial a regulat ca pe viitor toți banii căștiurilor de pe moșiile mănăstirilor Neamțul și Secul să se strângă în depozit la băncile de credit din Rusia (2), până la rânduirea unui vechil după modul ce ministerul imperial ar fi propus Domnitorului. Ministerul de Culte din Petersburg socoate cu totul imposibil ca departamentul Cultelor din Moldova să iea asupra sa drepturile de stăpânire asupra moșiilor mănăstirești din Basarabia, dar guvernul rusesc nu se opune întru nimic la actele de administrație făcute direct de mănăstiri. Aroneanu propune deci să i se trimită o procură direct dela mănăstire.

(1) V. Acte XXX.

(2) Aroneanu se înșelă: măsura eră relativă la arendașii celorlalte mănăstiri și la ai eparhiilor. Arendașii mănăstirii Neamțului au urmat să plătească căștiurile în mâinile lui Teofan Cristea.

La 27 Iunie Aroneanu raportează că guvernul rusesc a luat în scrisuri de pe la toți arendașii, *atât dela ai mănăstirilor Bogdana, Slatina și Văratecul cât și dela ai eparhiilor*, ca pe viitor să depună toți banii căștiurilor în băncile de credit din Rusia.

Prin alt raport, din 8 Iulie 1862, confirmă cele raportate mai înainte, adăogând că «s'a primit punerea la cale a ministerului dela Petersburg, cuprinzătoare să se cunoască, din partea mănăstirilor Neamțul și Secul, deplin vechil călugărul Teofan Cristea, până la sosirea unui vechil din partea mănăstirilor, împuternicit după modul cerut de ministerul imperial, dându-se voie numitului monah a împosesui moșiile și a primi căștiurile».

Măsura luată de guvernul rusesc eră nedreaptă și nu se putea justifica nici măcar întru cât privia mănăstirile Neamțul și Secul, cu tot protestul soborului și al mitropolitului Sofronie în contra luării, la 1859, de către guvernul Moldovei, a ocârmuirii averilor sale.

Măsura guvernului Moldovei eră perfect legală, întru cât se atinge de proprietățile acelor mănăstiri situate în Moldova.

Pentru cele situate în Basarabia acea măsură nu eră decât urmarea unor legi aprobate de guvernul rusesc, în timpul protectoratului ce acel guvern exercită asupra Principatelor, și, ca atare, guvernul Moldovei eră în drept s'o considere ca legală și pentru averile lavrei situate în Basarabia, cu tot protestul lavrei.

În cât privește însă averile mitropoliei, ale episcopiei de Roman și ale mănăstirilor Bogdana, Văratecul și Slatina, faptul de a le pune sub sechestru nu eră justificat absolut prin nimic. Mitropolitul Sofronie protestase într'adevăr la guvernul rusesc în calitate de chiriarh, dar nici o lege nu-i da dreptul să protesteze pentru toată biserica Moldovei, fără consimțământul cel puțin al celorlalți arhiepiscopii. Protestul lui putea să fie valabil cel mult pentru averea din Basarabia a mitropoliei. Dar acuma mitropolitul Sofronie murise și urmașul său, legal numit, nici gândise să reinnoască protestul, el sprijiniă în totul demersurile guvernului Moldovei și declarase de plenipotent al său pe avocatul ministerului Cultelor! Apoi arhiepiscopul care ocârmuia eparhia Romanului, egumenii și soboarele dela Slatina, Bogdana și Văratec nu făcuse niciodată vreun protest la guvernul rusesc.

Corespondența în privința recunoașterii avocatului ministerului Cultelor și a desființării procurei lui Teofan urmă înainte cu acelaș rezultat negativ pentru guvernul român.

La 1862 guvernul rusesc comunică celui din București punctul de vedere ce-l adoptase: *Eră hotărît să nu recunoască dreptul de ocârmuire asupra averilor mănăstirilor chinovii și ale eparhiilor Moldovei aflate în Basarabia decât acelor mănăstiri și eparhii.*

Guvernul român înlocui pe Aroneanu prin Pavel Samsonov, căruia i se trimise procuri deadreptul de către mănăstiri, dar ele urmară a nu fi recunoscute de autoritățile basarabene. Această corespondență zadarnică ținū până la 1864, când guvernul rusesc luă, în privința arendării acelor averi, măsurile despre cari va fi vorba mai jos.

X.

Uneltirile lui Teofan Cristea și a călugărilor fugiți pentru întemeierea unei mănăstiri nouă. — Se supune sinodului rusesc un proiect de regulament. — Soborul mănăstirii consimte la înființarea unei mănăstiri nouă. — Aprobarea sinodului și a Împăratului. — Comunicarea către mitropolia Moldovei.

Dela sosirea în Basarabia a ieromonahului Andronic Popovici, călugării fugiți din mănăstire și Teofan Cristea începuse a lucra cu o activitate mai mare la înființarea unei mănăstiri nouă pe una din moșiile de peste Prut ale lavrei.

La 22 Octomvrie 1861 acei călugări, în număr de 24, așezați în metocul dela Nemțeni, dădură lui Teofan Cristea: «însărcinare ca, cu prilejul călătoriei sale la Petersburg, să arăte sinodului rusesc starea lor fără de sprijin». Mai făcură o jalbă către ministerul rusesc al Afacerilor Străine, prin care: «cereau să li se învoească, cât mai curând, a zidi o nouă mănăstire pe o moșie a lavrei Neamțu. Persecuțiile suferite de biserica pravoslavnică a Moldovei i-au făcut să părăsească vieața liniștită din mănăstire și azi se găsesc învăluți cu toate ispitele lumii, căutând loc de scăpare prin Imperiul Rusiei. S'au mutat în Basarabia sperând în mila Împăratului, că toate cele cerute de Teofan Cristea vor fi împlinite».

În timpul șederii sale la Petersburg, în iarna și primăvara anului 1862, Teofan Cristea lucră din rășputeri pentru a obține voie să întemeieze mănăstirea cea nouă. El pretindea că are însărcinare

dela defunctul mitropolit și dela soborul lavrei spre acest sfârșit. Pentru diferite motive hotărîrea guvernului rusc asupra acestei cereri fu amînată.

La 27 August, în momentul când, potrivit hotărîrii împărătești din 8 Decembrie 1860, Copanca și Chițcanii erau să se dea pe sama mînăstirii, Andronic și cu călugării fugiți dădură o jalbă spre a fi autorizați să se mute dela Nemțeni la Chițcani.

La 28 Noembrie al aceluiaș an 1862, monahii obținură dela episcopul de Chișinău învoirea cerută și, la 17 Decembrie, carte deschisă spre acest sfârșit.

Teofan Cristea fiind recunoscut de procurator al mînăstirilor și dându-i-se pe seamă moșiile Copanca și Chițcani, putu acuma să-și întrebuițeze toată activitatea spre a obține învoire să înființeze mînăstirea cea nouă.

Când Samsonov raportă guvernului român că Teofan Cristea dispăruse pentru a nu da socotelile cerute de guvernul rusc, ieromonahul, căruia nu i se ceruse nici o socoteală, eră la Petersburg și, ajutat de sprijinul cneazului Leon Cantacuzino, al lui D. Dabija, al guvernatorului general Kotzebue, al episcopului Antonie de Chisinău și al lui Giers, lucră pentru întemeierea mînăstirii.

Cererea lui fu de astă dată bine primită de guvernul imperial; numai bătrînul Principe Urusof, fostul Vicerpezident în Principate, îl acuză că sapă un abiz între Rusia și România și fu pe punctul de a-l îmbrînci afară (1).

La 29 Maiu se prezentă la Gorciacov cu procurile sale și primi răspuns dela cancelar să prezente sinodului un proiect de regulament pentru noua mînăstire.

Teofan Cristea îl aveă pregătit de mult. Proiectul său nu eră altcevă decât așăzămîntul lui Paisie, adaptat pentru o mînăstire alcătuită din 50 monahi, sub numire de Noul Neamțu, cu hramul Înălțării care eră a se întemeia pe moșiile Copanca și Chițcanii. Mînăstirea aceasta urmă să se afle sub jurisdicția nemijlocită a sinodului rusc, dar să fie socotită ca fiică a lavrei Neamțului din Moldova. Superiorul ei urmă să fie ales de frățimea dintr'însa, în unire cu cea a lavrei din Moldova și să fie confirmat de sinod.

(1) Dealtmîntrelea nu toate autoritățile rusești tratau bine pe Teofan Cristea. Dintr'o jalbă a sa către contele Ignatiev vedem că el a suferit chiar o bătaie crudă dela un consilier de stat numit Ivanovski (V. Acte, XXIV).

Apoi proiectul mai propunea a se afierosi 5.000 ruble pe an, din averile mănăstirii Neamțul, spre a se depune la o bancă până la constituirea unui capital de 50.000 ruble, spre a servi la creșterea unui număr de tineri de origine moldovenească în seminarul din Chișinău, și a unui număr de tinere nobile în școala de fete ce se întemeia tot în acel oraș. Iar până la întregirea sumei de 50.000 ruble, urmau a se da câte 2.500 lei pe an din suma de 2.500 ruble ce se destină pentru întreținerea fraților. Iar pentru zidirea mănăstirii se afectă o sumă de 7.000 ruble pe an, toate din veniturile din Basarabia ale lavrei Neamțului, cari se ridicau în acea vreme la 32.700 ruble anual. Sămile urmau să fie cercetate de sinod, iar vechilul pentru averea din Basarabia a mănăstirii trebuia să fie ales sau din frățimea lavrei din Moldova sau din a nouăi mănăstiri.

Acest proiect de regulament, remis de Teofan Cristea lui Gorgiacov la 30 Maiu, fu comunicat sinodului rusesc de ministerul imperial al Afacerilor Străine.

Am extras detaliile de mai sus din comunicarea făcută de episcopia de Chișinău lui Teofan Cristea în privința înființării mănăstirii (1). Din conținutul, foarte încurcat, al acelei piese, reiese că Teofan, odată cu proiectul de regulament, ar fi prezentat sinodului și învoirea soborului mănăstirii la înființarea unei lavre nouă. Negăsind nici o urmă despre această învoire, nici în dosarele Cultelor, nici în ale mănăstirii, nici în hârtiile ce mi-au fost puse la dispoziție de către diferiți părinți, m'am adresat către unii din ei cari cunoșteau mai bine împrejurările de atunci. După multe ezitări, răspunsul lor a fost: «N'avem știință ca soborul să fi dat o asemenea învoire și nu eră cu puțință s'o dea, căci pecetea cea mare eră păstrată de părintele Vârnav care eră cu totul câștigat guvernului, și el, pe lângă că nu ar fi putut s'o puie pe o asemenea hârtie, ar fi denunțat imediat faptul la Iași. Dar este foarte probabil că o asemenea hârtie să se fi dat pe ascuns, de starețul Gherasim și de mai mulți părinți dușmani guvernului, punându-se pe dânsa mica pecete a mănăstirii, rămasă la stareț. Nu trebuie să se uite că în mănăstire se aflau pe atunci vreo 200 Ruși».

Acel proiect de regulament, înfățoșat de Teofan, fu luat în amănunțită cercetare de sinod și aprobat de dânsul la 6 August 1863, prin sentința No. 1.461, cu modificările următoare :

(1) V. Acte, XXVII.

Noua mănăstire va sta sub atârnarea mitropolitului Moldovei, însă aceasta fără a jicni drepturile arhiereului de Chișinău în privința hirotoniilor ce s'ar face în noua mănăstire, a sfințirii bisericii, a înzeștrării cu antimis, a dreptului de a face observații superiorului și a luării de măsuri potrivite pentru păzirea disciplinei bisericești.

Mitropolitul Moldovei trebuiă să confirme pe superiorul nouăi mănăstiri, iar în timpul văduviei mitropoliei Moldovei, confirmarea aveă a se face de sinodul rusesc.

Sămile de venituri și cheltueli urmau să se încheie în trei exemplare, din cari unul eră a se trimite sinodului, unul soborului lavrei și al treilea aveă a se păstră în arhiva mănăstirii.

Din acelaș act (comunicarea sentinței No. 1.461 a sinodului către Teofan Cristea de către episcopul de Chișinău) reiese că ministerul Afacerilor Străine rusesc ar fi întrebat pe starețul și soborul de Neamțu dacă consimte la înființarea unei mănăstiri nouă în Basarabia, după așezământul propus de Teofan și aprobat de sinod, și că s'ar fi primit un răspuns afirmativ.

Intrebând pe aceiași părinți cu cari mai vorbisem, ei mi-au răspuns că: «cred că așa este». Unul din ei, ajuns astăzi la o înaltă demnitate bisericească, mi-a spus că crede că acest răspuns a fost dat de starețul Timofteiu și de mai mulți părinți din sobor, consulului rusesc, în toamna anului 1863, cu prilejul unei vizite făcute de consul la mănăstire, în care vizită eră însoțit de acest arhiereu care atunci termină seminarul. Un alt părinte mi-a spus că știe că răspunsul starețului la întrebarea făcută de consul a fost transmisă de consul la Petersburg prin raportul său No. 159 din 9 Ianuarie 1864.

Faptul consimțământului dat de soborul mănăstirii Neamțului la întemeierea mănăstirii Noul Neamțu mai este amintit și într'o scrioare a lui Teofan Cristea către stareț din 31 Ianuarie 1867 (1).

Vedem deci că înțelegerea pe sub mână a călugărilor cu străinul urmă și după patru ani, sub stareția lui Timofteiu, pe care guvernul Moldovei credeă că se poate bizui, și acești trădători, cari în altă țară ar fi fost osândiți cu cea de pe urmă asprime, au rămas nesupărați întru nimic!

Interesul guvernului rusesc de a consimți la întemeierea unei nouă mănăstiri, fiică a Neamțului, în Basarabia, pare a fi fost:

(1) V. Acte, XXX.

1) Să aibă în Basarabia, sub mâna sa, un institut religios care, la un moment dat, să se fi putut declara de moștenitor firesc al mănăstirii Neamțului din Moldova, fie după desăvârșita stângere a acesteia, în urma nepăsării sau a măsurilor luate în acest scop de guvernul român, fie după o eventuală emancipare a soborului lavrei dela înrăurirea rusească.

2) În cazul când ar fi dobândit dela guvernul român recunoașterea nouăi mănăstiri, după așăzământul încuviințat de sinod, se găsiu în stipulațiunile aceluia așăzământ pretexte de comunicare și de înrăurire atât cu mitropolia Moldovei cât și cu soborul celei dintâi mănăstiri a țerii și un mijloc de a perpetua și a propaga influența rusească asupra clerului român.

Iniințarea mănăstirii Noul Neamțu a fost întărită de Impăratul Rusiei, în chip definitiv, la 13 Ianuarie 1864.

Prima comunicare a acestui fapt fu făcută de Samsonov ministerul Cultelor printr'un raport din 5 Februarie 1864, în care se plângea că nu a primit încă procurile și mai înștiințează că Teofan Cristea ar fi împosesuit moșiile din Basarabia ale lavrei pe timp de 12 ani. Se pare că ministerul n'a dat crezare sau importanță știrii, căci nu vedem să se fi luat vreo măsură până la comunicarea oficială, făcută de consulul rusesc din Iași, despre înființarea mănăstirii Noul Neamțu, locotenentului de mitropolit, prin nota No. 967 din 13 Iunie 1864.

Această înștiințare făcută de consul mitropolitului fu urmată de două note, adresate de acelaș consul starețului și soborului mănăstirii Neamțului, la Aprilie 1865.

Prin cea dintâi, cu No. 759, comunică că sinodul rusesc, găsiind de neapărată trebuință pentru mănăstirea Neamțul Nou a aveă un stareț, care, conform așezământului, să aibă răspunderea ocărmuirii mănăstirii, a încredințat regența ei ieromonahului Teofan. Acesta se va numi numai *gerant* și va trebui întru toate să se înțeleagă cu frații din acea mănăstire, cari sunt mai însemnați, iar în cazuri importante, să ceară osebită încuviințare dela soborul din Moldova.

Prin a doua notă, cu No. 760, consulul comunică modul în care guvernatorul general al Nouei Rusii a repartizat veniturile averilor mănăstirilor Neamțul și Secul în Basarabia: 12.000 ruble se dau pentru întreținerea nouăi mănăstiri, 7.000 pentru zidirea ei, 5.000 se depun la banca din Odessa, conform așăzământului pentru înființarea unui capital de 50.000 ruble, spre întreținerea unui număr de copii în seminariul și în școala de fete din Chișinău.

Până la completarea fondului de 50.000 ruble, se dau spre acest sfârșit câte 2.500 ruble pe an.

Pentru cheltueala vechilului, Teofan Cristea, se afectează 2.000 ruble, iar restul de 3.700 ruble pe an se trimite unui institut de credit spre a se păstra în depozit până la o deosebită dispoziție a ministerului.

(Să se observe că prin această repartizare se violează stipulațiunea aprobată de sinod; că suma de 2.500 ruble pe an, ce este a se da până la completarea capitalului de 50.000 ruble, trebuie scăzută din suma dată pentru întreținerea mănăstirii).

XI.

Secularizarea tuturor averilor mănăstirești în România. —

Aprobarea de către Impăratul Rusiei a înființării nouăi mănăstiri poate fi privită ca un răspuns la această măsură. — Mitropolia Moldovei protestează în contra înființării nouăi mănăstiri. Răspunsul consulatului general rusesc la nota guvernului român. — Regularea arendării bunurilor mănăstirilor române din Basarabia de către guvernul rusesc. — Incetarea mandatului lui Samsonov și renumirea lui. — Noi intrigi ale soborului. — Mitropolitul Moldovei privit de Ruși ca necanonic. — Corespondența lui Teofan cu starețul. — Noua propunere a soborului. — Guvernul rusesc ia administrația averilor mănăstirilor și eparhiilor moldovenești. — Destituirea lui Teofan Cristea de către autoritatea eclesiastică din Basarabia.

La 17 Decembrie 1863 se promulgase legea pentru secularizarea tuturor averilor mănăstirești din România. Faptul că Impăratul Rusiei aprobă înființarea nouăi mănăstiri, îndată după promulgarea acelei legi (13 Ianuarie 1864), poate fi privit ca un răspuns la dânsa.

Nu vedem ca mănăstirea Neamțului să fi făcut vreun răspuns la notele No. 759 și 760, din 14 Aprilie 1864, ale consulului rusesc. Straniu este însă faptul că nu se constată din nimic că călugării le-ar fi comunicat guvernului român.

Fățărnicia lor față de guvern la acea epocă mai este dovedită prin scrisoarea trimisă de egumenul mănăstirii Secul în acel an, 1864, lui Teofan Cristea, în care îi zice, răspunzând la o scrisoare a sa: «ca să lucreze cum Dumnezeu îl va lumina, având în vedere

și povățuindu-se de *duhul și puterea plenipotențelor date*, nemai adaogând a scrie mai mult soborului și a-i cere vreo povățuire dela mânăstire, *că se teme, fiind foarte persecutați de guvern*» (1). (Acest călugăr, Isichie, a fugit și el în urmă la mânăstirea Noul Neamțu).

În urma primirii notei No. 967 a consulului rusesc din Iași, prin care îi comunică înființarea nouăi mânăstiri, locotenentul de mitropolit o comunică în copie ministerului Cultelor prin nota No. 2.309 din 25 Iunie 1864. Prin această adresă reamintește măsurile luate de mitropolie pentru a pune capăt faptelor lui Teofan Cristea, revocarea (?) puterilor sale de către starețul de Neamțu, intervenția mitropoliei la sinodul rusesc și cere părerea ministrului spre a luă din timp măsurile cuvenite.

Această adresă, privită de guvern ca o protestare în contra înființării mânăstirii Noul Neamțu, este trimisă de ministerul Cultelor celui de Finanțe, către care trecuse, în urma secularizării, administrația bunurilor bisericesti și la care se crease Administrația Domeniilor Statului: iar ministerul de Finanțe comunică ministerului Afacerilor Străine adresa locotenentului de mitropolit, cu anexele, cerând să aducă din nou la cunoștința guvernului rusesc măsurile luate pentru destituirea acelu monah și trimiterea lui la metania sa, precum și să stăruească la guvernul rusesc pentru ca mânăstirea să fie îngăduită să-și administreze averea.

Ministerul Afacerilor Străine comunică consulatului cuprinsul adresei precedente și copie de pe anexe.

În raportul său, consulul rusesc răspunde guvernului român invocând principiul de drept constat, că o procură poate fi revocată numai prin persoana sau prin autoritatea dela care emană.

Deoarece calitatea de procurator a fost formal recunoscută părintelui Teofan de către guvernul imperial, în virtutea unui mandat ce i-a fost dat de reprezentanța legală a corporațiunii religioase și de mitropolitul Moldovei, nici o autoritate n'ar fi în drept să puie piedecă exercițiului funcțiunilor cu cari a fost investit. Numai o revocare în formele cerute de legi și provenind dela acei ce au dat procura primitivă singură poate să facă ca (2) părintele Teofan să piardă caracterul de mandatar al mânăstirii Neamțului.

(1) Din scrisoarea adresată de Teofan Cristea starețului și soborului la 8 Iulie 1866. V. Acte, XXVIII.

(2) V. Acte, XXVI.

La 5 Maiu 1864, consiliul de miniștri al Rusiei, în urma unui referat al ministrului Afacerilor Străine, luă o încheiere asupra modului de administrare a averilor nemișcătoare ale mănăstirilor moldovenești aflătoare în Basarabia (1).

Această măsură eră luată în scop: 1) de a depărta încurcăturile și neînțelegerile în afacerile bănești la autoritățile locale rusești; 2) de a apăra, după putință, drepturile mănăstirilor ortodoxe în contra siluirilor lumești din partea autorităților române.

Dispozițiunile sunt cele următoare:

Moșiile acelor mănăstiri în Basarabia se vor arendă prin licitație publică, în fața unor procuratori ai mănăstirilor investiți cu procuri dela soboare, întărite de mitropolitul Moldovei și legalizate de consulatul rusec. Acești împuterniciți vor fi răspunzători, înaintea clienților lor, pentru abuzurile ce ar comite.

În condițiunile de arendă se vor hotări regulata sau temporală strângere de bani pentru facerea bisericilor și înființarea școalelor pe moșiile mănăstirești. Destinarea acestor sumi se va supune autorităților eparhiale, se va indica în contract la care autoritate se vor depune căștiurile și în ce monedă.

Împuterniciții vor controlă deplina vărsare a căștiurilor la locurile indicate și vor denunța autorităților stricăciunile comise de arendași. Ei vor vesti pe autorități despre expirarea contractelor cu un an înainte, spre a se putea alcătui nouăle condițiuni de arendă și a se face publicațiunile trebuitoare în foile oficiale.

Depunerea banilor arenzilor de către arendași se vor face prin îngrijirea autorităților rusești și se vor trimite consulatului imperial din Iași, unde vor sta ca depozit până se va arăta împuternicitul din partea mănăstirii sau altă persoană ca să le primească, având totdeauna procură dela obștia mănăstirii.

Autoritățile rusești mai sunt datoare: în cazul când mănăstirile ar dori să întrebunțeze veniturile lor conform scopului ce au avut în vedere proprietarii acelor bunuri pentru a înființa, după exemplul mănăstirii Neamțului: biserici, mănăstiri sau școli, să ia dispozițiuni pentru depunerea sumelor destinate spre acest sfârșit. Însă nu vor putea păși la executarea lor până ce nu vor fi înștiințat pe ministerul Afacerilor Străine și nu vor fi primit dela el deslegarea cuvenită. Ultima dispozițiune arată destul de clar că guvernul rusec se aștepta ca să se mai înființeze în Basarabia vreo

(1) V. Acte, XXVI.

mânăstire filială a unei lavre din Moldova, după exemplul celei dela Copanca-Chițcani.

Mai este de observat că guvernul rusesc impune, pentru arendarea moșiilor mânăstirești, tocmai acele formalități ce guvernul Moldovei se încercase în zadar să le impună altă dată mânăstirii Neamțului și neexecutarea căreia a fost una din cauzele principale ale măsurii dela 1859. Vom vedea în curând pe guvernul rusesc mai călcând și pe alte urme de ale guvernului Moldovei.

Impăratul Rusiei aprobă, la 15 Martie, deciziunile propuse de consiliul de miniștri și, la 23 Iunie 1864, consulul general rusesc le comunică Afacerilor Străine din București.

La 5 August Samsonov comunică ministerului Cultelor că deciziunea dela 15 Maiu s'a publicat prin foile oficiale și că guvernatorul Basarabiei a chemat pe vechil la îndatoririle ce-l priviau. Insistă din nou spre a i se trimitte procurile necesare.

Vedem însă că la 3 Noemyrie 1864, în loc de a-i trimite procurile, ministerul de Finanțe îi face cunoscut că mandatul său de avocat al acelui minister încetează până la regularea definitivă a conflictului privitor la averile bisericești în Basarabia.

Această deciziune credem că a fost motivață de crezarea în care eră guvernul român, că veniturile moșiilor din Basarabia se vor depune la consulatul rusesc din Iași și că se vor putea încasa de un om de încredere al guvernului, investit cu procură din partea mânăstirilor.

Din acte nu putem constata în mod pozitiv că s'ar fi trimis banii căștiurilor la consulat, dar părinții din mânăstirea Neamțului m'au asigurat că, la finele anului 1864, s'au depus bani din arenzile moșiilor din Basarabia ale acelei mânăstiri, la consulatul din Iași.

Intr'adevăr, în dosarul mânăstirii am găsit două brulioane din 9 Ianuarie 1865.

Cel dintâiu este o procură dată de starețul Timofteiu și un număr de monahi lui Toma Antoniade, cassierul general din Iași, prin care este autorizat să incasseze niște sume de bani ce au aflat că ar fi sosit la consulatul din Iași din veniturile mânăstirii. Pe brulion este scrisă mențiunea: «aceasta este dată din ordin».

Al doilea brulion este conceptul unei adrese către mitropolie, cerând întărirea procurii precedente și înmânarea ei cassierului general.

Dintr'o scrisoare posterioară a lui Teofan Cristea către stareț (1), rezultă că procura în chestiune ar fi fost impusă de guvern sobo-

(1) V. Acte, XXX.

rului prin arhimandritul Dumbravă (1) și că parte din călugări au protestat imediat la consulatul rusesc, iar unii din ei au fugit în Basarabia, la Noul Neamțu.

De unde reiese că, la începutul anului 1865, domniă în sobor ostilitatea cea mai mare în contra guvernului român și că influența rusească eră puternică.

La începutul anului 1865, guvernul român, văzând că nu poate încasa banii depuși la consulatul din Iași, însărcină iar pe Samsonov cu tratarea acelor afaceri înaintea tribunalelor din Basarabia. Se cerură dela mânăstiri procuri nouă, date deadreptul de soboare lui Samsonov. Aceste procuri se alcătuiră, dar nu se legalizară de consulatul rusesc.

Pretextul oficial, dat acuma de guvernul rusesc pentru nelegalizarea procurilor și a nerecunoașterii lui Samsonov de vechil, eră faptul că mitropolitul Moldovei, ales după legea sinodală nouă, votată de Cameră, împreună cu tot sinodul Principatelor, constituit pe baza aceleiaș legi, nu erau recunoscuți de patriarh și erau priviți ca necanonici. Vom vedea mai departe că, când sinodul român a devenit canonic, la 1872, acest fapt nu a împiedecat de loc pe Ruși să urmeze a ține sub sechestru veniturile mânăstirilor și ale eparhiilor.

La Iunie 1866 mitropolitul Moldovei trimise stareșului, spre a se semnă de sobor, următoarele hârtii alcătuite de Samsonov în Chișinău, în rusește și în românește.

O petiție către generalul Gagarin, guvernator general al Nouăi Rusii, cu conținutul următor:

Amintește că consulul rusesc, prin nota No. 2.049 din 9 August 1861, a cerut ca mânăstirea Neamțului să numească un delegat pentru averile sale în Basarabia, ieromonahul Teofan Cristea nemai putând să funcționeze înainte. Arată că guvernul român, în anul trecut, a dat mânăstirii libertate de a dispune de averea din Basarabia (?). Arată că a însărcinat pe Samsonov, cu deplină procură, să administreze averile mânăstirii în Basarabia. Amintește petiția din 27 Octomvrie 1855, se plânge că nu s'a legalizat procura și că se îngădue ieromonahul Teofan ca să se amestece în avere, să facă contracte economicoase, cauzând mari pagube mânăstirii și distrugând codrii de pe moșiile Copanca și Chițcanii, ce le-a primit la 24 Septemvrie 1862 dela coroană, în numele mânăs-

(1) Dela mânăstirea Bogdana.

tirii, fără a avea împuternicire. Cere a se pune capăt amestecului păgubitor al ieromonahului Teofan Cristea în averea mănăstirii, grabnică întărire a procurilor lui Samsonov și ordine pentru a se încetă tăierea pădurilor.

O petiție către guvernatorul Basarabiei, mai pe scurt, în care se arată că mănăstirea a însărcinat pe Samsonov cu administrația intereselor sale, că Teofan Cristea a fost revocat și se plânge de amestecul lui în afacerile mănăstirii și de tăierea pădurilor dela Copanca și Chițcani. Roagă a-l depărtă de urgență dela orice amestec în afacerile mănăstirii și a-l trimite la mănăstire, ca să-și dea socotelile în privința construirii spitalului dela Neamțu.

Întâia hârtie cuprindeă un neadevăr, căci guvernul nu dăduse nici când mănăstirii libertate să dispună de averea din Basarabia. Acesta eră un meșteșug copilăresc, menit să înșele pe Ruși. Ei știau însă tot ce se petreceă în mănăstire mult mai bine decât guvernul român, iar procedeul eră absolut nedemn de guvernul unui stat.

Precum vom constată în curând, aceste hârtii, expediate de mănăstire sub No. 259 și 260, la 20 Iunie 1866, au fost imediat protestate de călugării partizani ai Rusiei prin scrisori către Teofan Cristea.

Teofan Cristea fusese informat de toate pasurile făcute împotriva lui, de către însuș părintele camăraș Ghenadie.

Teofan Cristea, care începuse să înlocuească clădirile de lemn ale nouăi mănăstiri prin zidiri de piatră, distrugând codrii de pe malul Nistrului ai moșilor Copanca și Chițcanii spre acest sfârșit, încetase, zice el, să scrie stareșului și soborului, în mod oficial, dela 1864. La 8 Iulie 1866, scrisese stareșului o lungă scrisoare, în care îi da lămuriri asupra nouăi mănăstiri (1).

Prin altă scrisoare, din 15 Septemvrie (2), se plânge că, pe când așteptă un răspuns la scrisoarea sa plină de iubire din 8 Iulie, a aflat că soborul a semnat hârtiile pregătite în contra lui de Samsonov în Chișinău. Le declară tot așa de lipsite de valoare ca cele făcute sub amenințările revizorului Dubău la 1861, se referă la așa-zământul nouăi mănăstiri pentru a arătă puținii sorți de izbândă ce au acele hârtii. Face aspre muștrări soborului, fiindcă dă concurs guvernului român pentru a răpi și averea din Basarabia a lavrei și a pustii noua mănăstire, înființată prin mila Impăratului Rusiei.

(1) V. Acte, XXVIII.

(2) V. Acte, XXIX.

În urma stăruințelor lui Samsonov către mitropolit, acesta impune din nou soborului să semneze, la Noemvrie 1866, o suplică către curtea de apel (?) a Basarabiei.

Această suplică reamintește toată împrejurarea cu Teofan Cristea, declară procura mitropolitului Sofronie de ilegală și stinsă prin moartea aceluia prelat, denunță abuzurile ieromonahului, declară lucrările lui fără valoare și termină cerând a i se lua procurile din mâni.

În luna următoare, Decemvrie, Samsonov, prin ajutorul mitropolitului, mai trimite soborului spre semnare un lung jurnal constituind un adevărat rechizitoriu în contra lui Teofan Cristea, conținând pe lângă fapte adevărate și altele nedovedite, precum și brulioane de suplici către Împăratul Rusiei, către cancelarul Gorciacov, către principele Gagarin și către guvernatorul Basarabiei, având de scop destituirea lui Teofan Cristea, recunoașterea sa (Samsonov) ca procurator al mănăstirii și învoirea de a-și lua salariul din căștiurile moșiilor din Basarabia.

Însă în urma opunerii soborului, aceste hârtii stau în nelucrare. La 31 Ianuarie 1867, Teofan Cristea, luând cunoștință de suplicile date în contra lui la 20 Iunie 1866, trimite starețului o lungă întâmpinare, răspunzând punct cu punct la toate învinovățirile aduse lui. Tonul întâmpinării este foarte semeț, Teofan se intitulează plenipotentul bisericii ortodoxe din Moldova și a mănăstirilor în deobște, iar al mănăstirilor Neamțul și Secul în parte.

Această scrisoare este cea mai plină de amănunte asupra întregului conflict dintre guvern și mănăstire, dar totodată cea mai violentă și cea mai rusolatră.

Este de observat că, cu o lună înainte, Samsonov anunță ministerului de Finanțe că Teofan Cristea fugise din Basarabia. Tot atunci mai trimisese un memoriu asupra chestiunii, în care zice că procurile nu se legalizează, fiindcă mitropolitul nu este recunoscut de Ruși ca canonic.

În primăvara anului 1867, Samsonov fu din nou desărcinat de îndatoririle sale. Totuși la 18 Iunie, în urma unor ordine ale mitropolitului Moldovei, se luară din nou în desbatere, la mănăstirea Neamțului, hârtiile întocmite în Decemvrie 1866 de Samsonov spre a fi semnate de stareț și sobor.

Prin jurnalul ce se încheiă asupra deliberărilor, se refuză a se semnă cele ce aduceau învinovățiri lui Teofan Cristea, sub cuvânt că unele nu sunt adevărate, iar altele necunoscute de sobor.

Se refuză a semnă petițiile anexate, dar se semnă o adresă către guvernatorul Basarabiei, în care se zice că soborul nu are nici o știință de lucrările încheiate de Teofan Cristea dela 1858 încoace, și cere să-l trimită mănăstirii cu actele și documentele ce se află la el, ca să dea seamă despre cele ce a lucrat. Această adresă se expediază la 7 Iulie, cu No. 257.

Se vede că la 2 Iunie 1867 soborul fusese silit de mitropolit să facă, către judecătoria civilă a Basarabiei, o petiție pentru desființarea procurilor lui Teofan Cristea. În acta mănăstirii se vede o notă, No. 1.271, din Decembrie 1867, a consulului rusesc din Iași, motivată de o adresă a guvernatorului Basarabiei, prin care se comunică hotărîrea judecătoriei:

Pe baza art. 2.333, tomul X, partea I: *o asemenea mijlocire poate să se facă numai de acea persoană care a dat procura*. Iară prea cuvioșia sa, pe lângă menționata petiție, n'a înaintat încredințări cum că mănăstirea Neamțului și mitropolitul Sofronie sunt uniți pentru desființarea zisei procuri, de aceea s'a și decis a refuză o asemenea cerere.

Judecătoria se făcea că nu știe că mitropolitul Sofronie murise de șase ani și jumătate.

La 14 Aprilie 1868, Teofan Cristea mai scrise starețului (1) plângându-se de hârtiile făcute în contra lui și dând amănunte fără importanță asupra clădirilor ce se fac la noua mănăstire.

La 9 Martie 1873, Împăratul Rusiei aprobă deciziunea Consiliului de miniștri, prin care administrația averilor mănăstirilor străine se luă din mâna călugărilor și se da pe seama ministerului Domeniilor.

Motivul invocat pentru justificarea acestei măsuri eră devastarea pădurilor.

Cheltuelile de administrație urmau a se scădea din venituri. Cu ocazia trecerii administrațiunii acestor bunuri la ministerul Domeniilor, acesta trebuia să ceară documentele spre a vedea dacă actele de danie și de întemeiere nu supuneau mănăstirile la oareșicari îndatoriri.

Această măsură eră absolut identică cu cea luată de guvernul Moldovei la 1859 și care dăduse loc la sechestrarea veniturilor averilor mănăstirilor moldovenești din Basarabia de către guvernul rusesc; în schimb ea este mult mai puțin și nu atât de lămurit motivată.

(1) V. Acte, XXXI.

Curios este că Teofan Cristea, care, la 1859, împrăștiase protestări peste protestări în contra măsurii luate de guvernul Moldovei în toate colțurile Europei, strigând la sacrilegiu, nu găsește nici un cuvânt de blam în contra aceleiaș măsuri, când o iea guvernul rusesc cu patrusprezece ani mai târziu! Vorbește de dânsa în patru scrisori: într'una din 14 Septemvrie 1873 (1) zice: «că după intrarea moșiilor la ocârmuire, i s'au lăsat mânăstirii toate acele grădini, livezi, vii, fânețuri și pășuni ce le-au avut până acum, iar pentru ținere, pe lângă aceste zise, ni se va slobozi și bani în naht după bugetul ce am înfătoșat sfântului sinod». În cealaltă scrisoare din 3 Octomvrie următor zice: «mai ales acum, ocârmuirile politicești (nu fără dumnezească amenințare), înlesnind monahilor chipul petrecerii, i-au ușurat de grijile de din afară prin administrarea averilor lor, care această din urmă dorită vestire, nu numai pe mine păcătosul și pe frații mei de aici ne va bucură, ci chiar pe toată sfânta biserică lui Hristos, ba încă și pe toate cetele cerești».

Guvernul Moldovei a lăsat mânăstirilor grădinile, livezile, fânețele și pășunile de prin prejurul lor, cari le stăpânesc până astăzi, și le-a ușurat de toate grijile lumești. Cu toate aceste, părinții dela Neamțu, cu Teofan Cristea în frunte, în loc de a se bucură că au devenit volnici să se ocupe numai de biserică și de rugăciuni, au denunțat străinului pe guvernul țerii lor ca sacrilegiu și jăfuitor de cele sfinte! Iar când străinul iea aceeaș măsură, dau laudă lui Dumnezeu!

Această schimbare eră menită să fie fatală lui Teofan. Administrația Domeniilor luând averile mânăstirești pe seamă, descoperi un nămol de abuzuri făcute de el: codrii de pe Nistru distruși, banii risipiți și datorii contractate pentru o sumă întrecând 90.000 ruble.

Prin ucazul (2) din 9 Maiu 1875 al sinodului rusesc, Teofan Cristea fu scos din egumenie, încredințându-se ocârmuirea mânăstirii unui sfat de proestoși din sânul ei, până la alegerea unui alt egumen, a cărui întărire se lăsă la dispoziția mitropolitului Moldovei.

Din scrisoarea unui părinte din mânăstire (3) mai reiese că Teofan Cristea ar fi fost dat în seama poliției sateștii.

Deși în aceeaș scrisoare se zice că sinodul rusesc ar fi însărcinat pe ministerul imperial al Afacerilor Străine să comunice sinodului

(1) V. Acte, XXXV.

(2) V. Acte, XXXVII.

(3) V. Acte, XXXIX.

român destituirea lui Teofan, spre a trimite în locu-i un alt egumen, conform hotărîrii sinodului rusesc, nu am găsit nici o urmă despre o asemenea comunicare.

Un fapt care caracterizează pe Teofan Cristea este scrisoarea de el adresată mitropolitului Moldovei, Iosif Naniescu, la 16 Septemvrie 1875, (1) adică trei luni după ce fusese scos din Egumenie.

Felicită pe prelat pentru alegerea lui, îi face istoricul întemeierii nouăi mănăstiri, arată că a fost însărcinat cu egumenia ei și cere mitropolitul să nu-și retragă sprijinul de pe această fiică a Neamțului, pusă sub atârnarea I. P. S. S. mitropolitului, dar nu pomenește nici un cuvânt despre destituirea lui.

La aceste scrisori sunt anexate câteva copii de pe piesele relative la înființarea mănăstirii.

Mai mulți din părinții dela Neamțul m'au asigurat că, cu câtăvă vreme înainte de moartea lui (2), Teofan Cristea se căia amar de ceea ce făcuse, că se mântuise de mult de rusofilism și că remușcărilor de cuget îi otrăviră zilele cele de pe urmă (3).

XII.

Nou punct de vedere al Guvernului rusesc în chestiunea bunurilor mănăstirilor și eparhiilor Moldovei. — Noua lege sinodală română și recunoașterea mitropoliților și a episcopilor români de către patriarh. — Guvernul rusesc iea asupra sa ocârmuirea averilor mănăstirilor Moldovei. — Negociațiuni diplomatice. — Acont asupra acestor venituri dat de Ruși în timpul războiului dela 1877. — Rusia secularizează veniturile mănăstirilor și eparhiilor noastre. — Concluziune.

Cu prilejul misiunii lui Ioan Cantacuzino și a episcopului Melhisedec la Petersburg, în anul 1868, delegații români sondară intențiunile guvernului rusesc în privința bunurilor mănăstirilor și ale eparhiilor moldovene în Basarabia. Principele Gorciacov răspunse că Rusia nu poate să satisfacă pentru moment dorințele guvernului român în privința veniturilor acelor averi. *După documentele vechi*

(1) V. Acte, XXXVIII.

(2) La 21 Octomvrie 1883.

(3) V. în această privință și Arbore, *Basarabia în secolul XIX*, p. 342.

acele venituri se pot da numai mitropolitului Moldovei. Și aceasta nu se poate face astăzi, deoarece guvernul rusesc nu poate recunoaște pe mitropolitul Moldovei și pe episcopii români, până ce ei nu vor fi fost mai întâiu recunoscuți de sinodul rusesc și de patriarhul ecumenic. Indată ce conflictul dintre biserica română și celelalte biserici ortodoxe va fi curmat și guvernul român va fi dat asigurări că veniturile în chestiune, cari sunt ale bisericii, vor fi întrebuințate numai pentru biserică, guvernul imperial le va predă ca și în trecut (?), atât cele strânse până acum, cât și acele ce se vor strânge pe viitor.

Motivele invocate de cancelarul rusesc pentru a urmă să oprească veniturile în chestiune sunt absolut lipsite de temei. *Nu există în nici un document vreo mențiune că veniturile mănăstirești ar fi a se încasa de mitropolitul Moldovei.* Mitropolitul Moldovei eră atât de puțin în drept să încasseze veniturile episcopiei de Roman și ale celorlalte mănăstiri moldovenești, încât nu le încasase niciodată, nici în Moldova, nici în Basarabia, unde, timp de patruzeci și opt de ani, dela 1812 până la 1860, guvernul împărătesc lăsase pe episcopul de Roman și pe egumenii mănăstirilor să-și încasseze în pace veniturile de pe moșiile aparținându-le.

La 1872 se votă legea sinodală română, în urma căreia atât patriarhul cu sinodul oecumenic cât și celelalte sinoade ortodoxe recunoscără pe mitropolitul Moldovei și pe episcopii noștri de canonici. Inșă guvernul rusesc nici nu se gândi să predea veniturile mănăstirilor și eparhiilor Moldovei, cari se strângeau la banca din Odesa.

La 9 Iulie 1873, consulul rus din Iași comunică mitropolitului Moldovei că, în urma deciziei Impăratului Rusiei din 9 Martie a aceluiaș an, hotărându-se a se lua, de către ministerul imperial al Domeniilor, ocârmuirea moșiilor mănăstirilor străine, s'a trimis în Basarabia o comisiune însărcinată să iea acele moșii pe seamă și să lămurească în puterea căror documente ele sunt stăpânite de mănăstiri. Cereă mitropolitului să trimită comisiunii sau originalele acelor acte sau copii de pe ele. Mai cereă lămurire dacă acele proprietăți sunt necondiționate sau sunt supuse la oarecări sarcini, în scopuri de binefacere sau altele.

După înființarea, în anul 1874, a agenției române din Petersburg, guvernul din București se hotărî să trateze chestiunea pe calea diplomatică. Se dădură instrucțiuni în acest scop agentului și se alcătui un memoriu care fu remis principelul Gorceacov. Cu toate stăruințele guvernului român și a reprezentanților săi, chestiunea

nu făcù nici un pas; Rușii găsiu neconținut pretexte pentru a amână orice răspuns lămurit. Guvernul român fu înștiințat că cel împărătesc pregătiă un proiect pentru a seculariză, el, veniturile moșiilor din Basarabia aparținând chinoviilor și eparhiilor noastre.

După acel proiect, acele venituri aveau să fie împărțite în cinci părți: ministerul (rusesc) al Domeniilor avea să oprească o cincime pentru cheltuelile de administrație, două cincimi aveau să se întrebuințeze de guvernul împărătesc pentru scopuri de binefacere, iar celelalte două cincimi aveau a se da mănăstirilor.

Precum vedem, guvernul rusesc luă, în folosul său, în privința averii aparținând mănăstirilor chinovii și eparhiilor Moldovei, întocmai aceleași măsuri ce le luase, la 1 Iunie 1859, guvernul lui Cuza împotriva aceluiași averi. Inșă măsurile guvernului rusesc alcătuiau o agravare a măsurii lui Cuza, căci pe când Cuza cheltuia o parte din veniturile mănăstirilor și eparhiilor pentru trebuințele lor, guvernul rusesc sechestră toate veniturile din Basarabia ale mitropoliei, ale episcopiei de Roman și ale mănăstirilor Slatina, Bogdana și Văratecul, fără a le da nimic, iar din veniturile mănăstirii Neamțului dădea numai sumele trebuitoare întreținerii mănăstirii Noul Neamțu.

Criza dela 1876 în Turcia și pregătirile războiului, ce avea să izbucnească în primăvara anului 1877, întrerupsese negocierile.

Dar în ajunul intrării Rușilor în țară, cu prilejul tratărilor privitoare la acea intrare, urmate în luna Martie 1877, la București și la Chișinău, se vede că guvernul român, foarte strâmtorat de bani în acel moment, obținù ca Rusia să-i remită o parte din veniturile mănăstirilor și eparhiilor depuse la banca din Odesa. La 7 Aprilie se prezentă Camerei un proiect de lege pentru înscrierea, în bugetul anului 1877, a unei sume de 919.702 lei, provenind din veniturile moșiilor din Basarabia «aparținând mănăstirilor închinete și neînchinete».

Și de atunci chestiunea, după cât știu, n'a mai făcut nici un pas.

Guvernul rusesc a adus la îndeplinire proiectul de repartizare a veniturilor din Basarabia ale chinoviilor și ale eparhiilor Moldovei: el oprește o cincime din acel venit pentru cheltueli de administrație, alte două cincimi le întrebuințează în scopuri de binefacere, cu o parte destul de neînsemnată din celelalte două zecimi îndestulează trebuințele mănăstirii Noul Neamțu, iar cu rămășița singur știe ce face. Lista moșiilor din Basarabia aparținând eparhiilor și mănăstirilor chinovii din Moldova se va găsi la acte (1). Trebuie să

(1) V. Acte, XL.

adaog însă, că ucazul prin care se hotărăște această repartizare, ucaz ce există și care este menționat în corespondențe oficiale în Basarabia, nu este publicat nicăirea; textul lui se ține până astăzi secret, deși dispozițiile lui sunt cunoscute și se aplică.

*
* * *

Fapta mitropolitului Sofronie și a călugărilor nemțeni eră manifestatia lipsei celei mai desăvârșite de simțimant național într'înșii. Această lipsă, rezultat firesc al jugului turco-fanariot, eră împărtășit, în cei dintâi ani ai veacului XIX, de marea majoritate a claselor diriguitoare și privilegiate. Insă atingerea cu cultura apuseană trezise foarte repede conștiința de neam la membrii acestor clase, cari venise în contact mai mare și mai statornic cu acel izvor de lumină.

Cu toate că regimul regulamentar eră puțin prielnic lățirii și întăririi acestei conștiințe, vedem ideile naționaliste făcând în timpul lui progrese uriașe. La 1848 conștiința de neam se manifestă în chip energic, mai ales în Țara-Românească, iar după 1848, ea poartă o luptă strălucită și biruitoare, mai cu seamă în Moldova.

Fapta săvârșită de mitropolitul Sofronie și de călugării nemțeni trebuie infierată cu numele ei adevărat, cu cel de: *trădare de țară*. Ea ne surprinde cu drept cuvânt, căci o vedem săvârșită tocmai în clipa când întreaga țară eră cuprinsă de fiorii celei mai patriotice însuflețiri, când românimea din Principate își vedeă visul cu ochii. Ea ne surprinde cu atât mai mult, cu cât și mitropolitul și soborul luase o parte cinsteșă la lupta pentru Unire.

Se vede însă că patriotismul acelui chiriarh și al acelui sobor eră un simțimant cu totul superficial, o împărtășire vremelnică a însuflețirii obștești, la care fusese târiți, fără voința lor, de mijlocul în care trăiau. Căci îndată ce văd amenințate, nu averile, de venitul cărora se bucurau, ci puțința foloaselor ilicite de cari aveau parte, ei uită și iubire de neam și însuflețire pentru idealurile acelui neam, uită credința datorită statului moldovenesc, ai cărui cetățeni sunt, și se fac uneltele oarbe ale unei puteri străine. Puterea străină către care ei se îndreptară eră aceea căreia biruințele Puterilor apusene în Crimea și redeșteptarea conștiinței de neam a Românilor din Principate îi smulsese din mâni stăpânirea de fapt ce, de o jumătate de veac, o exercită în Principate. Această putere, doritoare de a-și recăpăta vaza și înrăurirea pierdute, găsi, spre rușinea noastră, pe chiriarhul Moldovei și pe călugării celei dintâi mânăstiri din țară gata să cadă la genunchii ei, cerându-i ajutor împotriva ocârmuirii

legiuite a țerii, și să denunțe, în termenii cei mai pătimiși, măsurile absolute legiuite luate de acea ocârmuire pentru a pune capăt risipii de care mitropolitul și călugării se făcuse vinovați.

Ei n'au primit răsplata ce o sperau pentru trădarea lor; străinul nu le-a dat nici averile nici venitul acelor averi, ci și-a însușit, pentru folosul său, partea ce se află în Impărăția lui din averile ce evlavia strămoșilor le încredințase mânăstirilor și eparhiilor Moldovei.

Ne rămâne însă mângâierea că, dacă la 1859 s'au găsit, în clerul Moldovei, oameni cari au uitat datoriile lor către neam și țară, numărul lor a fost mic, mărginindu-se la mitropolitul Sofronie, cu creaturile din prejurul lui, și la proestoșii cu parte din călugării dela mânăstirea Neamțului, între cari se aflau numeroși Ruși. Mai trebuie observat că tocmai în această mânăstire se încuibase, dela stăreția lui Paisie încoace, influența și duhul rusesc.

Dar marea mulțime a clerului: toți arhierii ceilalți, toate soboarele mânăstirilor pământene, toată preoțimea de mir au rămas străini de trădare, credincioși steagului țerii și au dat vădite dovezi de o iubire de țară însuflețită.

A C T E.

I.

Procura dată de mitropolitul Sofronie lui Teofan Cristea pentru apărarea drepturilor chinoviilor Moldovei.

*Prea cuvioșiei sale ieromonahului Teofan, împuternicitul mânăstirilor
chinovii Neamțu și Secul din Moldova, întru sprijinirea averilor și a in-
tereselor din partea de Basarabia a Rusiei.*

Fiindcă consiliul ministerial al Moldovei desființează driturile proprietă-
ților mânăstirilor chinovii, rânduint comisie de amplouați și de-a dreptul
două fețe bisericești, prezidată de unul din miniștri; care pe de o parte au
înlocuit de-a dreptul și prin comitete pe stareți și canonicel ocârmuiri spre
a împiedecă toate relațiile soboarelor cu mitropolia și toată corespondența,
iar pe de alta a luat arhiva lucrărilor și actele chinoviilor, vânzând toate
averile, înzestrările mânăstirilor și a chinoviilor, precum și moșiile ce erau
lăsate pentru înlesnirea hranei soboarelor și a osebitelor așăzăminte, cari
drituri—până acum potrivit actelor dănuitorilor, și a sfințelor canoane icu-
menice a bisericii—le are chinoviile de veacuri întregi.

Deci scriem prea cuvioșiei tale și te îndatorim: ca să stăruești la toate
locurile competente și ori unde trebuința va cere, să protestezi și să reclami
formal întru sprijinirea tuturor intereselor și a driturilor chinoviilor, pentru
a se hotărî respectarea sfințelor canoane ale bisericii și restituirea driturilor
chinoviilor. După actele dănuitorilor și hotărîrea legii canoanelor bisericii.

(s) *Sofronie mitropolitul Moldovei.*

No. 1296.

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

II.

Scrisoarea mitropolitului Sofronie către Teofan Cristea.

3 Septemvrie 1859.

Sfatul miniștrilor Moldovei au luat măsuri administrative, pentru desfiin-
țarea driturilor proprietății, de administrare și de neatârnamea mânăstirilor

chinovii, drituri cari, potrivit actelor dănuitorilor și a hotărîrii sfințelor canoane ecumenice ale bisericii, le au chinoviile de sute de ani, și cari sunt recunoscute prin instituțiile țării, codul civil, regulamentul, atâtea legiuiri ale adunării și așăzăminte. Au numit o comisie din amployați și de-a dreptul două fețe bisericesti, prezidată de unul din miniștri, care comisie, pe de o parte s'au înlocuit de-a dreptul și prin comitete de cărmuitori chinoviilor, înlăturând autoritatea legiuitorilor și canonicilor cărmuitori. Și așa au ridicat drepturile de a căută pe viitor procesele și interesele în numele chinoviilor. Au sefestrat averile, au pecetluit casele, au pus pază de slujitori pe dinăuntru și pe din afară, la porți și la drumuri. Astfel periorisind totul, cărmuitorii legiuitori și canonici stau periorisiți, de nici pot a se tângui unde se cuvine, nici de a protestă. Unii din sobornicii viețuitori se surgunesc; alții fug singuri în lume și se fac nevăzuți. Comitetele lucrează și îndeplinesc forme după voințele comisiei. Iar pe de alta a vândut moșiile în posesie și acele pe cari sunt zidite chinoviile, ce erau înlesnirea și economia soboarelor și a atător așăzăminte de binefaceri și lucruri plăcute lui Dumnezeu. Se vând toate vitele: boii, vacile, caii și stupii. Se vând produsele de rezervă, ce se economisise după așăzăminte. Se vinde recolta anului acestuia, și în sfârșit toate înzestrările moșiilor și a mănăstirilor chinovii, cu preț și fără de preț, toate aceste vinovate urmări, împotriva așăzămintelor fericitorilor dănuitori și împotriva sfințelor canoane ale bisericii.

Noi le considerăm ca fără ființă pentru chinovii și pricinuitoare numai de o grea răspundere morală și materială pentru toți cei ce fac parte. Căci mănăstirile chinovii au driturile proprietății de ocărmuirea averilor și a veniturilor garantate de fericitorii dănuitori de sute de ani, și cari au pentru deapurarea caracterul legiuit, prescris de legi și sfințele canoane ale bisericii.

(ss) *Sofronie mitropolitul Moldovei.*

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

III.

**Protestul mitropolitului Sofronie din 5 Septemvrie 1859 No. 1311,
dat la Comisia Centrală și trimis în copie lui Teofan Cristea
în Basarabia.**

Cinstitei Comisii Centrale a Principatelor-Unite Moldova și Valahia.

In trecuta lună Iunie au venit la mitropolie d-lui prezidentul sfatului cărmuitor, Manolache Costache Epureanu, dimpreună cu d-lui Lascarache Ca-

targiu, ministrul departamentului din Lăuntru, și ne-au propus că, după ofisul Domnesc, voesc a cunoaște averile mănăstirilor chinovii.

Le-am răspuns că asemenea lămuriri, inventaruri, catagrafii, condici precum și a bugeturilor anuale de venituri și de cheltueli se află în mitropolie. Și tot odată am și poruncit atunci în ființa d-sale ca să le arăte niște asemenea când vor veni d-lor ca să le observe și să le cunoască.

Nu după multe zile, aflându-mă ieșit la țară, au venit la mine d-lui Alecu Tiriachiu, vornicul departamentului averilor clerului și mi-au spus că se duce la mănăstirile chinovii cu o comisie, în care de-a dreptul sunt rânduite și două fețe bisericești. Aceste spuse nefăcându-mi le cunoscut oficial, ca mitropolitul țării, vederau scopuri și măsuri abătute și neprielnice. M'am cuprins de mirare și de mahniciune! Și m'am mărginit a-i răspunde că: acea lucrare nu este pe drum legal; și acele fețe bisericești, ce vor trece alătura cu legile canoanelor, vom aplica asupra lor hotărîrea ce dau sfintele canoane. Nu târziu și am început a auzi că administrațiile ținutale catagrafisec și secestrează înzestrările și averile mănăstirilor; că comisia au ridicat autoritatea cârmuitorilor legiuitori și canonici. Au înlăturat așază-mintele, au înființat comiteturi, au pus peceți pe chilii, pe cămări, pe biblioteci și pe gherghiruri. Catagrafisește și secestrează toate, între acestea au dat și *Monitorul Oficial* la lumină măsurile administrative și anume: A se desființă driturile proprietății, de administrație și de averi, a se vinde vitele, stupii, și alte înzestrări a moșiilor și a mănăstirilor chinovii, cari până acum, de veacuri întregi, au avut neatârnaire în ocârmuirea averilor și a intereselor materiale, potrivit actelor de fondare, recunoscute prin toate instituțiile țării și sfintele ecumenice canoane. A se constitui o comisie mixtă în care se rânduesc de-a dreptul și două fețe bisericești și anume: rectorii seminariilor de Roman și de Huși, economul Dimitrie Mateaș și arhimandritul Melhisedec, cari până acum fețele duhovnicești sunt cu totul oprite prin sfintele canoane bisericești de a trece alătura cu mitropolitul ori cu episcopul țării sau de a călca jurisdicția chiriarhiei. A se împosesui moșiile mănăstirilor chinovii, cari până acum, potrivit așezământului lor, sunt oprite pentru gospodăria chinoviilor, pentru înlesnirea soboarelor și a atător așazăminte de binefaceri plăcute lui Dumnezeu, și pentru rezervă și înlesnire la vreme de lipsă. A se alcătui bugeturi de cheltueli peste an, pentru ținerea chinoviilor, cari până acum stareții și starețele, în unire cu sfaturile soboarelor, le alcătuesc pe fiecare an, în analoghie cu veniturile și după neapărata lor nevoie și trebuință, ca niște case de ajutor chemate de datoria religioasă și morală a primi, a hrăni, a ajutură, unde sârmanii, flămânzii, călătorii, închinătorii, străinii merg în toată vremea și la tot ceasul, unde toți sunt primiți fără deosebire de nație și de religie și nu numai pe

la mănăstiri, pe la arhondarice, dar și pe la mitoacele moșiilor, ca la casa lui Avraam. De asemenea pentru întemeierea și dezvoltarea oșebitelor așăzăminte, cari țin bolniți pentru acei oboșiți de povara anilor, de ascultările mănăstirii, de slujbele societății, de aceia cari năzuesc de pe la alte mănăstiri și schituri; bolniți pentru acei muncii de lupte grele, cari năzuesc la adevăratul azil, la sfânta icoană a Maicei Domnului făcătoare de minuni; ospital în Târgul Neamțului, mai mare și mai încăpător peste ceea ce este mărginit prin regulament; seminar monahal la mănăstirea Neamțului; școala publică în Tg. Neamțului și școale sătești pe la moșii, puse în lucrare de a se face încă dela anul 1855, din vremea starețului Naftanail. A avea comisia în vedere, la facerea bugetelor pentru chinovii, legiuirea din anul 1835, care legiuire, la art. 8 zice: «Mănăstirile Neamțu și Secul, cu schiturile lor, vor fi aparate de orice fel de dare, pentru greutatea soborului ce au, și pentru greutatea ce țin, nu numai pentru cei din lăuntru mănăstirii, dară și pentru lăaturalnicii — pătimași — ce năzuesc acolo», și iarăș mai departe, «vor fi neatărnate întru trebuința veniturilor lor, și vor întrebuiță întru orânduirea moșiilor, în închipuirea ce se va socoti mai de trebuință pentru mănăstire de către starețul și dicasteria alcătuită de duhovnici». Iar art. 9 zice: «Asemenea și mănăstirile Văratecul, Agapia, Adamul, Vorona vor fi aparate de orice dare, pentru starea cea nepotrivită a veniturilor lor cu greutatea soboarelor ce au».

Dacă în citatele articole se rezervează cum că vor fi scutite de dări în câtă vreme se va păzi buna rândueală, această rezervă este ca fără loc și mai mult surpătoare scopului fundatorilor. Când chinoviile țin după mijloacele ce le dă menirea ordonată de dăinuitori prin atâtea așăzăminte de binefaceri și altele, precum s'au arătat mai sus, au rămas acea rezervă fără ființă, precum dovedesc și documentele cele din urmă, oșebite legiuri a adunării, și anume: acea din anul 1843 pentru cruțarea pădurilor, chinoviile fiind așăzământuri religioase și case obștești de binefaceri. Le cuprinde litera B dela art. 1, iară articolul 2 recunoaște proprietății driturile pentru aplicarea dispozițiilor legiurii. Acea din anul 1844, care este și privește numai pentru regularizarea veniturilor mitropoliei și a episcopiiilor. Instrucțiunile adunării din 1844 pentru însușirile vornicului averilor bisericesti adică: a episcopiiilor și a mănăstirilor atărnate de mitropolie, precum: Slatina, Râșca, Bisericanii, Coșula, Bogdana, Doljeștii, Pângărații, Socola și Zagavia. Prin art. 5 zice «Mănăstirile acele cu soboare, precum Neamțul-Secul, Văratecul, Agapia și altele de asemenea, vor fi în totul neatărnate de ocărmuirea vornicului averilor bisericesti». Acea din anul 1845, pentru precurmarea judecăților de impresurări, ce privește iarăș numai pe episcopii și pre mănăstirile atărnate de mitropolie anume, cari și câte sunt acestea.

Acele două legiuri din anul 1848: una atingătoare tot de împresurări și alta pentru desființarea embaticurilor de fierestree, păduri, hlizi, sau părți de loc, care, la art. 2, le zice de o singură ocârmuire a averilor acestora, de pe moșiile episcopiiilor și a mănăstirilor atârinate de mitropolie. În fața acestora mănăstirile chinovii, potrivit actelor fericiiților dăinuitori, consfințite de s-tele icumenice canoane, au pentru deapurarea driturile proprietății, de șloboda ocârmuire a averilor, a veniturilor și a intereselor materiale garantate de fericiiții dăinuitori de veacuri întregi și care neatârinate are caracterul prescris de legi. Arătăm că starea lucrurilor cere o examinare, cere poate și orișicari îmbunătățiri, care-s chemate de timp și de mijloacele ce s'ar vedeă. Dară astăzi suntem în ajunul reorganizării consfințite țării întregi prin Convenția de Paris și stăm în așteptare a vedeă deschisă adunarea legislativă, ce are competență de a face legi de îmbunătățirea fondurilor și de administrație, în hotarele prescrise de actele dăinuitorilor. Departe însă de a noastră așteptare, vedem că sfatul miniștrilor actuali, competenți numai de a execută aplicația legilor, și-au luat mai mult decât facultatea legislativă, căci singur provoacă, singur hotărește, singur cercetează, singur legiuește, singur executează, singur face și schimbă așăzămintele, depărtează autoritățile legiuite canonice, le înlocuește prin comisii de ampioiați și comitete. Ce vor să facă acele comitete dacă nu îndeplinesc fapte și forme după voințele comisiei? Această comisie se vede prezentată de dumnealui vornicul departamentului averilor clerului, carele trebuie să ție litera și duhul legii: că mănăstirile chinovii vor fi în totul neatârinate și totuș vedem autoritatea cârmuirii chinoviilor înlocuită de comisie și de comitete, drepturile de căutarea proceselor, a ocârmuirii și a interesurilor, ridicate a nu se mai căută de către chinovii.

Arhiva și actele chinoviilor luate, averile secestrate, chilia, cămări și altele pecetluite, pază de slujitori pe dinăuntru mănăstirilor și pe dinafară. totul periorisit și amerințat, cârmuitorii legiuiți și canonici spăimântați de toate aceste, neputând de a se tângui unde se cuvine în virtutea driturilor prescrise de legi și de Convenție, unii din monahi părăsesc mănăstirea și fug în lume. Averile, vitele și înzestrările moșiilor și a chinoviilor se vând toate cu preț și fără preț. Deci în vederea acestora și în privire că art. 23 din Convenție, invocată de sfatul miniștrilor, este cu totul departe de a autoriză la tragerea averilor chinoviilor de a se administră de către guvern; pentrucă acest articol nu cuprinde în sine alt decât că: diferitele fonduri ce proveniau până acum din case speciale și despre cari guvernul dispune sub diverse titluri, vor fi cuprinse în bugetul general de venituri, iară asemenea fonduri și case, după legiuirea No. 382, c. 7., sunt veniturile poștelor, a vămilor, moșiilor statului, băile, ocnele, dările, capitațiile. De

aceste au dispozat guvernul și nici cum de averile prevăzute în No. 379. c. 7., ce cuprinde lucrurile în hotarele statului și cari sunt sau avere a statului, sau particularnică. Aceasta din urmă se cuvine: sau persoanelor celor fizicești, sau celor moralicești, adică: societăților celor mici, — sau celor mari, precum sunt: negustoreștile tovărășii, — breslele meșterilor, mânăstirile și bisericile. Sfatul miniștrilor dar au venit, în contra acestora, a sfărâma astăzi driturile proprietăților chinoviilor, a călcă demnitatea jurisdicției chiriarihiei de dritul canonic și civil.

De aceea încercarea și lucrările sale le *protestez formal și le consider ca fără fință*, și pricinuitoare numai de răspundere pentru acei cari le-au făcut. Pentrucă sfatul nu este chemat a strică legile. Pe de altă parte, în puterea art. 32 din Convenție, carele zice: «că dispozițiunile constitutive a organizației sunt așzate sub paza Comisiei Centrale și cu deplină credință că marile puteri garante au fost cu totul departe de a pune în litera și spiritul Convenției jignirea în parte măcar a sfințelor canoane bisericești, de jurisdicția driturilor proprietăților, de fonduri, de averi, și de administrație, recunoscute prin instituțiile țării și prin sfințele canoane icumenice», venim cu smerenie a chemă luarea aminte a cinstitei Comisii asupra descrișelor și o rugăm ca, în competența ce are, să binevoească de a regulă grabnic restituare driturilor călcate în tragerea averilor risipite, și punerea legii în aplicație pentru abaterea din cuprinderea pravililor.

(ss) *Sofronie Mitropolitul Moldovei.*

(Extras din lucrarea inedită a arhierelui Narcis Crețulescu).

IV.

Scrisoarea dela 30 Decemvrie 1859 a mitropolitului Sofronie către episcopul de Chișinău.

Inalt Prea Sfințite Arhipăstoriu!

Vă este bine cunoscut, că religia este baza pe ce se statornicește ordinul social la toate națiile și popoarele civilizate, iară religia se reprezentează prin clerul povățuitor, după canoane. Când clerul—însă—este discreditat, atuncea și principiile lui cad, și religia se disprețuește—iară când religia este disprețuită—răsturnările cele mai mari înfricoșează! În vremea de față biserica Moldovei, cu religia și clerul, este foarte amenințată! Nori deși s'au adunat asupra orizontului ei! și fulgere de urgie sfărâma și răstoarnă constituția canonică dată bisericii și clerului de sf-ții Apostoli și de soboarele ecumenice, precum mai pe larg se arată în *Memoriul alătu-*

rat.... Singura mângăiere, singurul liman este năzuirea la tronul *Prea Puternicului Monarh*, apărătorului pravoslaviei, acela a căruia inimă generoasă bate pentru orice nedreptate, pentru orice suferință ale bisericii pravoslavnice. . . . Faptele sunt prea vederate și netăgăduite dovezile. Ele nu mai puțin sunt cunoscute și de consulaturile Majestăței Sale din Iași și București . . . . Vă rog Înalt Prea Sfințite! Pentru dragostea lui Dumnezeu! Pentru dragostea bisericii sale! Binevoii a arăta, și a depune despre aseminea grele suferinți la tronul Prea Puternicului Împărat, și a mijloci un singur cuvânt generos rostit de Majestatea Sa, carele va fi de ajuns spre apărarea driturilor canonice, a bisericii și a mănăstirilor din Moldova, carele sunt în primejdie de a se vedeă desființate. Ca văzându-se mântuite de către Majestatea Sa, să îndoească, dacă este cu putință, fierbintele și neconținutele rugi, pentru fericirea, puterea și slava Împăratului și a Împărăției».

(Extras din lucrarea inedită a arhierelui Narcis Crețulescu).

V.

Memoriul trimis de mitropolitul Sofronie episcopului de Chișinău spre a fi pus sub ochii Împăratului Rusiei.

Despre driturile și drepturile bisericii și a mănăstirilor. Pentru proprietățile și averile dănuite lor, de fericirii Domni cei vechi ai Moldaviei, de buni creștini patrioți.

I. Actele de fundație, de dănuiri, de miluiri și de înzestrări cuprind în sine lucrătoare putere. Și sfințita hotărîre, a canoanelor sfinților apostoli: 38, 39, 40, 41, 59, și a sfințitelor soboare: 24 și 25 a aceluia din Antiohia, 26 al soborului al 4-lea, 49 al soborului 6-lea, 11, 12 și 13 al soborului al 7-lea, 7 și 8 al celui din Gaugra, Leon cel Înțelept, V. E. din Vasilicale. titlul 3 cap. a. soborului obștesc, al 5-lea în scrisoarea către Iustinian, fila 392, a 2-a pravilă. După vremi aceste sunt garantate și întărite prin instituțiile țării, codul civil, § § 379, 384, 404, 405, 461, 462, 463, 464, 465, 473, 476, 701, 702, 710, 722. 1.258, 1.262, 1.270, și altele, Regulamentul Organic, cap. III, secția III, art. 79, litera V. No. 3, unde zicând tagmei bisericești a plăți vamă, ca toate treptele nobile, pentru toate lucrurile și produsele ce ar scoate din țară sau ar aduce, hotărăște că, afară de aceste plăți, vor păstră, nerășluite și neajignite, vechile lor drituri de proprietate și vor urmă a fi nesupuse la orice fel de dare, pentru avutul lor mișcător sau nemișcător; Art. IV, prin carele se zice: A se da parte din veniturile de pe toate moșiile și acareturile mănăstirești, atât acelor ce atárnă dela scaunele mitropoliei și a episcopiilor Moldovei, cât și acelor ce sunt închi-

nate la mănăstirile străine, (aici anume se hotărăște: că celelalte mănăstirii, Sfântul Spiridon pentru ospital, Socola pentru ținerea seminariului și chinoviile unde se țin soboară de călugări și călugărițe, vor fi scutite de aceste dări). Partea aceasta, unită cu ajutorul mitropoliei și a episcopilor de Roman și de Huși, vor sluji spre ținerea seminariului Socola și se va alătura către celelalte venituri a școalelor publice. Iară pentru aceste îndatoriri episcopale și mănăstirești, art. 80 zice: «că nu jignesc nici cum dreptățile proprietății, fiind pentru împlinirea bunelor fapte plăcute lui Dumnezeu și de obște folositoare». Art. 45 zice: «clirosul bisericesc se va folosi de toate dreptățile ce-i sunt date prin Regulament și de acelea câte i se cuvin după canoanele bisericești». Art. 416 zice: «o înadinsă comisie, alcătuită de patru persoane bisericești și de patru boieri cunoscuți prin a lor cinstit caracter, sub presidența mitropolitului, va înscrie averile fiecăreia mănăstirii, va regularisi a lor cârmuire și va adeveri totimea veniturilor, asupra cărora se va lua o parte ce este hotărâtă pentru ținerea așăzămintelor de binefacere, precum: seminarii, școale publice, și altele».

Prin urmare: mitropolitul, episcopii și egumenii au pentru de a pururea nerășluite și neajurate driturile și drepturile cele vechi de proprietari slobozi și neatârnați pentru administrarea averilor mișcătoare și nemișcătoare și vor da numai câte o parte din venituri, după cum se arată mai sus. Acestea poartă caracterul legiuit prescris de legi. Și sunt datori a face toate lucrările cuvenite întru acestea, datori a arată numai canonicescului sinod, odată pe an, în ce stare se află biserica, atât în intereselo sale materiale cât și despre cele duhovnicești, iară apoi, și pentru unele și pentru altele, a cere, la cazuri de trebuință, ajutorul puterii guvernamentale pentru înlesnirea în ceea ce privește spre aducere la împlinirea măsurilor chibzuite de sinod pentru interesele lor.

2. Dela întemeierea bisericii, veacuri întregi, sute de ani, mitropolia țării, episcopiile și mănăstirile au administrat averile lor mișcătoare în chipul de a răspunde trebuințelor morale și materiale, potrivit cu gradul de cultură, întocmai după creștinescul scopos al dănuitorilor și al înzestrărilor. Străinii, închinătorii, săracii călători, la toată lipsa, la toată nenorocirea găsiu ajutor ca la niște limanuri de mântuire, în toată vremea și la tot ceasul, găsiu ospitalitatea cuvenită, ca la casa lui Avraam. Pentru a desvoltă așăzământuri de învățături mântuitoare au înființat seminariul Socola, unde se învață tinerii leviți, în număr de 200, cu internat precum au statornicit art. 415, din Regulament. Veniturile erau foarte mici, de aceea Regulamentul au venit în ajutorul ținerii acestui internat, au însemnat 60.000 lei din condeiul de 812.000 lei, cari erau pe atunci zestrea caselor de facere de bine. (Cap. III, Secția a II-a, art. 74). Pentru cinstea nației și dignitatea

religiei, au ridicat biserica catedrală, — ci n'au putut a se găti atunci, și astăzi amenință cădere. Au făcut biserici pe la moșii cu toate cele trebuitoare pe din lăuntru și pe din afară. Au făcut acareturi și le țin în bună stare; au păstrat proprietățile și documentele. Toate acestea le-au făcut clerul cu ale sale, dintru a le sale, spre trăinicia și fericita pomenire a fondatorilor și a înzestrătorilor, cari n'au ordonat binefaceri decât cerute de religie și de morală.

3. La anul 1835, fericitul întru pomenire mitropolitul Veniamin, împotriva driturilor și a drepturilor, împotriva tuturor canoanelor bisericii apostolice și ecumenice și a legilor țării, fără măcar se știe episcopii și egumenii mănăstirilor, ci numai dela sine, s'au învățat de oareșcari stăruinți neprielnice, au primit un așăzământ, numit: *Pentru organizația ocărmuirii averilor mănăstirești*, ca să se administreze de către un comitet, în mitropolie. Aceasta dovedește litera și spiritul acelei neprielnice și vătămatoare pravile din anul 1835, și însăși anaforaua sa, cuprinsă prin hrisovul domnului ce au încuviințat-o în cuprinderea următoare:

«Inalt Prea Sfințitul Chirio Chir Veniamin Costache, mitropolitul țării Moldovei și al Sucevei și cavalier al mai multor ordine, prin anaforaua din 8 a trecutei luni Septemvrie, cu No. 1010, au adus la cunoștința Domniei Noastre că, în urmarea așăzământului statornicit pentru averile pământestilor mănăstiri, rămăind a se adună toate veniturile mănăstirești *in Lada Centrală* a mitropoliei, au găsit de neapărat, spre a nu se prileji cea mai mică abateră din cuprinderea regulilor statornicite, au înființat un comitet din cinci fețe bisericesti din călugării pământeni, și au prescris instrucțiile cuviincioase. Și acest comitet să fie înjghebat numai din persoane călugări pământeni ce ar fi vrednici, carii să și rămăe neschimbați în câtă vreme își vor îndeplini datoriile lor cu sfințenie. Și că tot acestui comitet au încredințat și administrația tuturor interesurilor casei mitropoliei. Și fiindcă el se cuvine ca și la întâmplări de vacanță de mitropolit să lucreze întru toate cele ce privesc și atârnă de datoria locului vacant, apoi urmează neapărat să fie un arhiereu din cei titulari, ca să poată îndeplini toată lucrarea și în cele duhovnicești, fără amestecarea de episcopi, pentru ca să nu se smințească episcopul din datoria către eparhia sa, cerând în sfârșit a dobândi și aceasta a Domniei Noastre încuviințare. Drept aceea Domnia Noastră, prețuind înțeleptele cumpăniri a Inalt Prea Sfântului Mitropolit, prin care se statornicește regulile așăzământului înființat pentru drepturile mănăstirești atârnate de chiriarhia sa, prin acest hrisov, cu a noastră iscălitură și pecete, întărim înființarea comitetului de cinci fețe bisericesti, din călugări pământeni, cari să și rămăe neschimbați în câtă vreme își vor îndeplini datoriile lor cu sfințenie. Căreia fiind încredințată și administrația tuturor

inteselor casei mitropoliei, va lucra întru toate câte privesc și atarnă de datoria locului vacant. Scrisu-s'au hrisovul acesta la scaunul Domniei, în orașul Iași. In anul al 8-lea al Domniei Noastre 1841.»

Acest comitet au fost lucrător până în anul 1844, iară mitropolia au ținut-o vacantă pentru a urzi bisericii un viitor de nedreptate.

4-lea. In anul 1844 s'a ales mitropolit, carele trebui să fie apărătorul legalității. Dară împotriva tuturor legilor, împotriva sfintelor canoane apostolești și ecumenice, iarăș după stăruinți îndurate și neprielnice din partea guvernului, au primit a se face driturile și drepturile clerului și a bisericii, jertfa cea mai grea ! Căci fără episcopii eparhioți, fără clerul bisericii și chiar al mitropoliei, au iscălit un proiect de legiuire, făcut din persoane necompetente, a regulă averile mitropoliei și a episcopilor legând cu aceasta zisa legiuire din 1835, numind a se înființa un departament special, necunoscut de pravilele țării și neîngăduit de constituția canonică a bisericii, carele să administreze averile centralizate a mitropoliei și a episcopilor și a mănăstirilor. Inșă această primire cu anume condiție : ca zisul departament să-și urmeze lucrările sale dimpreună cu mitropolitul, cu episcopii și cu fiecare egumen pentru ale mănăstirii sale, nelăsându-i dreptate aici măcar o singură lucrare, o singură dispoziție de a face altfel. Inșă acest departament, căutând din ce în ce a se face slobod și neatarnat stăpân asupra fondurilor și asupra veniturilor, au călcat condițiile și autoritatea canonică. Lucrând de-a dreptul, fără mitropolit și fără egumenii mănăstirilor, au introdus din vreme în vreme un personal de amploiați foarte numărös, vărsând în lefi și în gratificații mai multe sute de mii de lei, când prin ștat este anume mărginit în sumă de 93.120 lei.

Lefile vechililor figurează pentru peste un milion de lei, dela înființarea acestui departament, și casele clerului n'au pierdut mai puțin decât peste zece mii de fălci de pământ, pe cari clerul le-au stăpânit cu bună credință mai multe veacuri întregi.

Documentele ce fac deplina garanție a bisericii și a clerului, au înstrăinat din ele.

Pădurile de pe moșiile clerului, cari se considerează de fonduri, se află cu totul stricate și irosite.

Acaretele de pe moșiile clerului se află stricate, dărâmate și devenite în ruină.

Mănăstirile și schiturile se află în lipsa cea mai mare, în starea cea mai ruinatoare de a se vedea, unele chiar desființate.

Biserica catedrală a mitropoliei a fost lăsată în părăsire, astăzi amenință un grozav omor asupra populației de prin prejur.

După ce a trecut din viață episcopul eparhiei de Roman, la anul 1851, departamentul a plătit bani din cassa clerului de a stricat casele episcopiei.

De atunci trage sume de bani, din șeptimile cuvenite episcopului, sub cuvânt să se facă casele din nou, când este anume paragraf numai pentru reparații și zidiri din nou.

De atunci sunt mai mulți ani și încă o singură piatră nu s'a pus la temelie lor și așa casele acestei episcopii, las' că sunt ruinate, dar nici măcar pe viitor departamentul nu înfățișează vreo chibzuire de a le face.

Lipsa acestora este atât de mare, încât nici locotenentul de episcop, nici clerul episcopiei n'au locuințe, dar nici unde să primească un străin sau un călător, precum ar trebui să fie într'un dumnezeesc lăcaș ce poartă titlul de episcopia țării. În zadar mitropolitul a stăruit formal pentru zidirea și facerea acestor case, căci guvernul a știut pururea a se depărta dela lucrurile cerute de vrednicia și trăinicia pomenirii fondatorilor episcopiei.

Tipografia mitropoliei, în care se tipăreau cărți bisericești, cărți de cetit, în sporirea religiei și a moralei, care eră evlavie de mântuire a creștinilor, astăzi se află înstrăinată și pierdută: bisericile Moldovei sunt fără tipografie.

Lada centrală din mitropolie, în care legea zice a se adună veniturile clerului, se află luată din mitropolie.

Proprietățile bisericii și ale clerului se înstrăinează și prin vânzare de veci, precum se vede din *Buletinul Oficial* cu No. 78 din anul 1857.

Altele sunt condițiile la mezaturi când se înposesuiesc moșii și altele sunt contractele, împrejurări din cari izvorăsc pagube și procesuri.

Moșii înposesuete în particular, prin care casa clerului a pierdut peste 60.000 galbeni numai pentru cinci ani, când folosul eră mult mai mare care putea ieși la mezat prin concurența mușterilor, cari dela sine au propus a da suma însemnată mai sus.

Au fost statornicit drept temei și regulă de *a se da* pentru mănăstire sumele de bani pentru cheltuelile de peste an, potrivit cu veniturile ce are fiecare mănăstire. Atunci veniturile erau mici, obiectele de trebuință erau foarte ieftine. Veniturile s'au suit cu timpul. Mănăstirile se află lăsate, tot în sumele însemnate cu 25 de ani în urmă. Astăzi este foarte nepotrivit, fiindcă toate obiectele sunt foarte scumpe. Când unui simplu scriitor în departament i se dă o leafă mai mare decât unui egumen dela orice mănăstire, departamentul lucrează de-a dreptul întru toate, încât mitropolitul, episcopii și egumenii nu cunosc mai mult veniturile, dar nici cum, când și unde se întrebuințează banii clerului.

Seminarul Socola se află smuls de sub îngrijirea mitropoliei, când legea adunării hotărăște că toate seminariile vor avea atârnarea lor dela mitropolitul și episcopi, în cât se atinge de eparhia fiecăruia.

În vederea unor asemenea abuzuri și risipiri ce se urmează în prevederea fondurilor, în irosirea veniturilor prin tot chipul, după felurite interese și înclinări, Adunarea ad-hoc din anul 1857, prin *Buletinul Oficial No. 15*, cu unanimitate arată că: «averile bisericesti și fonduri și venituri, s'au risipit, lăsându-se în părăsire îmbunătățirea morală și materială a clerului și nepurtându-se vreo grijă, nici pentru zidirea nici pentru gătirea, ba nici pentru păstrarea lăcașurilor religioase, precum triste mărturii sunt ruinele catedralei din Iași și ale episcopiei de Roman».

Mitropolitul țării a dat anaforale guvernului, a arătat abuzurile și abaterile, a protestat abuzurile de a se întregi și de a se păstra driturile bisericii; de asemenea a arătat formal Domnului constituțional aceste grele călcări de canoane. A cerut iarăș întregirea fondurilor și a veniturilor. A cerut pe vinovați a-i trimite la răspundere, fără excepție.

Însă stăruințele și glasul mitropolitului nici astădată n'au fost ascultate; clerul și biserica au devenit jertfa prigonirii și a împilării și a sfășierii. Nu i se dă dreptate să-și caute drepturile constituționale ale bisericii, care dela întemeierea sa au avut puterea administrativă și legiuitoare, fără de care nu ar fi avut nici însemnătate și nu ar fi putut trăi.

Autoritățile politicești, pentru a avea mai puțină predică și mai multă înlesnire de a face lucrări și dispoziții nesuferite de canoanele bisericii, țin de mulți ani scaunele de Roman și de Huși vacante fără episcopi canonici.

Sfintele canoane nu iartă a sta vacant scaunul vreunei eparhii mai mult decât trei luni. Și tot odată opresc pe mitropolitul de a lua parte în pricina bisericești și obștești, dacă nu vor fi și episcopi canonici. Formalele stăruinți ale mitropolitului de a se face alegerea de episcopi pentru aceste două eparhii ale țării au fost neconsiderate de guvern.

Când marile puteri europene, prin Tratatul de Paris din anul 1856, au chemat a se convoca Divanul ad-hoc, atunci din partea bisericii Moldovei au lipsit amândoi legiuitori episcopi eparhioți. De aceea Divanul acela nu numai că au proiectat a desbrăca biserica și clerul de toate drepturile ce are după sfintele canoane și după instituțiile țării, de veacuri întregi, dar au mers până acolo cu rătăcirea de a nu îngădui nici religiei dreptul ca să nu fie jignită, nici sfintele canoane respectate. Convenția dată de marile puteri europene în anul 1858 anume hotărăște, la art. 18, de a fi în Adunarea electivă a Moldovei mitropolitul cu episcopii eparhioți, ca membri de drit. Adunarea însă s'a deschis fără de episcopii țării și toate stăruințele mitropolitului de a se face alegere de episcopi au rămas neconsiderate, încât

aceste două eparhii stau văduve. Și pe toată ziua se fac lucrări și dispoziții împotriva canoanelor sfinților apostoli și a soboarelor ecumenice, pe a căror putere biserica și religia a stat până acum.

5. Tractatul cuprinde numai dreptate pentru toți și pentru toate stările. Prin urmare marile puteri europene au respectat driturile *ab antiquo* a bisericii de a avea atribuțiile sale legislative și administrative, constituționale canonice, cari n'au amestecat autoritatea și constituția bisericii cu statul, ca să nu se facă sclavă și instrument.

Sfatul miniștrilor țării au înlocuit însă Convenția și dreptatea prin putere. Au răsturnat din temelie canonicasca constituție a bisericii, au confundat drepturile bisericii, lămurite de § 379, cap. 7, cu averile statului, mărginite de § 382. Au confundat biserica cu statul, ca să fie sclavă și instrument. Și toate aceste numai după un simplu ordin administrativ. Au rânduit comisie din amplexii guvernului, cu slujitori, și o au pornit la mânăstirile chinovii, fără știrea și învoirea chiriarhiei.

Mânăstirile chinovii sunt: Neamțul, Secul, Vorona cu soboare de monahi, și Varatecul, Agapia și Adamul cu soboare de călugărițe. Dela fondarea lor, ca și mitropolia și episcopiile, au avut și au neatârnamea și sloboda administrare, în ocârmuirea averilor și a intereselor materiale, recunoscute prin instituțiile țării. Chinoviile au bugeturi anuale de cheltuieli de peste an. În analoghie cu veniturile, și după neapăratele lor nevoi și trebuinți, ca niște case de ajutoruri și de înlesnire la orice nevoi, la orice lipsă, ordonate de datoria lor, unde sârmanii, flămânzii, călătorii, închinătorii, străinii merg în toată vremea și la tot ceasul, unde toți sunt primiți fără deosebire de nație și de religie, nu numai pe la arhondaricurile chinoviilor, dar și pe la mitoacele moșilor ordonate de dănuitori, chemate de timp și de trebuință, a întemeiă și a desvoltă osebite așazăminte ce au înființat, precum: bolnița pentru obosiții de povoara anilor, de ascultările mânăstirești, de slujbele societății, de aceia care năzuesc de pe la alte mânăstiri și schituri, bolniță pentru acei munciți de lupte grele, cari năzuesc la adevăratul azil, la sfintele rugăciuni și icoane făcătoare de minuni, ospital în Târgul-Neamțului, mai mare și mai încăpător, peste ceeace au hotărît regulamentul țării; școala publică, seminarul monahal, școli sătești pe la moșii, toate aceste cu cheltueala chinoviilor zidite și ținute.

Iată ce au făcut comisia întrunită de amplexii guvernului la soboarele acestei chinovii:

Au sechestrat înzestrările și averile chinoviilor și a moșilor, au pus pe ceți pe chilio, pe cămări, pe biblioteci, pe gherghiruri, au înlăturat așazămintele, au ridicat autoritatea cărmuitorilor legiuiți și canonici, au înființat comisia, comitete în ajutorul său. Au ridicat drepturile chinoviilor în cău-

tarea proceselor și a intereselor, de a nu se căută în numele chinoviilor. Au ridicat arhivele cu tot soiul de acte și lucrări. Au răpit cu putere cheile dela gerghirile cu documentele chinoviilor, au pus străji de jandarmi în toate locurile, pe din lăuntru chinoviilor și pe din afară, au oprit toată comunicația și relația între sobornici cu societatea de din afară. Totul este periorisit și amenințat! Stareții, starițele, spăimântați și înfricoșați de a se putea tângui unde se cuvine în virtutea driturilor și a drepturilor prescise și garantate de Convenția de Paris și de constituția canonică a bisericii țării. Unii din monahi părăsesc mănăstirile și fug în lume. Averile, vitele, înzestrările moșiilor și a mănăstirilor se vând fără de preț. În țară se află lipsa cea mai mare de bani și de aceea le și cumpără și unii dintre comisarii cei de rea credință, gospodării și înzestrări atât de număroare și de însemnătoare ca și vechimea chinoviilor. Călugării s'au trimis în surgun, cari s'au încercat a vorbi adevărul.

Moșiile pe cari sunt zidite chinoviile s'au dat în posesie prin mezat până în porțile și în înconjurul chinoviilor. Rânduiala așazămintelor pentru sfintele slujbe prin biserici s'au stricat. Limba rusească, cu toate cărțile ei, s'au scos din bisericile mănăstirii Neamțu și din bisericile mănăstirii Secului.

Departamentul zis pentru administrarea de averi și-au mai luat încă competența de reformator instituțiilor bisericesti și a clerului țării, sub cuvânt că dreptul în asemenea îl dă starea de lucruri făcută prin Convenția de Paris din anul 1858, pe baza încheierilor votate de Adunarea ad-hoc din anul 1857. Incât au numit o comisie de niște tineri mireni, ba încă la această comisie au chemat de-a dreptul și două fețe din cler ca din partea bisericii. În zadar mitropolitul țării au arătat formal că Convenția de Paris nu cere jignirea jurisdicției canoanelor sfinților apostoli și a soboarelor ecumenice, după cari numai mitropolitul țării este competent să lucreze în trebi bisericesti de natură administrativă și de natură legiuitoare, dar și aceasta încă numai cu episcopii eparhioți, cari încă nu sunt aleși, și cu bărbații competenți de drit și cei mai religioși din cler, și fară ca să jignească principiul constituției canonice. Căci zisul departament, cu comisia ce singur ș'au înjghebat-o, lucrează înainte proiecte, dispoziții, răsturnând din temelie canoanele sfinților apostoli și a soboarelor ecumenice.

Prin *Monitorul Oficial al Moldovei* din anul 1859 s'au luat osebite măsuri administrative.

1. S'au luat tipografia bisericască dela mănăstirea Neamțul și Secul și s'au dat mirenilor ca să publice jurnale, cărți lumești și altele, iar bisericile țării și a mănăstirilor au rămas fără nici o tipografie pentru literatură bisericască, cărți religioase și morale, cari sunt de atâta trebuință bisericilor

și evlaviei mântuitoare către creștini și cari singure, cu glasul lor cel sfânt fac tăria și fericirea nației.

2. S'au ridicat cu totul dritul și dreptul firesc al ierarhiei bisericesti deasupra seminariilor și a școalelor clericale, pe care biserica l-a avut dela întemeierea sa până acum.

3. S'au publicat concurs pentru aspiranții mireni ce ar voi a ocupa profesuraturile la seminarii, măsură prin care se introduc cele mai mari vătămări și fără întârziere va face cea mai de pe urmă înfricoșată ruptură și răsturnare!

4. S'au concentrat școalele catihetice de ținuturi cu acele publice, încât duhul religiei și al moralei tinerilor tagmei bisericesti se va vătăma de ideile și alunecările rătăcite a învățăturilor lumești.

5. S'au publicat mezat, a se da în antrepriză aprovizionarea chinoviilor Neamțul, Secul, Vorona, Varatecul, Agapia și Adamul, încât bisericile și soboarele mănăstirești au ajuns a cădea de speculație în mâinile mirenilor și a Jidanilor.

CANOANELE SFINȚILOR APOSTOLI.

38. Zice: «Episcopul să aibă purtare de grijă pentru toate lucrurile bisericii, ori și a celor nemișcătoare câștiguri (a moșiilor), ori și a celor mișcătoare (a odoarelor), și să le chivernisească cu frică și cu luare aminte, că are pe Dumnezeu privitor și cercetător la privirea și chivirnisirea acestora».

39. Zice: «Presviterii și diaconii, fără socoteala și voia episcopului lor, nu pot nici să lucreze nimic din cele ce se cuvin arhieraticeștii vredniciei a episcopului, nici din acele a căror putere o au ei prin hirotonie».

40. Zice: «Drept este înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor ca lucrurile bisericii să nu sufere vreo pagubă, sau să se jăfuească de către nimenea».

41. Zice: «Episcopul să aibă stăpânire peste lucrurile bisericii. Că dacă sufletele cele scumpe ale oamenilor lui i sau încredințat, — cu mult (mai mult) de a porunci pentru bani, încât după a lui stăpânire toate să se ocărmuească și să se împartă celor ce au trebuință: orfanilor, văduvelor, celor lipsiți, pentru boală, pentru alte pricini, celor în legături, străinilor, nemerniciților și tuturor celor ce sunt întru nevoi li se face purtătorii de grijă».

59. Zice: «Dacă vreun episcop sau presviter nu va da cele trebuincioase la clericii săraci, să se afurisească, iară stăruind în nemilostivire, să se caterisască, căci dacă se cuvine, din veniturile bisericii episcopii să chivernisească pre săraci și străini, cu mult mai ales se cuvine pre clericii supuși lui».

(Vezi can. 4 și 41 și sinod. 4 can. 4).

CANOANELE ECUMENICE.

Al soborului al 4-lea.

26. Zice: «Episcopii să aibă iconomi, din clericatul bisericilor pentru iconomia și chivernisirea lucrurilor bisericesti, fiind condici, și să cerceteze veniturile, cheltuelile și toate socotelile averilor bisericii».

24. Zice: «Mănăstirile cele odată consfințite, despre socoteala episcopului, să rămâie pentru deapurarea mănăstire. Să nu se facă obștești și lumești locașuri; lucrurile lor mișcătoare și nemișcătoare să se păstreze nerisipite și neîmputinate, și să nu se dea la oameni lumești pentru a le apăra, adică a le ocărui».

Al soborului al 6-lea.

94. Zice: «Mănăstirile să rămâie pentru totdeauna mănăstiri. Lucrurile lor să se păzească pentru dănele și să nu se dea: nici de cleric, nici de monah, nici de mirean, la bărbați lumești spre a le ocărui».

Al soborului al 7-lea.

11. Zice: «Că întărește pre acel 26 al soborului al patrulea, ca toată biserica să aibă iconom și să se ocăruiască cu voia arhierelui lucrurile bisericesti».

Aceasta să se facă și la mănăstire.

12. Zice: «Dacă vreun episcop sau egumen ar înstrăina din averile mișcătoare sau nemișcătoare, precum: moșii, vii, pomete și altele, dându-le la boieri sau vânzându-le, fără tărie să rămâie și să se întoarcă la episcopie, sau la mănăstire, iară episcopul sau egumenul ce au făcut aceasta să se izgonească».

13. Zice: «Dacă oarecari răpesc episcopii sau mănăstiri, făcându-le obștești sălășluri, și nu vor voi a le da înapoi precum din vechiu, să se statornicească: de vor fi din catalogul cel ieraticesc, să se caterisească, iară de vor fi monahi sau mireni, să se afurisească».

Al soborului din Antiohia.

9. Zice: «Episcopii eparhiilor vor cunoaște pe mitropolitul și nimic să facă fără de dânsul, decât câte se cuvin eparhiei fiecăruia a ocărui. Iar mai încolo nimic să nu poată face. De asemenea nici mitropolitul fără socotința celorlalți».

24. Canonul acesta urmează întocmai pe cel 38 și 40 al sf. apostoli.
 25. Canonul acesta urmează pe cel 38 și 41 al sf. apostoli.

Al soborului din Gaugra.

7. Canonul acesta urmează pe cel apostolic 38, anaftematisind pre cei ce ar luă cele bisericesti sau pre cei ce le-ar da.
 8. Zice: «Dacă cinevã dă sau iea rod, afarã de episcopul sau de rânduiitul sãu econom, și cel ce dă și cel ce iea anaftema sã fie».

Al soborului din Cartagena.

34. Zice: «Nerãșluite și nesmulte sã fie lucrurile cele bisericesti, afierosire fiind lui Dumnezeu, macar de nu ar da nici roade nici folos. De va urmã nevoia și voia unei biserici, mitropolitul se va sfãtui cu rânduiții 12 episcopi, iar neurmând așã, ca unui vinovat și lui Dumnezeu și sinodului, ca sã se cateriseascã».
 41. Zice: «Nu este iertat episcopilor a vinde sau a înstrãinã din lucrurile bisericii fãrã știrea sinodului episcopilor eparhioți».

Al Sfântului Chiril.

2. Zice: «Odoarele și averile, mișcãtoare și nemișcãtoare, sã se pãzeascã bisericilor neînstrãinate. Iarã iconomia și cheltuelile sã se încredințeze celor ce dupã vremi ocãrmuesc dumnezeesca preoție, cari, dupã socoteala episcopilor, sã ocãrmueascã toate veniturile și cheltuelile bisericii despre canonul 38 și 41 apostolic».

Al soborului icumenic al 4-lea.

25. Mitropoliții sã nu întãrzie hirotoniile episcopilor lor supuși ci, dupã moartea episcopului, sã hirotoneascã alt episcop la vãduvita episcopie în vreme de trei luni. Iarã carele mitropolit se va lenevã la acesta, sã se facã vinovat certãrilor canoanelor.

§§. *Din codul civil al Moldovei.*

379. Zice: «Lucrurile în hotarele statului sunt: sau averi a statului sau particularnice. Aceastã din urmã se cuvine sau persoanelor celor fizicești sau celor moralicești: adicã societãților celor mici sau celor mari, precum sunt: negustoreștile tovãrãșii, breslele meșterilor, mãnãstirile, bisericile și celelalte».

384. Zice: «A stăpânitorului avere pe care o stăpânește el, nu ca un ocărnuitor al țării ci ca un mădular al ei, se socotește avere particulară».
404. Zice: «Driturile ce izvoresc fără mijlocire dintr'o lege sau dintr'o faptă îndatoritoare asupra unui lucru, numai cătră niște datorite persoane, acelea se numesc: personalnice».
405. Zice: «Realnice drituri a lucrurilor sunt: dritul stăpânirii asupra proprietății lucrurilor și a moștenirii».
461. Zice: «Toate cele ce se cuvin cuivă, toate ale sale trupești și netrupești lucruri, se numesc averile lui și alcătuesc averile lui cu proprietatea lui».
462. Zice: «Proprietatea socotindu-se ca un drit, este puterea aceea prin care cinevă face dispoziții pentru ființa și rodirile lucrului său, după a sa voință și plăcere, depărtând dintr'aceasta pe oricine altul».
463. Zice: «De obștie se socotesc toate lucrurile obiectul dritului proprietății, și tot omul ce nu anume este depărtat de către legi are putere de a câștigă dritul acesta, prin sine sau prin alt cinevă, pe numele său».
464. Zice: «Dreptul proprietății este puterea de a dispune ori desființă și lucrurile și rodirile lucrului, după a sa voință și putere și plăcere».
465. Zice: «Dritul ființei lucrului, împreună cu dritul folosului, sunt unite desăvârșit și neîmpărțit».
473. Zice: «Cei împreună proprietari, cu privire cătră totime, se socotesc ca o singură persoană. Pentru aceea nu poate numai unul să orânduiească pentru totime fără primirea tuturor».
476. Zice: «In puterea dreptului ce are fiecine de a dispune neîngrădit de ale sale, poate cel desăvârșit proprietar să întrebuițeze regulat lucrul său, după a sa plăcere, sau să-l lase neîntrebuițat, poate să-l strice de istov, sau să-l dea la alții întreg sau în parte, ori să-l părăsească, ori să-l lepede cu totul».
701. Zice: «Moștenitorul, în cât se atinge de moștenire, închipuește pe moștenitul și amândoi către un al treilea se socotesc ca persoană».
702. Zice: «Indatoririle cari lăsătorul moștenirii trebuie să le împlinească din a sa avere trec la moștenitorul lui».
710. Zice: «Orânduindu-se mulți moștenitori fără hotărâte părți, vor moșteni toți deopotrivă».
722. Zice: «Dănuitorul este dator a-și rânduî însuș pe moștenitorul său, și nici este volnic de a lăsa numirea lui la altul cinevă. Adică nu poate zice: «Să-mi fie rânduit moștenitor *acela* pe care-l va rândui fratele meu, sau cutare».
1258. Zice: «Donaciunea simplă, care se chiamă și desăvârșită, este o întocmeală prin care cinevă, de bună voie și fără plată, lasă altuia desăvârșita proprietate a unui lucru».

1262. Zice: «Toți în deobștie, câți au voie să săvârșască tocmeele, pot să facă și donăciuni».

1270. Zice: «Că proprietarul cel neîngrădit poate să dăruască și toată averea sa».

(ss) *Sofronie Mitropolitul Moldovei.*

(Extras din lucrarea inedită a arhierelui Narcis Crețulescu).

VI.

Copia vechilimelii date de răposatul mitropolit Sofronie ieromonahului Teofan Cristea.

Arhierescă blagoslovenie trimetem prea cuvioșiei voastre, părinte ieromonaha Teofane!

Ingrijindu-ne pururea pentru păstrarea întru întregime a dreptăților sfintei noastre biserici, a sfințelor lăcașuri moldovenești în de obștie și mai cu osebire a lavrei Neamțului și Secului, care prin mijloacele sale totdeauna au înlesnit și înlesnește, afară de alte binefaceri, mai mult către ținerea și înflorirea pravoslavniciei credinți, prin mijlocirea ținerii seminariei pentru călugări, tipografia bisericească și altele. Răvnind pururea pentru ținerea și înmulțirea așăzămintelor de binefaceri, noi, ca părinte și cel întâiu cap duhovnicesc al țării, îndemnați fiind de împrejurările de față ce ne înfătoșază dovezi lămurite, atât despre uneltirile cătră slăbirea credinței părinților noștri, precum și despre aceea că smulgerea dreptăților de proprietate și atârnaarea mănăstirilor are de scop a luă din mâinile lavrei Neamțului și Secului mijloacele care le aveă pentru ținerea și înflorirea bisericii noastre, nu putem dar rămâne privitor simplu la toate acestea, ci de datorie sfântă găsim a alergă cătră singurul apărător a pravoslaviei, Marele Impărat a toată Rusia, ca să scape biserica noastră de prăpastia ce i se găsește și, pentru acest sfârșit, noi am rugat pe fratele nostru, preosfințitul episcop al Basarabiei, Antonie, să supue la picioarele prestolului Impărăteștii Sale Măririi, jalnica stare de astăzi a bisericii moldovenești.

Pe lângă acestea, tot pentru acest sfârșit, am găsit noi de trebuință a rândui și pe cuvioșia ta vechil, cu deplină și nemărginită din partea noastră dreptate, potrivit înputernicirii noastre date cuvioșiei tale la 3 Septemvrie anul trecut, No. 1.296, și fiindcă glasul tuturor mănăstirilor moldovenești au tăcut din pricină că toată comunicația și peripisca astăzi este cu desăvârșit oprită de cătră cărmuirea locală, apoi noi, ca mitropolit al țării și apărător foioaselor bisericii și a sfințelor lăcașuri, numim pe cuvioșia ta vechil, de

asemenea cu deplină și nemărginită dreptate și din partea tuturor mănăstirilor moldovenești în de obștie, nici cum slăbind puterea vechilimelii date cuvioșiei tale de cătră lavra Neamțului și Secului la 8 Maiu 1858 și întărită și de noi.

Prin împuternicirea de față, punem asupra cuvioșiei tale următoarele îndatoriri :

1. A mijloci la împărăteasca rosienescă cărmuire, ca să scape sfânta biserică moldovenească de căderea ce i se gătește și apărarea dreptăților mănăstirești în de obștie, iar în deosebi a lavrei Neamțului și Secului.

2. Intru ceea ce se atinge de averile cuvenite mănăstirilor moldovenești din Basarabia în de obștie și în deosebi a lavrei Neamțului și Secului, atât acele ce până astăzi se găsesc în stăpânirea lor, precum și acele ce de acum vor câștiga, să mijlocești ca dreptățile acestor mănăstiri să fie acolo statornicite potrivit legilor imperiei, și cu acele drepturi cu cari se folosesc în Rusia sfintele locuri aflate la Orient, având în vedere, la aceste lucrări, folosul sfintelor lăcașuri, a bisericii și a credinței noastre.

3. Să te pornești pentru acest sfârșit la Sanct-Petersburg și alte locuri unde, după împrejurări, s'ar întâmplă să fie nevoie de vechil sau înfătoșător dreptăților sfintelor lăcașuri și a bisericii.

4. Dacă cuvioșiei tale s'ar înfătoșă trebuința a fi tot într'o vreme în două locuri pentru apărarea dreptăților sfintelor lăcașuri și bisericii Moldovei, și cuvioșa ta nu vei putea face aceasta singur, apoi la întâmplare poți rândui în loc pe altă față vrednică, pe răspunderea însă a cuvioșiei tale.

5. Pentru acoperirea cheltuelilor vei întrebuiți bani din veniturile moșiilor lavrei Neamțului și Secului din Basarabia și încredințate cuvioșiei tale, după vechilimea din 8 Maiu 1858, cari venituri aveți a le primi dela posesor, și scăzând cheltuelile neapărate, rămășița să fie siguripsită a se trimite în vremea cuvenită la lavră.

În sfârșit, orice cuvioșia ta vei face pentru folosul sfintelor lăcașuri și a bisericii moldovenești și a pravoslavnicei noastre credinți pe temeiul acestei împuterniciri, va fi de noi primit și nestrămutat.

L. P. *Sofronie Mitropolit Moldovei.*

Această vechilime se cuvine cuvioșiei sale ieromonahului Teofan, vechilului lavrei Neamțului și Secului, aflător în Basarabia.

No. 669, întăritura Consulatului Rusienesc din Iași la 13 Aprilie 1860.

No. 2.555, întăritura Departamentului Asiatic în Petersburg la 15 Iulie 1860.

VII.

Fragment din scrisoarea scrisă de mitropolit lui Teofan Cristea
la 20 Februarie 1860.*Oce Teofane!*

....Silește întru toate. Te blagoslovim și rugăm pe milostivul Dumnezeu—ca să te lumineze și să-ți ajute cu dreapta sa cea a tot puternică—la toate spre căpătarea hotărîrii, în sprijinul sfintelor canoane, pentru pacea bisericii, a religiei și a clerului.

(ss) SOFRONIE MITROPOLITUL MOLDOVEL.

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

VIII.

Raportul dela 28 Martie 1860 al starețului Gherasim către
mitropolit.*Inalt Prea Sfințite Stăpâne!*

Fiindcă după toate protesturile și hârtiile ce, împreună cu soborul, le-am dat Inalt Prea Sfinției Voastre pentru desbrăcarea acestor chinovii, în vara anului trecut, atât de drepturile ce au după legi și canoane, precum și de averile fericitorilor fundatori și dăinuitori, iscălitul stareț nevăzând până acum nici un sprijin, mă văd nevoit a vă arătă din nou împrejurările de nenorociri ce s'au petrecut și încă se urmează!....

Comisia miniștrilor, din amplexații guvernului și cu jandarmi, și cu comisarul din Piatră și alți jandarmi, în unire cu păr. arhimandritul Melhisedec și cu iconomul Matcaș, au venit aici, la mănăstire, și au poroncit de s'au tras clopotul cel mare și au adunat în trapeză pe toți părinții, puind mulți jandarmi pe la uși, ca să nu iasă nici un călugăr afară. Și d-lui ministrul Tiriachiu, arhimandritul Melhisedec și d-lui Grigorie Cozadin, unul după altul, s'au suit în amvonul trapezei și au cetit cărți ministeriale și cuvinte către sobor, cum că guvernul vrea să slujească pe mănăstire și pre sobor, întru cât să nu mai aibă nici o grijă și nici o datorie. Dar la toate acelea soborul, înspăimântat de chipul măsurii ministeriale și de felul venirii comisiei, nu s'au găsit nici unul ca să răspundă, rămâind încremeniți, cu ochii plini de lacrimi.

Singur eu m'am mărginit a răspunde numai atâta: «că-mi pare rău că văd înconjurată de jandarmi o mănăstire care au fost respectată de or-

diile turcești când s'au prădat țara în vremea Eteriei, și un sobor ca acesta carele, din vreme în vreme, pe lângă ale sale rugi de zi și de noapte cătră Dumnezeu, s'au silit, după mijloacele mănăstirii, la dezvoltarea așazămintelor morale și religioase, spre slava religiei și a bisericii». Inșă răspunsul către mine dela d-lui ministrul Tiriachiu au fost: «Că au trebuit să vie aici cu jandarmi». Apoi, întru un târziu, au ieșit comisia și soborul din trapeză, și îndată s'au dat ordine cu fapta. Străji de jandarmi în launtrul mănăstirii și pe afară, și la poarta țarinii. Nu putea să iasă măcar un călugăr, decât sau cu țidula comandirului, ca să-i deie drumul străjile, sau cu câte un jandarm ca să-l treacă prin străji.

Averile moșiilor chinoviale sunt secestrate sub paza satelor, după rânduală. Chiliile cămării, biblioteca și pîrgul s'au pus sub peceți, cheile dela acestea s'au luat chiar de d-lui ministrul.

La hâmbar, s'au luat ocărmuirea dela părinți, înlocuind pe iconomul Mateaș în slujbă. Pre monahul Sofronie Vârnav și pe alții i-au împuternicit comisia de comitet, în ajutorul ei. Care întru toate și nimic să nu facă, decât după glasul comisiei. Autoritatea mea legiuită și cunoscută au ramas necunoscută. De soarta părinților sobornici și frați dispozază comitetul și comisia. De a cărora aspre porunci mă văd silit și la aceea de a iscăli surgunire de călugări fără să fie vinovați, precum: pe ierom. Gherasie la Lipova, pe ierom. Evsavie la Urguești. Unii din monahi fug în lume. Zestrea și averea mănăstirii și a moșiilor: boii, vacile, oile, caii, bivoli, bivolițiile, porcii și altele s'au vândut și se vând. In țară este lipsă de bani, și de aceea le cumpără și unii din d-nii comisari. Din rezerva productelor au ridicat mai multe sute de mierțe, sub cuvânt că le împărăștie în dar, pe unde au nevoie. Rămășița de moșii nedate în posesie, pe cari le gospodăria mănăstirea și erau oprite anume pentru producturi și altele în ținerea caselor, le-au vândut prin mezat, precum și moșiile pe cari sunt zidite chinoviile cu schiturile lor. Chinoviile acestea, bisericile și părinții acestui sobor se dau în antrepriză prin mezat, au căzut de speculație în mâinile celor ce caută să se folosească.

Tipografia mănăstirii, în care lucrau părinții cărți bisericesti pentru întemeierea și evlavia poporului și slava bisericii și pentru alte țări, ori unde se află Români, s'au luat dela mănăstire. Fabrica în care părinții lucrau postav și cergi pentru sobor, s'au desființat și mașinele ei s'au vândut. Am auzit că ar fi scos dela posesori rămășița de banii acestor mănăstiri, suma peste cincisprezece mii de galbeni, afară de întregile căștiuri ale Sfântului Dimitrie a anului curent.

Pentru trăinicia pomenirii ctitorilor schitului Orgueștii s'au început zidirea unor chilii și a bisericii din nou acolo. Comisia au luat din mâna na-

cialnicului suma de patru sute galbeni destinați pentru isprăvirea lucrului, iară zidiurile neisprăvite au rămas a se ruina! De această soartă se află amenințată și *biserica mare* din mănăstire care stă descoperită. Că deși fierul, arama, tocmita a se face anume pentru această biserică, de d-lor Orban și Betemberg, sunt gata, dară nu voesc să le sloboază peste graniță până ce nu li se va numără cusurul ce-l mai au a-l primi pentru aceasta. Despre care în mai multe rânduri am făcut cunoscut comisiei, dar nici o îngrijire nu are. Iară celălalt material adunat înprejurul bisericii: cărămida, varul, năsipul și altele se risipesc. Intru câtă vreme au ținut grăul adunat de pe moșiile mănăstirii, comisia au dat pâne în toate zilele la trapeză, care după ce s'au gătit, au ținut soborul cu pâne de secară. Clevetirile ce s'au ridicat asupra acestor mănăstiri, chiar și prin jurnaluri și prin broșuri, au fost tot așa de adevărate precum și aceea că moșia schitului Lipova are venit pe an peste două mii de galbeni, și este dată, cu schitul, în folosul particular și fără de nici o îndatorire. Să se știe acum obștește că departamentul bisericesc are contractul, poate să-l arate dacă-i dă mâna, spre a se vedea șirul de îndatoriri și să se cunoască, iarăș obștește, cum că prin mezat nu s'au putut da, decât numai cu cinci sute de galbeni pe an.

Acum iarăș m'am încredințat cum că d-lui prezidentul sfatului miniștrilor au intrat în Obșteasca Adunare, dându-și samă de măsurile și faptele administrației țării, de pe la April 1859 și până acum. Și între altele *au ridicat clevetiri mari* asupra acestor mănăstiri Neamțul și Secul și a soborului. Sprijinul însă — ce zice că-l are din procesurile verbale ale comisiei — *nu pot să fie alta decât iarăș clevetiri*, fiindcă comisia pentru asemenea sfârșit au fost compusă din amplexii departamentului, iară nu din boieri particulari, cari au slobozenie, averi și cunoștință de greutățile cu cari se țin și se administrează asemenea case mari. Poate i s'au părut sfatului cum că au pus în lucrare legile din anii 1835 și 1844, însă țara cunoaște că le-au răsturnat din temelie, pentrucă și aceste cunosc neatârnamea chinoviului. Și când mănăstirea nu ar ține așazăminte, bolnițele ce le are și spitalul ce au făcut, și atunci încă să dea numai o parte din venituri, iară nu să i se ridice și să i se ieie averile, cu cât mai ales că această mănăstire, pe lângă arătatele așazăminte, au căutat a mai desvoltă și altele, precum seminariul monahal, școala publică din Tg.-Neamțului, despre fundația cărora oricine poate să cetească hrisovul Domnului Ghyka din 1853, școalele pe la moșiile date în posesie. Câte adrese nu are departamentul din lăuntru din partea mănăstirii și a Inalt Prea Sfinției Voastre, ca să silească pe posesori de a le face și a le ține în stare lucrătoare. Au mai zis că s'au făcut încălcări și abateri. Ar fi putut să urmeze niște asemenea. Dară aceste abateri, cari fără de voie le-ar fi făcut mănăstirea, în totul sunt fără ființă, în

fața risipii de fonduri și de veniturile celorlalte mănăstiri, precum se constată prin *Buletinul* adunării *ad-hoc* din 1857, No. 15, când, sub mantia călugărească, niște asemenea fonduri s'au stăpânit, s'au îmbunătățit și s'au păzit nerășluite sute de ani. Au zis de intrigi, și de vrajbe și idei anti-naționale. Cu adevărat multe intrigi au intrat de din afară în mănăstire! Precum la anul 1854 și 1855. Și cine nu știe cât au pățimit, nu numai mănăstirea, soborul și averile, dar și fondurile sale!..... In sfârșit putem a zice, într'un cuvânt, cum că toate acele arătate adunării de d-l preșident asupra acestei mănăstiri nu sunt alta decât numai clevetiri, izvodite ori din partea comisiei, ce zice că le-au raportuit sau că d-lui voește prin aceasta a încredința pe Obșteasca Adunare, ba și pe țara întreagă, cum că au avut tot dreptul a depărta pe mănăstire dela neînstrăinatul drept la administrarea propriei sale averi. Eu însă nu voesc a vă da acum alte dovezi la toate calomniile, pentrucă din parte le cunoașteți faptul însuș Inalt Prea Sfinția Voastră.

Precum aceea că am avut sămi, bugete și condicii, arătătoare de toate averile mănăstirii, mișcătoare și nemișcătoare, toate controlate și adevărate de Inalt Prea Sfinția Voastră și de Prea Sfințiții episcopi de Roman și de Huși, pe cari comisia, împreună cu arhiva mănăstirii, le-au luat toate. Apoi cum zice că n'au găsit nimic din aceea ce constituă umbră de administrație în casele acestor mănăstiri? Iar în cât privește aceea ce zice pentru părinții soborului, cum că mai înainte erau neocăuțați și lipsiți de zilnica viețuire și că din aproape o mie de monahi, au găsit — comisia — numai vreo treizeci în trapeză, la masă, din pricină că alimentele ce se căpăta acolo erau în cea mai proastă stare, asupra cărora socot prisosnic a mă sili să vă încredințez că sunt tot așa de adevărate ca și celelalte, ci numai viu a vă arăta:

1. Că numărul încărcat de o mie de monahi nu șad toți în mănăstire, ci parte aici, în Neamțu, parte aici, în Secul, parte pe la schiturile Vovidenia, Pocrovul, Sihăstria, Sihla și parte în bolnița bătrânilor, ce își au masa acolo și parte împrăștiati pe la ascultări, pe la toate mitoacele și viile ce eră pe socoateala mănăstirii, prin urmare cum pot veni toți la masă în mănăstire?

2. Că bucatele obștești, la trapeză, se fac și acum tot de acele obișnuite, de curechiu, sfece și de legumi. Cu deosebire numai că mai înainte se da cu vurta, la toți, cât le trebuie, iar acum se măsoară, se cumpănesc și se ține contabilitate de cătimea ce se întrebuintuază, potrivit regulii comisiei. Așa dar putem a zice: «că atâta sunt mai mult lipsiți decât mai înainte pentru că li s'au închis ușa din toate părțile și li s'au tăiat puțina brânză, puținul unt și bucățile de pește dela chelărie, puținul lapte, brânză și smântână dela văcărie, orezul, untul de lemn, oloiul, maslinele și altele multe dela

cămară, ce le căpătă toți părinții fără osebire, pe la chiliile sale, când le urmă trebuință și mergeau fiecare de le cereau, oricând voiau, iar acum sunt toți mărginiți a mânca numai în trapeză și alta nimica.

Ținerea soborului cu mâncarea se urmează așa de prost precum am zis. Dar încă se poate afla cum că cea mai mare parte a soborului nici haine n'au primit pe anul curent. Că, dela venirea comisiei și luarea administrației averii la departament până acum, nimănui nici o palmă de șaiac sau pânză pentru cămeși și schimburi nu s'au dat, întrucât cei mai mulți suferă cea mai mare nevoie, fiind goi. Mai zice: pentru chilia pităriei și cuhnea că le-ar fi găsit comisia ca pe niște locuri infecte, unde părinții servitori erau condamnați a suferi torturi nemeritate! Mă minunez! Ce lucru de neplăcut au găsit și ce îmbunătățiri a făcut comisia? Că acestea toate sunt zidite bine de răposaii stareți, în cari s'au lucrat și se lucrează chiar și astăzi cu toate înlesnirile influente (sic) în ele? Și, se miră oareșcum d-l prezident și întreabă unde merg veniturile acestor mănăstiri și că din o avere așa de mare, nici mănăstirea nici țara nu s'au folosit cu nici un așazăământ de binefaceri. La cari îi voi răspunde: că dacă voește în adevăr să cunoască unde mergeau veniturile din averi, apoi să ceară condicile de sămile mănăstirii din anul din urmă dela comisie, că, pe cât cunosc, nici le-au văzut până acum și în ele va găsi, nu un așezământ ci mai multe de binefacere, din cari se va încredința că mănăstirea totdeauna au contribuit spre folosul nației și slava religiei și a bisericii, pe cât i-au fost mijloacele.

Spre descoperirea a netăgăduitului adevăr, am dori ca să se rânduească o comisie cercetătoare. Inșă o comisie înjghebată din oameni cu cuget și nepărtinitori, spre a se încredința la fața locului de toate aceste și altele ce s'au urmat și se urmează aici.

Înalt Prea Sfințite Stăpâne! Când mi-ați încredințat cărma legiuită și canonică, m'am îmbrăcat cu răspunderea și sprijineala de apărare a acestor sfinte locașe, ca să le las și după mine în întregimea lor, după cum le-am primit. Este Dumnezeu înalt căruia, mai curând sau mai târziu, avem a-i da samă cu toții de toate faptele și lucrurile. Atunci se va vedea care parte au lucrat bine și care nu. Până când, în răspunderea ce am să dau samă oamenilor drepti aici pe pământ și fericților ctitori și dăinuitori în cer, pentru acest sobor și pentru toate ale sale, vă rog din durerea sufletului, în numele predăniilor sfinților Apostoli și a sfințelor soboare ecumenice, păzite de sfânta noastră biserică, fără de a căror constituție canonică biserica nici ar fi putut sta, nici ar fi putut trăi, în numele legalităților legiuite canonice a fericților ctitori, să faceți totul ce veți putea. Pentru că numai singuri vă bucurați de libertatea aceasta, să mijlociți și să cereți grabnică ocrotire. Și tot odată vă rog să stăruiti la Obșteasca Adunare de a lua în cercetare

toate documenturile de fondurile acestor mănăstiri, spre a se îmbunătăți și a se respectui lucrurile lor, întocmai după îndatoririle condițiilor și hotărârile fericiților întru pomenire fondatori și dănuitori. Mai ales pentru că aceste mănăstiri, dela întemeierea lor, au contribuit și contribuesc, spre slava religiei, a bisericii și folosul nației și doresc și pe viitor de a contribui, tot cu ale sale dintre ale sale, pe atâta însă pe cât mijloacele o înlesnesc.

(s) GHERASIM, ARHIMANDRIT ȘI STAREȚ AL SFINTELOR MÂNĂSTIRI NEAMȚU ȘI SECUL.
(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

IX.

Hotărîrea mitropolitului Sofronie în privința muzicii vocale.

Luându-se știință că departamentul averilor clerului a rânduit la acea mănăstire un profesor ca să dea lecții de muzică vocală, și fiindcă o asemenea măsură este împotriva sfintelor așăzăminte și hotare ce s'au așăzat spre paza predaniilor celor vechi bisericești, de aceea punem sub neblagoslovenie și oprim de a împărtăși cu dumnezeieștile taine pe oricari dintre părinții soborului sau dintre petrecătorii în acel sobor ar cuteză a se ademeni la o așă nouă cântare necunoscută de sfintele predanii și canoane și fără de știința și încuviințarea noastră.

(s) SOFRONIE, MITROPOLITUL MOLDOVEI.

Secția I No. 414, 1860 Aprilie 6.

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

X.

Hotărîrea mitropolitului Sofronie în privința acelor monahi cari primesc slujbe dela guvern.

Prea cuvioșiei sale arhimadrnitului chir Gherasim, starețul mănăstirilor Neamțul și Secul și tot soborul.

Sfintele canoane păzite de sfânta noastră biserică hotărîse pentru averile mișcătoare să se păzească nerisipite și să nu se înstrăineze a lor ocârmuire, nici de către clerici nici de către monahi, iar cari vor îndrăzni, fiind în catedralogul ieraticesc, să se caterisească, iar de vor fi din acel monahicesc, să se afurisească. Deci fiindcă unii părinți din acel sobor au cutezat a părăsi ascultarea canonică și fără învoirea și blagoslovenia chiriarhică, de care atârnă cu ascultarea cei duhovnicești, au îndrăznit a primi slujbe, a se face comitet și a luă parte cu comisia care, fără știrea și încuviințarea potestății bisericești, a fost trimeasă ca să ia averile din mâna soborului, o aseme-

nea cutezare, chemând după sine osânda sfințelor canoane și legăturile (blăstămurile) fericiților ctitori și dăinuitori asupra unor asemenea din sobornici, ne aflăm nevoiți a pune pe aceia sub neblagoslovenie și a-i opri dela împărtășirea dumnezeeștilor taine, și poroncim prea cuvioșiei tale și la toți de obște a da ascultare acestei măsuri cerute și întemeiate pe canoanele bisericii și a vă feri de oricare abatere. Chemarea cuvioșiei tale la cârma stăreției acestor chinovii este prin voia lui Dumnezeu, după alegerea soborului și întărită de legi și canoane, după care ești ocârmuitor și povătuitor, atât în administrația materială precum în ceea ce privește podrigul monahicesc, din partea tuturor monahilor petrecători acolo în numele Domnului în acea chinovie, și nici de cum să nu îngădui pe vreunul a face ceva fără voia și blagoslovenia prea cuvioșiei tale.

SOFRONIE, MITROPOLITUL MOLDOVEI.

Secția I, No. 415. 1860 Aprilie 6.

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

XI.

Extract din decretul prin care se iea din mâna mitropolitului administrația moșiei Cărligi.

Alexandru Ioan I, etc.

Asupra raportului Consiliului nostru de miniștri No. 1.566, în vederea articolului legiurii votată de Obșteasca Adunare în anul 1844 pentru regularea averilor mitropoliei și a episcopiilor, după care rugătorul nostru, Prea Sfințitul Mitropolit Sofronie al Moldovei, este mărginit a primi pe fiecare an 350.000 lei analoghie ce i se cuvine în totul din toate veniturile mitropoliei.

Considerând că prin aplicarea acelei legiurii, după care se plătește pe fiecare an Prea Sfinției Sale citata sumă, conținesc motivele după cari, de către Divanul Obștesc, a fost lăsat Prea Sfinției Sale și venitul moșiei Cărligi, și prin urmare mântinerea unei asemenea măsuri păgubitoare statului nu se mai poate legal justifica;

Am decretat și decretăm :

Art. I. Moșia Cărligi se va lua de îndată din dispoziția Prea Sfințitului Mitropolit și Ministerul Cultelor va regulă a ei împesuire după legile respective. (din 7 Aprilie 1860).

XII.

Raportul comitetului mănăstirii Neamțului către comisia cercetătoare.

La acest comitet primindu-se adresa acei onorate comisii de sub No. 8, în alăturare cu întocmai copie de pe răspunsul prea cuvioșiei sale arhimandritului Gherasim, prin care adresă onorata comisie cere a i se face cunoscut cari sunt anume părinții acei despre cari, prin procesul-verbal aflător la acta ce i s-au comunicat, se zice că se găsiă acompaniat starețul când au declarat că nu va îngădui muzica vocală, asemenea să i se facă cunoscut și persoanele acelea dela cari va fi luat naturalnica știință despre proiectul a se trage clopotul cel mare spre semnal de răsculare. Asupra căreia, subscrișii membrii acestui comitet, cu supunere răspund că părinții ce au fost față la declararea starețului, cum că nu va îngădui niciodată cântările armonice în biserică, sunt aceștia cari anume se înseamnă în alăturată acea listă și din cari unii ce se găsesc față chiar astăzi se vor înfăoșă spre cercetare; iar în privirea tragerii clopotului celui mare pentru ridicarea soborului, au mărturisit mai întâiu părintele Theodosie, eclesiarhul cel mare, acum exilat, atât în comitet cât și la arhondaric, înaintea prefectului și a comandirului de jandarmi; al 2-lea, tot soborul pretutindenea ziceă că are să tragă clopotul și, al 3-lea, însuș părintele starețul a declarat înaintea prefectului și înaintea întregului comitet, când treceam spre cassierie în ziua aceea, că în adevăr aveă a se trage clopotul când se vor ridica părinții în exil, iar cum că toate aceste au fost cu înadinsă intenție de turburare, se dovedește mai întâiu prin adunăturile soborului în diferite părți atățătoare, și, al 2-lea, prin strigătul părintelui Antim, adresându-se cătră public la pornirea sa, cu cuvintele acestea: «săriți părinți, nu vă dați», la care chemare au și fost răspuns doi, însă în zadar, căci din norocire multitudinea o împrăștiase comitetul cu un moment mai înainte.

Numele părinților

1. IACOB
2. ANDRONIC
3. TEOFILACT TIPOGRAF
4. TEODOSIE ECLIS. MARE
5. ANTIM CĂMĂRAȘ
6. ANANIA
7. CHESARIE HERMEZIU
8. PETRU

Numele părinților

9. NICANOR ȘTEFĂNESCU	} ieromohani
10. NICANOR BESERABEANU	
11. DOROFTEI CÂNTĂREȚUL	} ierodiaconi
12. GAVRIIL	
13. VENIAMIN	
14. SOFR. VÂRNAV	
15. PĂR. PETRU IEROMONAH	
16. D-l ION CART	

} duhovnici

XIII.

Listă de părinții ce însoțiau pe Starețul când a declarat
că nu va îngădui cântările armonice în biserică.

1. Părintele Iacob	}	duhovnici		
2. » Andronic				
3. » Theofilact Tipograful				
4. » Theodosie Eclis. mare				
5. » Antim Camaraș				
6. » Anania				
7. » Chesarie Hermeziu				
8. » Petru				
9. » Doroftei Cântărețul			}	ieromonahi
10. » Nicanor Ștefănescu				
11. » Nicanor Beserebeanu				
12. » Gavriil			}	ierodiaconi
13. » Veniamin				
14. » Sofronie Vârnab				
15. » Petru ieromonah				
16. D-lui Ion Cart, profesor de cântările armonice.		membrii comitetului		

Numele părinților acelor cari au auzit vorbindu-se prin sobor că are să
se tragă clopotul cel mare:

1. Justin	}	ierodiaconi
2. Neonil		
3. Dometian		
4. Grigore Gramatovici		
5. Calistru		

Părinții cari au pornit arătând la apelul de alarmă a părintelui Antim,
fost camaraș, în momentul când s'au pogorit din trăsura de exiliu.

Părintele Veniamin	}	diaconi
Anfilofie		

Despre acești de sus sunt marturi oculari numiții:

Părintele Vladimir, cântăreț.

XIV.

Adresa comisiei de cercetare către Comitetul mănăștirii.

No. 715.

Primită 23 Iulie 1860.

Se va urmă întocmai.

(ss) A. RACLIȘ, TIMOTEI.

(ss) SOFR. V., INSPECTOR, IRIMIE ICONOMU.

Onoratului comitet administrator sfințelor mănăștiri Neamțu și Secul.

Spre răspuns la adresa celui comitet cu No. 815, se face poftire ca pe mâne, în 23 Iulie, la 9 ore dimineața, să binevoească a înfătoșă în camera comisiei, pe părinții ieromonahi, monahi și diaconi înseamnați în lista împărțită pe lângă citata adresă câți se vor afla în prezență; asemenea și membrii celui comitet să binevoească a fi față spre confruntare cu preacuviosul arhimandrit Gherasim, căruia odată cu aceasta i s'au făcut chemarea cuvenită.

(ss) GRIGORIE CUZA.

(ss) VLADIMIR IRINOPOLEOS.

No. 11.

1860, Iulie 22.

Sf. mân. Neamțu.

XV.

Altă adresă dela aceeaș către acelaș.

No. 733.

Primită 28 Iulie.

Se va face poftire sfinției sale Petru cassieriu ca, dimpreună cu sfinția sa duhovnicul Isihie, locotenent de stareț și egumenul mănăștirii Secul, cu părintele Maxim dela camară, părintele Galaction, ucenicul fostului stareț și cu economul de ogradă Crisentie, carii împreună să facă catagrafia cu deamănuntul de toate obiectele ce se găsesc astăzi în stăreție și cari sunt a chinoviului acestei sfinte mănăștiri, aceasta se va comunica prin o adresă sfinției sale părintelui cassieriu, cu îndatorire de a raportă comitetului despre rezultat.

(ss) A. RACLIȘ, SOFR. V. INSPECTOR, TIMOTEI, IRIMIA ICONOM.

Cuviosului comitet administrativ al sfințelor mânăstiri Neamțu și Secul.

Fiindcă prea cuviosul stareț al sfintei mânăstiri Neamțu și Secul, Gherasim, prin ordinul din 27 Iunie al c., No. 896 al Inalt Prea Sfințitului Mitropolit, este suspendat dela însărcinarea și înlocuit provizoriu prin cuvioșia sa duhovnicul Isihie, egumenul mânăstirii Secul, se face cunoscut onor. comitet spre regula ce-l privește.

No. 3.

1860, Iunie 20

Mânăstirea Neamțului.

(ss) VLADIMIR IRINOPOLEOS, GRIGORIE CUZA.

XV bis.

Comitetul mânăstiri către părintele Petru cassierul.

No. 843.

1860, Iulie 29.

Din adresa No. 3 a comisiei rânduită aici, la mânăstirea Neamțu, luându-se lămurire că sfinția sa părintele starețul Gherasim este suspendat dela însărcinare și înlocuit provizoriu prin sfinția sa părintele duhovnic Isihie, egumenul sfintei mânăstiri Secul, comitetul acesta face poftire sfinției voastre ca, dimpreună cu sfinția sa părintele Isihie, locotenentul de stareț, cu părintele Maxim dela camară, cu părintele Galaction, ucenicul fostului stareț și cu economul de ogradă, Criscentie, să faceți amăruntă catagrafie de toate obiectele ce se găsesc astăzi în stăreție, și cari sunt a chinoviului acestei sfinte mânăstiri, care catagrafie subscriindu-se de către toți părinții mai sus citați, alăturată pe lângă un raport, o veți prezenta comitetului spre regulă.

XVI.

Bugetul Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pe anul 1860.

Partea II.

TINEREA MITROPOLIEI, A EPISCOPIILOR, A MÂNĂSTIRILOR ȘI A SCHITURILOR ȘI ALTELE.

1.	Retribuțiunea pe an a Prea Sf. Mitropolitului	350.000 —
2.	» Locotenentului episcopiei de Roman	156.380 —
3.	» » » » Huși	170.395 —

Mânăstirile Neamțu, Secul și schiturile însă:

4.	Cheltuiala bisericii din cuprinsul mânăstirii	8.000 —
5.	» » hramului Înălțării	37.000 —

6. Hrana a 536 monahi, socotită câte 50 parale pe zi de fiecare .	244.550	—
7. Imbrăcăminte lor câte 250 lei pe an de fiecare	134.000	—
8. Salariul, însă	72.750	—
18.000 Stareșului.		
6.000 Cassierului.		
3.000 Economului.		
2.000 Cheltuiala cancelariei cu scriitorii.		
2.400 Doi cântăreți (2).		
3.600 Alți șase (6) cântăreți.		
10.900 Profesorul de muzică vocală la Neamțu, Văratec și Agapia.		
27.750 Lefile servitorilor mănăștirii.		
9. Primirea oaspeților	50.000	—
10. Lucrul viilor	40.000	—
11. Reorganizarea și cheltuiala tipografiei	50.000	—
12. Pentru ospitalul invalizilor	7.400	—
13. Pentru ospiciul alienaților cu leafa unui chirurg	37.000	—
14. Medicul	8.000	—
15. Medicina	5.000	—
16. Pentru ospitalul din Neamțu, cel puțin pentru 80 crivate	160.000	—
17. Restaurația zestrei ospitalului	20.000	—
18. Intreținerea mănăștirii Secu, Sihăstria și Sihla	130.000	—
19. Idem a schitului Vovidenia	25.000	—
20. » » » Poerov	10.000	—
21. » » » Lipova	8.000	—
22. » » » Orgoeshii	12.000	—
23. » » bisericii Sf. Voevozi din Galați, însă	4.200	—
1.400 Doi preoți.		
500 Un diacon.		
1.000 Doi psalți.		
300 Un dascal.		
1.000 Cheltuiala bisericii.		
24. Cheltuielile extraordinare	30.000	—

Mănăștirea Văratec, însă:

25. Cheltuiala bisericii	8.000	—
26. Hrana și îmbrăcăminte monahiilor, însă	200.727	—
34.077 pentru 614 mierță grâu, câte una de fiecare, și		
câte 1 ¹ / ₂ galben merța.		
15.350 pentru 6.140 ocă lână, câte 10 de monahie și câte		
2 ¹ / ₂ lei oca.		

92.100	pentru îmbrăcăminte și altele, câte 150 lei de monahie.	
59.200	pentru tăietul și caratul a 400 st. lemne de pe moșia Topolița.	
27.	Salariuri, însă	34.700 —
10.000	Starița.	
2.400	Econoama.	
2.400	Cassierița care va ține și cancelaria.	
1.200	Scriitoarei.	
400	Cheltuiala cancelariei.	
600	Eclesiarha mare.	
2.200	22 de eclesiarhe.	
600	12 eclesiarhe la biserica sf. Ioan.	
600	12 eclesiarhe la biserica Schimbarea la față.	
1.000	Veșmintărița.	
200	Tipicărița.	
300	2 tipicărițe la Sf. Ioan și la Schimbarea la Față.	
800	Duhovnicul.	
4.800	6 preoți câte 800 lei.	
1.500	3 diaconi.	
3.200	8 cântărețe clasa I-a.	
2.100	14 cântărețe clasa II-a.	
400	Faclierița și prescurărița câte 200 lei.	
28.	Intreținerea școalei pentru șase (6) luni	3.700 —
29.	Salariul medicului	6.000 —
30.	Medicina	5.000 —
31.	Cheltuieli extraordinare, cu mobilarea școalei	14.000 —
32.	Cheltuiala arhondaricului, însă	14.000 —
1.200	Arhondarița.	
200	Cămărășița.	
100	Sofragița.	
600	Bucătărița.	
11.000	Pentru cheltuieli de masă a oaspeților.	
33.	Cheltuiala tuturor hramurilor și pomenirea tuturor ctitorilor	7.000 —
34.	Diferite pomeniri după legături, însă	2.870 —
2.220	pomenirea maicei Safta Brâncoveanu.	
150	» răposatului vornic Roset.	
500	» răposatei starițe.	
35.	Intreținerea schitului Vânătorii	500 —
36.	Lucrul viilor și cheltuiala adusului vinului	15.000 —

37. Ţinerea bolniŃei	3.000 —
38. Lefile slugilor casei Ői a ogrăzii	7.000 —
39. IntreŃinerea schitului Buciumenii	2.900 —

Mănăstirea Agapia.

40. Cheltuiala bisericii	8.000 —
41. Pentru 486 mierŃă de grău, câte 1 de fiecare monahie, Ői 1 1/2 galben mierŃa	26.973 —
42. Lână câte 10 ocă de monahie	12.150 —
43. Pentru hrană Ői altele, câte 150 lei de monahie	71.900 —
44. Lefile în cătimea arătată la mănăstirea Văratec	34.700 —
45. IntreŃinerea școalei care urmează a se deschide la 1 Iulie	3.700 —
46. Medicul cu 6.000 lei Ői 5.000 lei pentru medicină	11.000 —
47. Ţinerea arhondaricului precum la Văratec.	13.000 —
48. Pentru întreŃinerea bolniŃei	7.000 —
49. Lefile servitorilor mănăstirii	10.500 —
50. Cheltuiala hramului	7.000 —
51. Lucrul viilor, Ői adusul vinului	15.000 —
52. IntreŃinerea mitocului din Iași Cuvioasa Paraschiva.	12.000 —
53. Maicei superioare din acest mitoc 2.400 lei, Ői rămășiŃa pentru portar	3.000 —
54. Pentru pictura bisericii mari din Agapia, după contract	48.100 —
55. Cheltuieli extraordinare, mici reparații, ajutoruri la vechi stariŃe	13.000 —

Mănăstirea Adam.

56. Cheltuiala bisericii	3.000 —
57. Nutrimentul soborului, însă;	24.500 —
3.500 Lână la 140 monahii.	
21.000 Pentru nutriment Ői altele câte 150 lei pe lună.	
58. Lefile, însă;	28.500 —
10.000 StariŃa.	
4.000 Econoama Ői cassieriŃa câte 2.000.	
600 Scriitoarea.	
200 Cheltuiala cancelariei.	
400 Eclesiarha mare.	
2.000 20 eclesiarhe mici.	
800 VeșmintăriŃa Ői tipicăriŃa câte 400 lei.	
3.600 4 preoți Ői 2 diaconi.	
2.400 6 CântăreŃe de clasa I-a.	

900 6	Cântărețe de clasa II-a.	
800	Duhovnicul.	
100	Prescurărița.	
59.	Intrebuintarea școalei ce urmează a se înființa pe la 1 Iulie.	3.700 —
60.	Medicul cu 7.200 lei, rămășița pentru medicină	8.900 —
61.	Arhondaricul, precum la celelalte mănăstiri	14.000 —
62.	Cheltuiala hramului și pomenirea ctitorilor	3.700 —
63.	Intreținerea bolniței	4.000 —
64.	Lucrul a 10 pogoane vie	740 —
65.	Lefile servitorilor casei	5.400 —
66.	Cheltueli extraordinare și mici reparații	4.000 —

Mănăstirea Vorona.

67.	Intreținerea bisericii	1.200 —
68.	Băcălii și altele, afară de grâu, popușoi, etc., ce se primesc dela posesori	12.095 —
69.	Imbrăcămintea câte 250 lei de monah, pentru 96 monahi .	2.400 —
70.	Lefile, însă;	10.200 —
	6.000 Egumenul.	
	1.000 2 cântăreți de clasa I-a.	
	600 6 cântăreți de clasa II-a.	
	400 Pentru cântăreții din biserică unde nu este serviciu obștesc.	
	1.000 Economul.	
	1.000 Cassierul cu îndatorire de scriitor.	
	200 Cheltuiala cancelariei.	
71.	Pentru medic și medicină	2.000 —
72.	Cheltuiala arhondaricului	13.000 —
73.	Cheltuiala hramului și a pomenirii ctitorilor	4.100 —
74.	Lefile servitorilor casei	4.000 —

Alle mănăstiri și schituri.

75.	Cheltueli extraordinare și mici reparații	3.000 —
76.	Intreținerea mănăstirii Slatina	82.000 —
77.	» » Râșca	82.000 —
78.	» » Bisericanii	57.000 —
79.	» » Coșula	57.000 —
80.	» » Pângarații	43.000 —
81.	» » Bogdana	43.000 —
82.	» » Doljeștii	43.000 —
83.	» » Zagavia	24.000 —
84.	» » Mavromolu	16.000 —

85.	întreținerea Schitului Ghareasca	2.300 —
86.	» » Tica	1.630 —
87.	» » român dela muntele Atos	7.400 —
88.	» » Socola, însă ;	18.500 —

14.000 Salariul clericilor.

4.500 Cheltuiala bisericii.

89.	Întreținerea schitului Rafaila	8.000 —
90.	» » Tarcău	8.000 —
91.	» » Brădiceștii	1.200 —
92.	» bisericii Sf. Neculai cel mare	37.239 —
93.	» capelei din palatul criminal	7.400 —
94.	» » » » statului	13.104 —
95.	» » » Paris	14.000 —
96.	Diverse cheltueli vechei mitropolii din Suceava	24.000 —

Diverse cheltueli.

97.	Subvenția națională pentru întreținerea bisericii Sf. Nicolae și gimnaziul din Brașov	18.500 —
98.	Retribuțiunea a 27 protoierei, câte 600 lei pe lună de fiecare	194.400 —
99.	Idem a 27 scriitorii pe lângă protoierei, câte 200 lei pe lună	64.800 —
100.	Idem a 2 predicatori în capitală	9.600 —
101.	Cumpărarea de cărți la bisericile de pe moșiile clerului	10.000 —
102.	Cheltuiala de trăsuri în procese	10.000 —
	Peste tot în cursul pieței	3.455.603 —

XVII.

Cuvântarea Domnului către mitropolitul Sofronie la Octomvrie 1860.

Imi pare bine, sfinte părinte, că vă văd. Această fericire n'am avut-o de un timp îndelungat. Mi-ați cerut o audiență privată, în mai multe rânduri am convorbit cu preasfinția voastră în deosebi. Cuvintele mele au fost însă pururea răstălmăcite. Voesc să vă vorbesc odată în fața tuturilor autorităților constituate; voesc, de ferirea de nouă răstălmăciri a cuvintelor mele, ca țara să cunoască odată, chiar din gura mea, cari sunt tânguirile mele și cauzele conflictului ce există între guvernul meu și între prea sfinția voastră, conflict care sunt hotărât a-l precurmă, fără a mă mai uita la considerații lăturale sau personale. Prea sfințite Mitropolit! Țara v'au încredințat toiagul arhipăstoresc pentru ca să o conduceți pe calea moralei și a mântuirii sufletești. Eu sunt sigur că prea sfinția voastră aveți conștiința acestei mari și frumoase dorinți; însă sunteți rău înconjurat, rău sfătuit, și consilierii

voștri vă conduc pe o cale nepotrivită nici cu demnitatea bisericii, nici cu interesele statului. De un timp încoace clerul înalt au părăsit cu totul misiunea sa. Relațiile sale către puterea civilă din zi în zi devin mai necuivincioase. În loc ca clerul să fie cel întâiu a da exemplul respectului către lege și autoritate, el s'au pus în stare de adevărată revoltă, și astăzi, în această epocă de tranziție, când mai presus de toate avem trebuință de ordine și de liniște, clerul provoacă la anarhie. Și ca Domn și ca creștin, noi nu vom mai tolera o asemenea stare de lucruri, jicnitoare fericirii și progresului țării. Trebuie în viitor ca capetele cele mai îndărătnice să se supuie legii!

Am mai multe rezoane pentru a vă adresa aceste cuvinte. Vi le voi spune cu francheță.

Guvernul meu a voit să introducă în mănăstirile chinovii morala, disciplina, economia în întrebuințarea unor averi, dănuite pentru altceva decât întreținerea trândăviei, a ignoranței și a demoralizației. Prea sfinția voastră ați trimis prin mănăstiri cărți de afurisenie, prin cari se caterisesc toți acei cari au primit funcții dela autoritatea civilă, prin cari să ordonează de a nu se recunoaște dispozițiile guvernului și, prin urmare, se predică nesupunerea către autoritate. Aceste cărți au adus cea mai mare insubordonație și anarhie în lăcașurile șupunerii și a păcii, și mai ales în mănăstirea Neamțului.

Și prea sfinției voastre și adunării și țării este cunoscută purtarea starețului de Neamțu. Guvernul meu de mai mult timp v'au cerut destituirea acestui stareț. Prea sfinția voastră ați cerut mai întâiu să se rânduească o comisie spre a cerceta purtarea sa. Ministrul Cultelor s'au primit la aceasta. O comisie mixtă, compusă din arhiepiscopul Suhopan, merit de prea sfinția voastră, și de d-l Grigorie Cuza, numit de către guvern, s'au trimis la fața locului. Comisia au constatat că starețul eră vinovat. Cu toate acestea, prea sfinția voastră, carele mai întâiu ați cerut comisia, nu numai v'ați refuzat a-i recunoaște lucrările și a propune destituirea și pedeapsa vinovatului, dar încă, printr'o adresă formală ministerului Cultelor, ați cutezat a zice: că nesubordonația și anarhia în mănăstirea Neamțului proveniau dela măsurile luate de guvern.

Cetirea cărților de afurisenie ale prea sfinției voastre au adus în mănăstirea Neamțului o încercare de răscoală, câțiva călugări au fost dat acest semnal prin tragerea clopotului celui mare. În interesul ordinii, pe care să fiți bine încredințat că vom ști a o menține atât în mănăstire cât și pretutindeni în țară, guvernul meu a trimis în alte mănăstiri pe tulburători. În loc ca să fiți cel întâiu, nu numai a aproba dar încă a cere o asemenea măsură, prin o adresă formală adresată consilierilor ministrilor, ați descuvințat și ați protestat strămutarea acestor călugări.

De când suntem Domn, am dovedit în destul că ținem foarte puțin la ceremoniile și serbările de paradă privitoare persoanei noastre. Însă noi reprezentăm suveranitatea nației. Ziua onomastică a Domnului trebuie dar serbată, nu ca ziua lui Cuza, ci ca ziua șefului statului, când mai ales acel șef este ales de către însuși nația.

Serbarea acestei zile este o datorie de cuviință națională. Toți miniștrii altarelor din țară, de orice rit: catolici, protestanți, armeni, lipoveni, israeliți, în bisericile și templurile lor, au serbat ziua Domnului Românilor. Numai prea sfinția voastră, mitropolit al Moldovei ortodoxe, și aceasta în doi ani de-a rândul, ați găsit pretexte să vă abțineți de a vă rugă pentru Domnitorul țării. În anul acesta, ați mers până a nu voi a primi invitația sigilată ce v'au fost trimis ministrul Culturilor la moșia unde v'ați fost dus cu câteva zile înaintea zilei mele, și de unde, trei zile în urmă, v'ați întors iarăș în Iași. Ca simplu individ eu nu cer, eu n'am trebuință de rugăciuni de comandă și făcute fără voie, însă ca șeful statului, cerem și pretindem ca mitropolitul Moldovei să se roage pentru Domnul Românilor.

Mai avem o mare tânguire a vă face, și aici nu se atinge de persoana noastră, ci de întreaga societate. Voim a vă vorbi despre nămolul de despărțenii ce se rostesc de tribunalele spirituale. Sfinte părinte! Abuzul despărțeniilor au devenit un scandal care demoralizează țara, o cangrenă care ucide familia. Prea sfinția voastră știți însă că acolo unde nu este familie nu este societate; și fără societate nu poate fi nație. Încă prin mesagiul din 6 Decembrie 1859 v'am fost denunțat ca să se contenească cu despărțeniile. Nici glasul nostru nici acel al reprezentanților nației nu au adus vindecarea unui rău care din ce în ce devine mai înspăimântător.

Am putea a vă cită aici mai multe cazuri de despărțenie, în cari toate legile, și cele dumnezeiești și cele umane, s'au călcat în picioare de dicasteria prea sfinției voastre.

Am putea a vă cită mai multe alte motive grave de tânguirii ce am în contra prea sfinției voastre. Le las miniștrilor mei, ca să vă ceară grăbnică și nemijlocită îndestulare.

Spre a mă resumă, prea sfințite părinte, vă voi zice că aceea ce țara doarește și-i trebuiește mai mult este ordinea și legalitatea. Este o datorie de bun cetățean de a contribui din toate puterile sale la statornicirea acestor două neapărate condiții ale prosperității publice. Cu cât dar cineva este pus mai sus, cu atâta mai mult el trebuie să respecte legea, și să fie pedepsit mai aspru când nu o păzește. De aceea, domnule president al Consiliului și ministru de Culte ad-interim, ne vedem silit de a vă arătă nemulțămirea noastră pentru molătatea și indulgența cu cari ați răbdat starea de nesubordonație în care s'au pus unii din membrii clerului înalt, și anarhia

care din aceasta a rezultat în niște locașuri sfinte, a căror menire este de a fi un centru de abnegație, de supunere, de morală și de pietate creștinească. Dumneata chiar de mâine vei lua măsurile cele mai energice pentru ca legea și autoritatea să fie respectate de toți, fără osebire, și pentru ca oricine, fie oricare, să-și plece capul înaintea legii. În privirea abuzului despărteniilor, vei convoca consiliul cât mai curând și, prin raport, îmi veți supune măsurile ce le veți socoti mai potrivite pentru săcarea unui abuz, care ucide familia și corupe societatea. Este timp ca fiecare să se hotărască a merge pe drumul drept. Aceasta o reclamă interesul nației care ne-au pus în capul ei, care ne-au delegat suveranitatea sa, nu pentru ca să avem două măsuri, nu pentru ca să permitem unora toată licența, și celorlalți să nu le dăm măcar dreptate, ci pentru ca să facem ca legea să fie respectată de toți, ca cei buni să fie răsplătiți și cei răi să fie înfrânați. Cine ne împiedecă dela această linie de urmare, se pune în stare de revoltă cătră însuș suveranitatea nației, delegată nouă. Țara voește a merge înainte; voim a înlătură pe acei ce fac piedecă propășirii obștești. Timpul intrigilor și al împărecherilor a trecut.

Am respectat și voi respectă drepturile fiecărui cetățean cât și a fiecărei puteri a statului, însă voi ști a face să se respecte și drepturile cari sunt date Domnului. Dreptul de a întări sau a refuză încetările celorlalte corpuri legislative, dreptul de a aplică legile, este dat Domnului. Nu vom suferi ca nimeni să se atingă de aceste drepturi. Aceasta să o știe și cei mari și cei mici. Nația ne-au delegat suveranitatea sa ca să facem fericirea a cinci milioane de Români, iar nu ca să ne oprim din această cale mântuitoare, prin considerație către câțivă răsvrățitori sau ambițioși. Nația ne-a pus pe tronul Principatelor-Unite: vom ști a ocupă acest tron pe cât vom socoti că fericirea României o reclamă.

Ați auzit, domnilor miniștri, cuvintele mele, aștept ca de mâine ele să devie fapte. Nici părinire, nici prigonire, ci dreptate pentru toți și legalitate în toate. Aceasta să fie programul d-voastre. Aduceți-vă aminte că v'am încredințat guvernul pentru ca să puneți în stare practică binefăcătoarele și liberalele principii ale Convenției, iar nu ca să vă uitați la piedecile ce vi s'ar pune înainte de câțivă răi voitori, cari nu se pot împacă cu noul ordin de lucruri. Suntem Domnul Românilor, și prin urmare suntem dator a ocărnu astfel ca fericirea întregii nației să nu mai fie sacrificată la câțivă nemulțămii.

Limbagiul ce vă țin, domnilor, este franc și sincer, voesc ca cuvintele mele să fie obștește cunoscute. De aceea ele se vor reproduce în *Monitor*.

XVII bis.

Extract din decretul de destituire al mitropolitului
Sofronie Miclescu.

Asupra raportului consiliului nostru de miniștri, lămuritor numeroaselor ilegalități comise de prea sfântul mitropolit al Moldovei, Sofronie Miclescu, în exercițiul funcțiilor sale spirituale.

Considerând că prea sfinția sa n'a ținut nici o seamă de legile canonice, la decretarea numeroaselor despărțenii cari pe toată ziua se fac, încât, prin abuzul acestora, a slăbit legăturile familiei și a sdruncinat bazele societății;

Considerând că, spre desăvârșita desconsiderare a clerului în ochii popoului, prea sfinția sa a hirotonisit și hirotonisește preoți în contra articolului 415 din Regulamentul Organic și a mai multor legi posteroare;

Considerând că prea sfinția sa, care a fost dator a da exemplul supunerii către legi, a împins uitarea lor și lipsa de respect către guvernul nostru, chemat a le executa, până a caterisi pe acele persoane din cler cari de către guvern au fost chemate a îngriji de trebile materiale a mai multor mănăstiri ;

Considerând că cu toate deșteptările ce guvernul nostru cu condescendenție a făcut prea sfinției sale de a conțeni cu arătatele ilegalități și altele mai multe enumerate prin raportul consiliului nostru de miniștri, n'au făcut nici un efect asupra sfinției sale ;

Considerând că o asemenea stare de lucruri nu se mai poate prelungi fără a slăbi credința popoului, fără a șterge prestigiul sfintei noastre religii, și a da de sus exemplul anarhiei și al disprețului legilor ;

Pe temeiul propunerii consiliului nostru de miniștri ;

Am decretat și decretăm :

Art. 1.—Prea sfințitul mitropolit al Moldovei, Sofronie Miclescu, este suspendat din funcțiile sale, pentru abuzul ce a făcut de puterea sa spirituală.

Art. 2.—Prea sfinția sa se trădă legiuitorilor săi judecători (12 arhieriei) cari se vor convoca de îndată din ambele Principate-Unite, conform art. 413 din Regulamentul Organic.

Art. 3.—Pentru locuința prea sfinției sale, până la darea în judecată, se înșamnă mănăstirea Slatina.

Art. 4.—Pentru îndeplinirea îndatoririlor de mitropolit, se numește rugătorul nostru iubitor de Dumnezeu, arhierul Meletie Sardion, cu atribuțiile fixate pentru asemenea locotenentă, prin ofisul Domnului Ghyka, No. 27 din anul 1849, dat la numirea în asemenea funcție a arhierului Mardarie Apamias.

(Din 7 Noemvrie 1860).

XVIII.

Starețul și soborul cer revocarea procurei lui Teofan Cristea.

Rezoluția locotenentului de mitropolit:

No. 292.

Februarie 22.

Să se comunice ministerului de Culte cererile cuprinse prin raportul de față, spre cea din parte-i cuvenită lucrare, ca unele ce se ating de averea mănăstirii și cari în totul privesc numai pe acel minister. Ceeace atârnă însă și de chiriarchie și care, după sfintele canoane bisericesti, nu se poate suferi și îngădui, este nesupunerea și întârzierea numitului ieromonah Teofan de a se întoarce la urma lui, precum i s'au ordonat, a cărui cutezare provoacă sminteală în ochii celorlalți monahi și lovește în disciplina ierarhiei clerului, fără care biserica nu poate să existe, pentru care ministerul este rugat a luă grabnic toate măsurile necesare spre a sili pe numitul ieromonah de a se întoarce de îndată la metania sa.

(Semnat) K. SINADION.

Inalt prea sfințite și mult milostive Stăpâne.

Având în privire că ieromonahul Teofan Cristea, carele au fost însărcinat vechil mănăstirii în Basarabia, au abuzat de încrederea ce i s'au dat, oprind la sine veniturile mănăstirii, ea revoacă plenipotența ce i s'au dat la 10 Ianuarie 1858, cu No. 15, și roagă pe Inalt Prea Sf. Voastră de a mijloci la ministerul de Culte:

1. De a nu se mai cunoaște de astăzi înainte de vechil în pricinile mănăstirii și nici o lucrare ce va mai înaintă pentru mănăstire.
2. De a-l sili să înapoească orice bani ar fi primit pentru mănăstire.
3. De a restitui toate documentele ce i s'au încredințat și toate actele ce ar fi păstrând în acest obiect.
4. De a se însărcină de cătră ministerul de Culte pe cine va găsi de cuviință, a urmări dinaintea autorităților competente neîntârziata aducere întru împlinire a dispozițiilor de mai sus.

Tot odată soborul, privind cu adâncă măhniciune că întârzierea ierom. Teofan Cristea de a se întoarce la urma lui provoacă sminteală în ochii celorlalți monahi, mănăstirea roagă pe Inalt Prea Sfinția Voastră să binevoiți a interveni la ministrul de Culte, care să ia toate măsurile trebuitoare

spre a sili pe numitul ierom. Teofan de a se întoarce de îndată la metania sa.

(ss) STAREȚUL SF. MÂNĂSTIRI NEAMȚU-SECUL, TIMOFTEIU ARHIMANDRIT.

INALT PREA SF. STĂPÂN D. D. MELETIE SARDION, LOCOT. DE MITROP. MOLDOVEI.

No. 9.

1861, Fevruarie 15.

(Din dosarele Mitropoliei Moldovei).

XIX.

Teofan Cristea cere voie de a întemeia mănăstirea.

Vechilul Teofan Cristea, auzind despre cele ce se petrec în Moldova din partea guvernului moldovenesc, auzind că s'au ars chiliile pentru a fi spionat, și i s'au produs mari daune, auzind că monahii se împrăștie, și unia deja au sosit la el, în Basarabia, cerându-i ajutor și protecție, și cu toate că nici Teofan nu eră tocmai curat despre rusofilism — bolnav — și supărat până la suflet — îndată, la a unsprezecea zi a lunii lui Aprilie, anul 1861, au dat jalbă către Antonie, arhiepiscopul de Chișinău și de Hotin (1), rugându-l să-i aprobe a întemeia o mănăstire pe moșia Copanca, în care să așaze pe monahii cari începuse deja a trece frontiera Prutului incognito și a se opoși acolo.

Dară cereă, până ce va întemeia mănăstirea proiectată, să-i dea voie episcopul să așeze provizor pe monahii ce vin din lavra Neamțu de peste graniță la satul Nemțenii, iar slujba bisericească să o facă la biserica satului Nemțenii, după așazăământul sf-tei lavre Neamțu (pe care așazăământ neștiutorii îl atribue starețului Paisie Velicicovski). Iară prea sfințitul Antonie au pus rezoluția următoare pe jalbă vechilului Teofan, la 23 Aprilie acelaș an :

Consistoria să facă cunoscut ierom. Teofan, cum că spre a se întemeia moldovenească mănăstire pe moșia Copanca, se vede din dela peripisca cu ministerul din afară, și cu ministerul averilor împărătești și cu ministerul trebilor din lăuntru. Și când se va sfârși dela aceasta, atunci va urmă și hotărîrea spre întemeierea mănăstirii. Iară monahii cei ce au venit din lavra Neamțului, să aibă voie a viețui în Nemțeni și a ține slujbă, după ustavul lavrei Neamțului, în biserica dela Nemțeni și vieață de obștie. Inșă

(1) Nu este arhiepiscop la Chișinău, ci numai un episcop.

dacă va da ierom. Teofan din partea sa mărturie cum că ieromonahii și ierodiaconi veniți nu se află sub oprire despre sfințita slujire».

Deci consistoria, prin ucazul cu No. 2.597, din 10 Maiu anul 1861, au făcut aceasta cunoscut ierom. Teofan. Și la 19 Maiu i-au comunicat, prin ucazul No. 2777, cum că guvernatorul de Basarabia, prin *otnoșenia* sa din 5 Aprilie cu No. 92, lămurește: «Ca Inalt P. S-tul Arhipăstoriu i-au făcut cunoscut despre gonirea sosită asupra pravoslaviei în Principatul Moldovei, și cum că au nevoie frații monahi din lavra Neamțului a-și căuta scăpare în Rusia, ca să ia măsuri spre a întemeia aici o nouă mănăstire». Și cum că tot d-l guvernator au spus: «că au și început a se adună în taină de peste graniță monahi nemțeni. Și că Excelența sa, prin deslegarea ce au luat dela general guvernatorul de Novo Rusia și Basarabia, i-au învoit a viețui vremelnicește prin Chișinău, până la deosebită punere la cale, spre a se întemeia în Basarabia o nouă mănăstire». Și tot odată iarăș i-au făcut cunoscut cum că prea sfințitul, dând voie zișilor monahi a petrece vieță de obștie despre *ustavul* acelei lavre, și a-și face slujbele în biserica din satul Nemțenii, după rânduiala numitei lavre, apoi și supravegherea asupra monahilor o lasă tot asupra ieromonahului Teofan, ca el după trei ani să raporteze purtarea lor episcopului.

(Din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

XX.

Jalba ce a dat ieromonahul Teofan Cristea pe la toate instanțele judecătorești din Basarabia la 27 Iunie 1861.

Locurilor de presudstvie din Basarabia este în destul de cunoscut silința ce are departamentul averilor bisericești din Moldova pentru ca să-și întinză a sa înrăurire asupra moșiilor din Basarabia cuvenite încredințătorilor mei. Este știut iarăș că acel departament, în anul 1859, întorcându-se către lucrarea cărmuirii locale și neputând căpăta consimțirea către dorințele sale, în anul următor au împuternicit pe supusul moldovenesc Teodosie Aroneanu cu vechilime din parte-i, care fiind dată de dânsul pentru a ocărui averile ce din învechime sunt proprietate a încredințătorilor mei au rămas de asemenea fără urmare.

După niște asemenea împrejurări, departamentului nu i-au fost rămas decât sau să se lepede de a sale acolișiri, răspinse de legile Imperiei pe a căreia teritor se află averile, sau să se fie de convențiile ce au apucat odată a le întreprinde, neuitându-se că acele convenții nu au avut legiuite temeuri. Departamentul au luat această de pe urmă măsură și de atunci

toate lucrările lui atingătoare de încredințatorii mei înfășoșază un lanț ne-strămutat de strămtorări, călcarea dreptăților canoanice, înjosiri și prigoniri, spre covârșirea cărora, în luna Fevruarie anul curent, el au cerut prin mijlocirea revizorului Dubău, dela frații soborului lavrei Neamțului, un înseris în care soborul să arate a sa unire pentru a desființă împuternicirea dată mie și de a cunoaște neadevărate toate punerile mele la cale făcute pe temeul acestei împuterniciri.

2.

Este prea natural ca soborul lavrei, cunoscând acele puneri la cale unite cu voința a însuș soborului, precum și cu a chiriarhului țării, a mitropolitului Moldovei, nu numai că nu s'a unit a desființă împuternicirea, ci mai vartos convingându-se că toate punerile mele la cale sunt îndreptate către binele și sprijinirea drept credincioasei biserici, într'o unitate au răspins arătata propunere a revizorului Dubău. Prin asemenea chip, departamentul încercând o din nou neizbândă, nu s'au lepădat de nădejdea că va ajunge cândva la țelul său, și dacă se va lua în închipuire că reprezentatorii puterii nu se vor mărgini cu măsurile convincției moralicești și nu se vor opri în alegerea mijloacelor, lucrare ce au dovedit prin mai multe exempluri, apoi este prea de crezut propoziția că pornirea departamentului se poate încunună cu izbândă. Urmărilor dovedesc că o așa a mea convicție nu este fără temeiu. Cărmuirea încercând nu odată neizbândă în rânduirea de vechil în persoana sa pentru strângerea veniturilor de pe moșiile mânăstirilor moldovenești din Basarabia, s'au folosit de moartea I. P. S. Sofronie, pentru ca cu asemenea propoziție să desființeze atât vechilimeaua dată mie de încredințatorii miei, cu unirea răposatului arhiepiscop, precum și împuternicirea dată mie de I. P. S., desființând puterea acestor acturi, cărmuirea Moldovei nădăjduește a lăsa în nelucrare și toate propozițiile făcute de mine și cari de cărmuirea rosieniască s'au primit și s'au îmbunătățit și s'au cunoscut de mijloacele cele mai sigure pentru sprijinirea dreptei credinți și pentru restatornicirea vechilor dreptăți a bisericilor și a lăcașelor călceate de voința puterilor țivile din Cneția Moldovei.

3.

Dar și aceste nădejdi a cărmuirii Moldovei nu știu de se vor realiza, împuternicirea dată de mitropolitul țării, ierarhilor aleși prin întregul glas obștesc al poporului, ce nu sunt din rândul acelor slujbași, cari după §. 14 din Convenție se rânduiesc și se demisionează de cărmuire, o asemenea împuternicire și dreptate a împuternicitului pot fi desființate numai de

mitropolitul a căruia putere și dreptate sunt câștigate prin toate formele legii, dar un așa reprezentator, cu de asemenea putere încă nu există în Moldova, fiindcă, după moartea Inalt Prea Sfințitului Sofronie, alegerea și întărirea noului ierarh nu s'au făcut, prin urmare și împuternicirea raposatului Prea Sfințit își păstrează până la un timp hotărît toată puterea și însemnătatea de act săvârșit prin chip legiuit.

4.

Intre acestea cercetându-se ființa dreptăților și a puterii mitropolitului, să poată veni cătră o statornică încredințare că tot felii de lucrare a acestui funcționar, tot felii de punere la cale a lui ca fact desăvârșit, niciodată de nimenea nu poate fi schimbat și chiar nici de alt funcționar cu deasemenea-și putere, din pricină că acesta de pe urmă poate numai să facă nouă puneri la cale, dar n'are dreptate a se atinge de aceea ce au făcut predecesorul său. Aceasta este garanția tuturor lucrărilor mitropolitului și a lui personalitate este condiționată chiar prin felii alegerii lui. Mitropolitul se alege în această funcție de voturile slobode a poporului, ca și Domnul țării, și pentru aceea toate punerile la cale făcute de dânsul, în hotarele puterii însușite acestei funcții, rămân de asemenea neatinse și neschimbate, ca și lucrările Domnului, chiar și după câțiva secolii după moartea lui, prin urmare și toate lucrările mitropoliților făcute și cari alcătuiesc, cum s'ar zice, expresia voinței lui cei vie, nu pot fi schimbate de alte fețe cu aceeași putere, dar trebuie să rămână pentru totdeauna neschimbate.

5.

Legile ministeriei rosienesti ce îngrădesc întregimea tuturor punerilor la cale a Domnilor Moldovei, întru ceea ce atinge de averile nemișcătoare după tractatul dela 1812, și cari au intrat în alcătuirea Imperiei, trebuie să fie aplicate și cătră punerile la cale a țării Moldovei, dacă se va lua în băgare de samă că ierarhii se aleg în această funcție pe aceleași principuri, ca și Domnii țării, că întărirea și depărtarea lor cu deslegarea patriarhului lămurit arată preferarea de puterea ce are și neputința de a se supune oricui în lăuntru Impărăției, și că pentru aceea toate punerile lor la cale, dacă n'au fost cunoscute de nefolositoare, contra legilor și de dânsii în viața lor, nu s'au schimbat, — trebuie să rămână pentru totdeauna neatinse. Din aceste se poate face încheiere că toate pornirile cărmuirii Moldovei, cătră desființarea lucrărilor încredințatorilor mei, cercetate în sens juridicesc nu trebuie să ajungă la țelul lor, ca unele ce sunt îndreptate cătră dărâmarea acturilor, puterea cărora sunt îngrădite și de legile pământului Moldovei,

și de drepturile poporului. Pentru aceea supuind bunei cercetări toate împrejurările descrise, și protestând în numele Impărăteștii Voastre Măriți toate amenințările ce ar urmă din partea departamentului averilor bisericesti din Moldova, sau a puterilor duhovnicești din Moldova ce ocupă vremelnicele catedre mitropolitice, cătră desființarea împuternicirii mele și a celor lucrări cari sunt întinse de mine ca o expresie, nu numai a voinței încredințătorilor mei, ci și a întregului cler din Moldova, întru tot supus mă rog:

Să fie poruncit ca toate împrejurările de sus prescrise să se iee în închiuire, la întâmplare când s'ar ivi nescăi acturi din partea cărmuirii moldovenești, cari ar cuprinde în sine ideea desființării lucrărilor mele și a acelor propoziții ce am făcut, și de cărmuirea rosienească s'au primit și s'au îmbunătățit, și acele acte spre înfășurare și întărire să nu se primească.

Pentru întocmai copie: (ss) ARONEANUL.

Se face luare aminte arhivarului pentru că, dela Iunie, astăzi abia mi-a prezentat adresa spre rezolvare și că pe viitor să nu mai fie astfel hârtiile la sine, căci voi fi silit a-l depărta din funcție, iar în privința celor cuprinse în adresa de față se va aștepta rezultatul mijlocirii ce s'au făcut către îndreptătorul sinod al Rusiei.

Director (ss) CORJESCU.

XXI.

Ministrul Cultelor către locotenentul de mitropolit.

Prea Sfințite Părinte,

În urmarea celor comunicate de Prea Sfinția Voastră prin adresa No. 340, din Februarie anul 1861, relativă la reclamarea ieromonahului Teofan Cristea, fostul vechil din partea mănăstirii Neamțul și Secul în Basarabia, înaintându-se lucrările cuvenite, nu s'au dobândit încă rezultatul cerut. Ministerul, în cât privește cazul plenipotenței, au luat măsurile necesare prin ministrul de Externe, iar în cât se atinge de cazul reclamării ieromonahului Teofan, rămâne ca Prea Sfinția Voastră să regulați cele de cuviință, așa precum din raportul ce am primit acum, cu No. 76, dela d-l Teodosie Aroneanul, plenipotentul ministerului în Basarabia, să iea încredințare că numitul călugăr, având vechilimeaoa răposatului mitropolit Sofronie, au umblat pe la Petersburg, descriind lucrările cărmuirii Moldovei într'un chip foarte nepotrivit, și după care numitul călugăr urmează a fi cunoscut de vechil mănăstirilor zise, stăpânind moșiile Visoca, Crăcicăuții și Nemțenii, luând

bani de pe la posesori, tăind pădurile și stricând contractele posesorilor ce nu vroesc a-i da lui banii posesiei.

Primiți, Prea Sfinția Voastră, încredințarea osebitei mele considerații.

(ss) DIMITRIE G. ROSETTI.

Capul secțiunii (ss) MIRCEA.

XXII.

Adresa locotenentului de mitropolit al Moldovei către prea sfântului îndreptător sinod a toată Rosia.

Subscrisul locotenent de mitropolit al Moldovei, după datoria ce are, se vede nevoit cu onoare a adresă rugăminte prea sfântului îndreptătorului sinod despre următoarele: mănăstirile Neamțul și Secul din Moldova având oarecari proprietăți nemișcătoare în Basarabia, starețul acelor mănăstiri, la 8 Mai 1858, au însărcinat de vechil împuternicit din partea sa în Basarabia, în cât privește acele proprietăți, pe ieromonahul Teofan Cristea, unul din monahii acelor mănăstiri. Iar răposatul mitropolit al Moldovei, Sofronie, pentru ale sale scopuri, la 22 Ianuarie 1860, au dat acelui ieromonah și o altă plenipotență, și din partea sa, prin care-l îndrituează ca să cheltuească și se întrebuintează cum va voi veniturile dela acele proprietăți și anume: moșiile Nemțenii, Crăcicăuții și Visoca, fără vreo mărginire și fără vreo dare de seamă, lucru ce este în contra legilor în vigoare în Moldova.

Acum starețul acelor mănăstiri, văzând că numitul ieromonah risipește în Basarabia după cum voește veniturile acelor trei moșii și că la rechemarea ce i-au făcut dela asemenea ascultare, el nu voește a veni la metania sa spre a-și da socoteală, au cerut starețul oficial dela mitropolia Moldovei a se revocă plenipotența dată acelui ieromonah și a nu se cunoaște mai mult vechil, precum și de a se și chemă înapoi în Moldova cu toate documentele și banii ce au încăssuit dela acele proprietăți, spre a-și da seamă de a lor întrebuintare.

Deci fiindcă nesubordinarea acelui ieromonah este pe cât de păgubitoare pe atâta și scandaloasă, întru tot plecat adresez rugăminte prea sfântului îndreptătorului sinod, ca să binevoească a interveni la autoritățile competente, pentru ca, pe de o parte, să nu se mai cunoască de vechil plenipotent a acelor mănăstiri numitul ieromonah, iar pe de alta de a-l trimite neîntârziat și în curând, din Basarabia în Moldova, dimpreună cu toate documentele și banii ce se vor găsi la dânsul, spre a-și da cuvenita samă

Folosindu-mă de această ocazie, socot de o creștinească datorie a rugă pe prea sfântul sinod, ca să binevoască a primi expresia smeritei mele considerații și respect.

1861, Iulie 16,

LOCOTENENT DE MITROPOLIT MOLDOVEI.

XXIII.

Adresa lui Teofan Cristea către stareț și sobor.

Inalt precuciviosiei sale arhimandritului Timofleiu, și la tot soborul sfintelor mănăstiri Neamțul și Secul!

La anul 1859, fiind rânduit de precuciviosul stareț Gherasim și sobor ca vechil ocărmuitor averilor sfintei noastre lavre aflătoare în Basarabia Rusiei, (deși nevrând, dar neputând a mă împotrivi voinței soborului, am primit această sarcină grea), tot atuncea însă mi s'au dat și instrucțiile, ca fără de cruțare să mă silesc pentru toate procesele mănăstirii cele mai însemnătoare, ce se aflau pe la tribunalele Basarabiei și St-Petersburg, spre a le da sfârșitul în folosul mănăstirilor, potrivit cărora instrucții am și urmat, până la nenorocita întâmplare a lavrei din Iunie acelaș an 1859.

În urmă primind poronca prea sfințitului mitropolit Sofronie, «că starețul împreună cu soborul, după împrejurări îl roagă, ca pe chiriarhul bisericii, carele după legile bisericii și canoane poartă răspunderea asupra sa înaintea lui Dumnezeu și a turmei sale, și ca eu, pentru toate interesele lavrei, numai cătră prea sfinția sa să mă adresez, cerându-i povățuire ce să lucrez, și dându-i relații de cele lucrate în pricini», trimițându-mi totodată și nouă îputernicire din partea sa și a soborului lavrei noastre, în cuprindere ca să pun toată silința spre apărarea drepturilor sfintelor lăcașe, și, cerând trebuința, să merg și la Săn-Petersburg ca să stăruesc spre căștigarea drepturilor mănăstirilor.

Potrivit dar acestei poronei, am și urmat trimițându-i relații regulat samă de lucrări, cu cari, împreună cu socotelile de primire și cheltuelile urmate pe fiecare an regulat, adecă pe 1859, 1860 și 1861 până la Maiu 1, (când după aceea nu târziu s'au și mutat din vieață), însoțite și de dovezile cerute după rânduială, fiind bine încredințat, că și prea sfinția sa toate cele primite dela mine le împărtășește prea cuciviosului stareț, și până ce au fost în vieață așa am urmat.

Iară după mutarea sa din vieață, așteptând ca să se aleagă urmașul prea sfinției sale la scaunul mitropoliei țării potrivit legilor, căruia să-i împărtășească cele din urmă lucrări, cerându-i povățuire cum să urmeze mai

departe, și văzând că până acum nu s'au ales nimenea, și multă vreme să văduvească sfânta noastră biserică de legiuitul păstor, mă întorc cătră sfinția voastră și sfântul sobor, aducând la cunoștință lucrările urmate de mine, în toate pricinile atingătoare de averile sfințelor mănăstiri de aici, din ținutul Basarabiei, precum se vede din alăturatul memoriu, mărginindu-mă aicea a vă arătă, numai pentru singure moșiile Copanca și Chițcanii, ce cu ajutorul lui Dumnezeu, prin stăruința mea, a păcătosului, s'au întors mănăstirii, după o înstrăinare dela ea aproape de 150 ani, fiind mai întâiu stăpânite de Turcii ce le răpise dela mănăstire, până la luarea Basarabiei de cătră Rusia, după care, dela 1812 și până acum, au fost sub stăpânirea hazneli.

La plecarea mea din mănăstire, prea cuviosul stareț, în fața soborului adunat, m'au însărcinat mai cu deosebire pentru această pricină, adică să mă străduiesc, necruțând nici cheltuială nici osteneală, spre a se da sfârșit procesului Copancei, și că primind banii ce se hotărîse după prețuire, în sumă de 224.000 ruble argint, precum atuncea eră hotărîrea, să-i depun pe o vreme la banca împărătească. După care viind la Basarabia, am mișcat cu ajutorul lui Dumnezeu toate procesele mănăstirii cari oarecum rămasese în părăsire, iară mai cu samă pricina Copancei, care fiind aicea, la Sânt-Petersburg, am venit și însumi, încă la 1860, stăruind mai întâiu a se da mănăstirii banii hotărîți prin prețuire. În urmă, după sfătuire și deslegare înalt prea sfințitului mitropolit, prin jălbile din 10 August și 17 Octomvrie, am cerut ca să se întorcă lavrei pământul și cu banii, arătând că nu este iertat nimănui a înstrăina zisa moșie dela mănăstire potrivit legăturilor ctitorești, canoanelor sfinților apostoli și sinoadelor ecumenice și mai cu seamă canonul 12 și 13 a sinodului al 4-lea, cari jalbe luându-se în băgare de samă de cătră sfatul miniștrilor, s'au încheiet jurnalul la 20 Noemvrie 1860, carele apoi supuindu-se la cunoștința Măririi Sale Impăratului, la 6 Decemvrie acelaș an 1860, spre desăvârșită hotărîre, Mărirea Sa, ca adevărat apărător al sfintei biserici și religiei ortodoxe, au pus întru tot milostiva Sa rezoluție: «ca să se dea mănăstirii Neamțului moșiile în stăpânire, iar dela să se socoată sfârșită»; precum cred că aceasta o au văzut-o soborul din copia jurnalului miniștrilor care o am trimis-o încă dela Fevruarie 1861, prin prea sfințitul mitropolit Sofronie, când s'au întors la Iași. Din care jurnal lămurit se vede prin a cui stăruință s'a înapoiat zisele moșii și au urmat milostiva hotărîre, căci ținându-se jălbile ce am dat, de două ori se pomenește numele lui Teofan ca vechil al lavrei Neamțului, la care eu alta nu zic decât că aceasta a fost o lucrare dumnezească, care a insuflat în inima milostivului monarh să miluească săracul nostru lăcaș și smeritul sobor cu asemeni însemnate averi, când cu dreptate putea a-mi respinge cererea, de vreme ce însuș so-

borul, la 1845, prin formula jalbă s'au lepădat de pământ, numai spre a se curmă procesul ce se lăntuia de atâția ani.

Soborul acum însă, peste toată nădejdea câștigând moșiile sale înapoi, se poate socoti norocit și trebuie să se bucure pentru o așa mare avere ce a dobândit, fiind întinderea pământului peste 11 mii desetini și ca la 4 mii desetini păduri pe el, în apropiere de Odesa, șchela Mării Negre, în apropierea căreia alte păduri asemenea nu-s.

Înalt prea cuvioase părinte ! Oare când trebuie soborul acum să se bucure, precum zic, pentru aceasta, este cu drept ca numai eu să suspin, ca cel ce sunt pricina acestei bucurii ? Oare nu-i păcat ca să fiu prigonic și pârît ca un jăfuitor de averea mănăstirii, și calomniat peste tot locul (cu toate că acestea nu-s crezute de înaltul guvern ce mă cunoaște bine), precum se vede mai bine chiar din jalba cu No. 9, iscălită de sfinția voastră, la 15 Fevruarie 1861, semnată de d-l Gheorghe Dubău, cinovnicul departamentului, după o stăruință de 8 zile, care neputând înduplecă pe sobor a iscăli împotriva cugetului, s'au mărginit a lua și numai cu iscălitura prea cuvioșiei voastre, prin care ați declarat că nu cunoașteți vechilimeaoa din 20 Ghenarie 1858 No. 15, și cereți ca, dela Iunie 1859, toate lucrările mele să fie anulate și ministerul bisericesc să numească dela sine o față în care să aibă încredere. La aceste nu știu ce să zic, că dacă necunoscând plenipotența mea din Ghenarie 1860, întărită formal la 13 Aprilie acelaș an și cuprinderea ei, ați iscălit asemenea hârtie, aveți cuvânt că v'ați înșelat. Iar dacă ați știut și ați subscris, apoi gândiți ce ați făcut ? Că după vechea pildă vrând a scăpa de Haribda, ați căzut în Shila. Că numai cu aceasta că nu voiți a-mi cunoaște vechilimeaoa din 1858, vreți a-mi anulă pe aceasta din urmă care este cu totul alta și cu ea și toate lucrările. Apoi trebuie să aveți în vedere : a) că ce caracter poartă acea vechilime și că ce aceasta ce o am astăzi și lucrez ; b) că anulând-o și pe aceasta și împreună cu ea toate lucrările, precum ziceți prin pomenita hârtie, apoi pe ce cuvânt cereți cu atâta stăruință prin hârtia din 25 Noemvrie 1851, ca să se dea d-lui Teodosie Aroneanul, vechilul actual al departamentului, moșiile Copanca și Chițcanii ? Că dacă nu-mi cunoașteți vechilimeaoa în puterea căreia am lucrat, folosind pe lăcașul iubitei mele patrii, urmează acum a fi dat în judecată după legile imperiului, ca unul ce am înșelat pe guvern cu vechilime mincinoasă. Însă nu-i așa, că eu am cerut moșiile Copanca și Chițcanii cu dreaptă credință, pe cari acum guvernul, după asemenea declarație a sfinției voastre, poate a nu le da, tot sub cuvântul că soborul dela 1859 nu mă mai cunoaște de vechil și eu la 1860 am cerut și câștigat acestea. Vedeți dar în ce ați căzut, și oare dacă s'ar întâmplă asemenea ceva neașteptat, cine e vinovat a răspunde și înaintea lui Dumnezeu și a țării, de paguba sfintelor lăcașe ?

Negreșit că nu eu, ci sfinția voastră. Carele fiind rodul dulce, îl iubiți și cereți a-l lua, iar pomul, tăindu-l din rădăcină, îl aruncați în foc, vai mie ! Ooare ochiul cel neadormit nu vede totul, precum și lumea, ce am lucrat eu în folosul mănăstirii, necruțându-mi nici sănătate, nici vieața ; că din pricina ostenețelor și a supărărilor m'am bolnăvit și toată iarna până acum am zăcut la pat și pe când mă așteptam a primi mulțămire și binecuvântare dela sfinția voastră și sfântul sobor, primesc aceste, și cereți a vi se da din nou socotelile de veniturile intrate în mâna mea și cheltuelile, ca și când eu toate le-am primit și cheltuit pentru mine, și de cari, precum v'am arătat, am dat regulate sămi, cui s'a cuvenit, pentru care am primit și răspuns mulțămitor, însoțit de arhierasca binecuvântare.

Cu toate aceste, după copiile aflate lângă mine aici, pregătind alte asemenea socoteli, și împreunând și cheltuielile dela 1 Maiu 1861 până la 1 Ghenariu 1862, vi le trimit, în cuget arătându-vă că sunt prea adevărate, atât primirile precum și cheltuielile, neînsușindu-mi nimic decât ostenețele și supărările, din cari orice om cu știință poate judeca ce, aceste cheltuieli, făcute în curgere de trei ani, cu căutarea atâtor procese și drumuri mari, pe lângă averea ce s'au câștigat mănăstirii. Și dacă s'ar părea cuiva mari cheltuielile, apoi să vadă ce cheltuește mănăstirile cu procesele în Moldova pe fiecare an și cu vechilii, și până acum n'au câștigat măcar un parmac de pământ; cât n'au cheltuit cu Târgul Neamțului, mai mult de 30.000 galbeni (treizeci mii galbeni), dând moșia încă ce zic Oglinzii și târgul pe 20 ani, și la urmă cu ce s'au folosit ? Cu nimic. Eu însă, cu toată neștiința me de legile Imperiului și limba, cu ajutorul lui Dumnezeu, am izbutit de am isprăvit acest proces. Dacă acum prin greșeala sfinției voastre nu s'ar vătămă, care și atunci vina nu va cădea asupra-mi. Pe lângă aceste vă mai aduc la cunoștință, că la începutul mai ales a anului 1859, am împrumutat bani dela persoane ce m'au încredințat, pe cari i-am cheltuit în trebile cele mai însemnătoare și cu avocații cărora au trebuit să le plătesc și carii după legile de aici dacă nu li să plătește, apoi ieau după avere ce se câștigă dela suma ce alcătuește averea dela fiecare rublă. De aceea vă rog ca suma de 8.463 ruble argint numai decât să se răspundă, că procentele pe toată ziua cresc și creditorii nu vor să mai aștepte, și pe cari bani dacă dela mănăstire nu se vor răspunde, apoi din averile dela Basarabia vor să se tragă.

Aceste aducându-le la cunoștința sfinției voastre, sunt

Al sfinției voastre în Hristos smerit fiu și slugă

(ss) TEOFAN IEROMONAHUL, VECHILUL MĂNĂȘTIRII.

1862, Martie 28 zile.
St-Petersburg.

Domă Roma No. 14.
Kvartira No. 5.

XXIV.

Cum tratau unii funcționari ruși pe Teofan Cristea.

Teofan Cristea a mers la Odesa, dar cele ce i s'a întâmplat acolo lăsăm ca să le istorisească însuș cuvioșia sa.

Spre acest scop scriem — din cuvânt în cuvânt — însuș raportul său din 13 Noemvrie, pe care l-au trimis în Petersburg atunci, la Excelenția Sa adiutantul general Nicolae Pavlovici Ignatiev, întru carele istorisește așa :

«Excelenția Voastră! Deși eram hotărît a trece în tăcere trista împrejurare petrecută între mine și d-l Deistvitelnii Stațchie sovetnicul Lev Osipovici Ivanovskie, atribuindu-o slobozirii lui Dumnezeu asupra me pentru păcătele mele, dar văzând că din asemenea poate veni în pericol a se zădărnici toate raspovejeniile ministerului din Afară, făcute în privința apărării dumnezeștilor lăcașuri Neamțu și Secul din Moldova, vă aduc la cunoștință această neplăcută împrejurare care va sluji numai spre știința voastră, rugându-vă totodată a nu-i face muștrare, lăsând asupra lui Dumnezeu asemenea necuviincioasă urmare a domniei-sale.

«La 3 zile a lunii lui Noemvrie, viind la Odesa după povățuirea Excelenței Voastre, am înțeles că d-l Ivanovskie n'ar fi în Odesa, ci dus la Basarabia. Precum nici d-lui general gubernatorul Zicovskie, și dar am așteptat întoarcerea amândurora până la 10 zile a lunii Noemvrie. Deci la a 11-a zi m'am înfăoșat mai întâiu la d-lui general gubernatorul cu o mică jalbă, rugându-l a-mi face oficial cunoscut rasporojeniile făcute de Excelenția Sa, potrivit oțnoșeniilor ministerului din 2 zile Martie, 26 Maiu și 20 Septemvrie, sub No. 847, 2.060 și 3.390, ca unele ce se ating de drepturile de proprietatea lavrelor Neamțu și Secul asupra averilor sale din Basarabia, și de vechilimeaua mea de a cârmui averile lavrei, și de întoarcerea moșiilor Copanca și Chițcanii în stăpânirea mânăstirii, în primirea mea sau a vechilului meu, ieromonahul Andronic. Și carele au făgăduit. Dela dumnealui am mers și la d-l *Ivanovskie*, căruia înfăoșându-mă, mi-au zis: că a doua zi — adică Luni, în 12 Noemvrie, negreșit, la un ceas după amiază-zi, să vin la dumnealui. Unde mergând vai! ce am pătimit! Intâiu m'au întrebat că în ce se încheie cea de pe urmă a Excelenței Voastre hotărîre, în pricina lavrei noastre? Și i-am răspuns că aceasta o cunoaște dumnealui din hârțiile cele trimise mai înainte dela minister, și mai cu seamă din hârția cea dela 20 Septemvrie cu No. 3390, arătându-i și numărul. Dumnealui au răspuns cum că asemenea hârții nu se află aici la cancelarie. Eu i-am zis să-mi dea voie să vă telegrafiez și mi-au zis că nu trebuie să vă dau telegramă. Apoi mai căutând-o o au găsit. Pe care cetindu-o, precum și pre cea

cu No. 2060, mi-au zis ca să-i dau vechilimeaua să o vază. Eu i-am răspuns că este la delă, pe care aflând-o, mi-au zis ca să-i înfățoșez și pe celelalte mai dinainte vechilimele—pomenite în vechilimeaua mitropolitului. Eu i-am zis ca să le caute la delă, unde au mai găsit una, iar a treia nu. Apoi mi-au zis că dumnealui, pe această vechilime nu poate a mă cunoaște pe mine, și a mă lăsa să cârmuesc averile. Eu i-am răspuns cum că aceasta o au avut în vedere ministerul când mi-au învoit să cârmuesc averile. Dumnealui au zis că: ministerul și Excelenția Voastră sunteți la Petersburg, iar dumnealui aici, și că, în scurt, nu vrea, nici nu va lăsa a mă amestecă eu la cel mai mic lucru din averile mănăstirii. Deci văzând atâta învăluire, i-am zis că dacă așa este împrejurarea, apoi să-mi dea pașaportul ca să mă duc la San-Petersburg înapoi! Atunci dumnealui au sărit de pe scaun și au început a strigă ca să lipsesc din cancelarie și să mă duc! Deci, spăimântându-mă, am început a-l rugă să nu se supere; că dacă o am zis aceasta, nu o am zis cu alt gând decât ca să stăruesc la Excelenția Voastră a se hotărî mai de grabă. Însă dumnealui n'au voit a auzi nimic. Ocărîndu-mă cu cele mai proaste cuvinte și zicându-mi: că mă va învăța el! că știe cine sunt călugării de peste graniță! și apucându-mă de spate, m'au izbit ca să mă arunce pe ușă afară, așa de tare, întrucât neputându-mă sprijini pe picioare, de frică și de rușine, am căzut pe spate jos la pământ. De unde apoi sculându-mă, am început cu lacrimi a-l rugă să nu-și facă răs de cinul nostru! și abia după multe rugăciuni îmblânzindu-se, mi-au zis: că de ce am pus pe Andronic (Andronic este un om necumpătat în asprime și de aceea are mulți inimici) și că mai bine să fi ales o persoană pe care o ar fi ales și năcialnicul oblastiei; și că să mai aștept câteva zile în Odesa, că are a veni și d-l Fanton de Veraion, guvernatorul Basarabiei, cu carele apoi, împreună, să facă cuvenita punere la cale, și așa am ieșit. Aceasta este, Excelenția Voastră, așa precum v'o descriu! Și o mărturisesc ca înaintea lui Dumnezeu, că nimic nu am pus mai mult din cele întâmplate decât numai sfântul adevăr».

Și după ce Teofan au trimis acest raport, au mai stătut în Odesa până ce au venit și guvernatorul de Basarabia, și s'au înțeles în totul cu dânsul în ce fel de temeiu rămân lucrările sale, pe cari dejă de mult le regulează din Petersburg.

(Extras din lucrarea inedită a arhiereului Narcis Crețulescu).

XXVI. (1)

Journal du Conseil des Ministres de Russie du 5 Mai 1864.

Ayant entendu le référé de Monsieur le ministre des Affaires Etrangères No. 1.360 (Département Asiatique) relativement au règlement de l'administration des biens immobiliers appartenant aux monastères moldaves sis en Bessarabie, après discussion des faits contenus dans ce référé, le Conseil, en présence de l'assesseur du procureur général du St. Synode, conformément à l'avis de Monsieur le ministre des Affaires Etrangères, est d'avis qu'il est indispensable de prendre les mesures nécessaires afin de changer pour le temps à venir le mode de fermage des terres des monastères moldaves sises en Russie, ces mesures étant destinées à remplir simultanément les deux buts suivants :

1°. la disparition des confusions et litiges dans les questions pécuniaires devant nos autorités locales et 2°. la défense, dans les limites du possible, des intérêts des monastères orthodoxes, en face de violences temporelles de la part des autorités moldaves.

En suite de quoi le comité décide d'établir pour l'avenir les règles suivantes :

1. Les biens des monastères moldaves, sis en Bessarabie, seront affermés par voie de licitation, dans l'administration provinciale de Bessarabie.
2. A ces licitations pourront être présents les fondés de pouvoirs des monastères munis des pleins pouvoirs nécessaires.
3. Les fondés de pouvoirs seront munis de procurations émanant des chapitres de ces couvents qui sont les propriétaires légitimes des susdits biens et seront confirmé en cette qualité par le métropolitain de Moldavie comme étant la plus haute autorité ecclésiastique ; ces procurations seront de plus légalisées par notre consulat dans les Principautés.
4. Les fondés de pouvoirs, conformément à la législation générale de l'Empire, seront responsables vis-a-vis de leurs clients, en vertu des obligations qui leur auront été imposées, de tout abus commis par eux.
5. Parmi les conditions de fermage il est décidé que devra figurer la mise à part d'une partie du montant du bail pour la construction d'églises et l'établissement d'écoles sur les terres des monastères. Le montant des sommes affectées à se but étant soumis à des fluctuations, sera soumis à l'autorité diocésaine avec le consentement des fondés de pouvoirs des monastères.

(1) Piesa XXV s'a suprimat, deoarece este numai un rezumat al celei de față.

6. Dans les contrats, entre autre conditions pour éviter des malentendus, il sera spécifié nommément à quelle autorité sera déposé le montant du bail et en quelle monnaie: en or, en argent, en billets de crédit de la couronne ou en d'autres billets de crédit russes.

7. Les fondés de pouvoirs veilleront à ce que les fermiers déposent les baux en entier et à temps entre les mains de l'autorité stipulée dans le contrat et, au cas où les fermiers ne se conformeraient pas à leurs engagement, ou bien s'ils se permettaient de faire sur les terres à eux affermées des actes de nature à en amoindrir la valeur, comme serait par exemple la coupe des forêts, le fondé de pouvoirs adressera sa réclamation aux tribunaux.

En outre, un an avant l'expiration des baux, le fondé de pouvoirs est tenu à donner connaissance de ce fait à l'administration provinciale, émettant un avis sur l'opportunité de changer les conditions de l'affermage. L'administration provinciale voyant cet avis et décidant les nouvelles conditions de fermage, les publiera dans la feuille officielle de la province de Bessarabie, dans les feuilles officielles des provinces limitrophes et dans le journal *La Poste du Nord*, ainsi que les termes fixés pour les adjudications et les licitations. Les frais de publication seront prélevés sur le fermage de chaque propriété.

8. Le dépôt des sommes versées par les fermiers se fera par les soins de nos autorités qui les enverront au consulat impérial de Iassy, où elles resteront en dépôt jusqu'au moment où un fondé de pouvoirs des monastères respectifs, muni de pleins pouvoirs du chapitre viendra les réclamer. Ces sommes, quoique gardées en dépôt au consulat, ne sont pas soumises au prélèvement général prévu par la loi.

9. Les devoirs des autorités légales de la Bessarabie relativement aux biens des monastères moldaves sont les suivants :

- a) Tenir la main à ce que les licitations se fassent en bonne forme ;
- b) donner tout le concours possible pour satisfaire celles des réclamations des fondés de pouvoirs des monastères qui seraient justes ;
- c) la défense des droits de ces fondés de pouvoirs dans les cas où ces droits seraient lésés et de veiller à ce que les autorités locales ne créent pas aux fermiers des difficultés et des obstacles contraires aux lois, et de tenir la main à ce que le montant des baux soit envoyé sans délai inutile, et aux époques stipulées, au consulat impérial à Iassy, au cas où les monastères le voudraient. Mais si les monastères exprimaient, par l'intermédiaire de leurs fondés de pouvoirs ou par celui de nos agents dans les Principautés, le désir que les revenus de leurs biens fussent conservés en Russie pendant un certain temps, ou qu'ils fussent employés, conformément au

but qu'ont en vue les propriétaires de ces biens, c. à. d. pour l'établissement, à l'exemple du monastère de Niamtzo d'églises, de monastères, de couvents ou d'écoles, alors nos autorités sont tenues dans ce but, soit de prendre des dispositions pour le dépôt de ces sommes dans une de nos maisons de crédit et de consignation soit de les employer conformément aux vœux des monastères. Mais avant la mise à exécution de semblables dispositions, les autorités locales donneront connaissance de ces besoins, par l'intermédiaire des chefs supérieurs locaux, au ministère du Affaires Etrangères et elles attendront la décision de ce ministère.

S. M. L'Empereur a bien voulu sanctionner cette décision du conseil le 15 Mai 1864, à Tsarkoe-Sélo.

Signé Le directeur des travaux du conseil, secrétaire d'état; CORNILOV.

XXVII.

Ucazul pentru întemeierea mănăstirii Noul Neamțu.

Ucazul (graiul) Impărăteștii Sale Măriri, singur stăpânitorului a toată Rusia, dela duhovniceasca dicasterie de Chișinău, îngrijitorului frățimii mănăstirii Înălțarea Noul Neamțu și îputernicitului lavrei Neamțu, ieromonahului Teofan.

După ucazul Impărăteștii Sale Măriri, duhovniceasca consistorie de Chișinău au ascultat adresa d-lui general guvernator din Noua Rusia și Basarabia, din 30 Iulie anul curent, No. 322, pe care Inalt Prea Sfinția Sa o au trădat dicasteriei spre lucrare, și prin care au scris că, precum este știut Inalt Prea Sfinției Sale, Domnia Ta, în proiectul ce ai făcut, care s'au întărit de prea sfântul sinod și ministerul Afacerilor Străine, între altele ai propus a se afiorosi, din veniturile averilor mănăstirești, o sumă de 5.000 ruble, care să se depuie anual în contuarul Băncii de Odesa, fără luarea procentelor până la înmulțirea unui capital de 5.000 ruble, când atunci, cu procente acestui capital, să se crească un hotărît număr de junime bărbătească în seminăria de Chișinău și asemenea un hotărît număr de fecioare nobile în institutul filial înființat acolo. Până la formarea însă a sus menționatului capital, Domnia Ta vei avea a trimite direcției seminariei de Chișinău, pentru acest scop, câte 2.500 ruble pe fiecare an, la care să se ia în privire ca junimea de amândouă sexele să fie cu protimisis (de) genealogie moldovană. Din parte-i, Excelența sa dându-ți, la rugămintea Domniei Tale, sfat să împilnești regulat cele scrise mai sus, despre care înștiințează pe Inalt Prea Sfinția Sa.

După sprafca (cercetare) cu acte s'au văzut, că în ucazul prea sfântului ocârmuitorului sinod din 17 Fevruarie anul acesta, No. 306, trădat

de către Inalt Prea Sfinția Sa la consistorie în 4 Martie anul acesta, spre lucrare, s'au lămurit că prea sfințitul ocărmitor sinod au ascultat podlojenia (oficia) d-lui oberprocuror a prea sfântului sinod, No. 263, pentru confirmarea Inaltă, urmată în ziua de 13 a trecutului Ianuarie, după întru tot supusul referat al său a propunerilor sfântului sinod, expuse în sentința sa din 6 August 1863, No. 1461, pentru înființarea, în Basarabia, a unei mănăstiri moldovene de bărbați, Noul Neamțu, și de a se autoriză monahilor sosiți din lavra Neamțu din Moldova a rămâne cu locuința, până la organizarea zidirilor mănăstirești, în sălașele lavriene, în Nemțeni. Tot odată d-l general procuror, prin menționata oficie, arată că, conform citatei sentințe a prea sfântului sinod din 6 August anul expirat, No. 1461, s'au urmat corespondență cu ministerul Afacerilor Străine pentru a se trimită încheierea făcută după mijlocirea Domniei Voastre pentru înființarea, pe averile ei din Basarabia, a unei mănăstiri bărbătești, ministerul nu au arătat nici un fel de împotrivire întru realizarea proiectului Domniei Voastre întru acest obiect. La întrebarea de se cuvine a relevă împărțirea veniturilor de pe averile nemișcătoare a lavrei Neamțu din Basarabia, de controlul duhovnicescului nostru guvern, ministerul a primit o oficie a d-lui general guvernator din Noua Rusie și Basarabie, în totul conformă cu propunerea sinodului, de a se liberă de un asemenea control bugetul venitului și a cheltuelilor sumilor la mănăstire. Iară la întrebarea de a se crește copiii în contul sumilor lavrei de Neamțu, în instituttele de învățături duhovnicești din Chișinău, generalul adjutant Kotzebue au exprimat opinia că, în acest obiect, este neapărat a se deosebi din bugetul mănăstirii suma fixată, pentru a se înlătură tot felul de neînțelegeri și amestecul clerului local în partea economică a lăcașului ce se zidește din nou. Iar după relațiunile procurate de către consulul nostru din Iași, egumenul și frățimea lavrei Neamțu, primind toate punctele menționatului proiect, cer numai ca guvernul nostru să continueze ca mai înainte a depune, în așăzămintele noastre creditive, tot prisosul veniturilor de pe fondurile basarabene a lavrei, carele va rămâne delă nouile cheltueli a zidirii lăcașului.

După sprafcă s'a văzut că: 1) Domnia Ta, ieromonahule, ai așteptat delă numele lavrei de Nemțu mijlocire înaintea prea sfântului sinod, întărită de rugăciunile frăției lavrei, pentru a se autoriză de a se organiză, pe moșiile Copanca și Chițcanii din ținutul Benderului, pe Nistru, după hotărîrea ocărmitorului senat din 1845, o mănăstire bărbătească, cu aceasta 1) ca noua mănăstire, sub numire de noua lavră a Înălțării Neamțului în Basarabia, să se afle sub neatârnată jurisdicție a prea sfântului sinod, dar ca totodată să se socotească ca fiică a lavrei de Neamțu; 2) ca așezământul lăuntral al mănăstirii, adică: canoanele bisericești, trapezile, ascultările și celelalte

obiceiuri să fie unul și același carele se păzește în lavra de Neamțu, alcătuit de starețul și egumenul lavrei, Paisie Velicicovski, după așezământul muntelui Atos; 3) ca superiorul mănăstirii totdeauna să fie ales de către soborul frăției acestei mănăstiri, însă cu unirea de asemenea a frăției lavrei Neamțului din Moldova și, după aceea, alesul să fie prezentat prea sfântului sinod spre întărirea sa în această numire, și 4) ca numărul frățimii monahice în noua mănăstire să se știe până la 50 persoane, mai cu protimis din frățimea lavrei Neamțului din Moldova și, la caz de neajungerea unor asemenea, să se primească și din monahii și frățimea de loc. Intre aceștia din lavra Neamțului au și sosit în Basarabia câțiva din frățimea monahică, pe cari prea sfinția sa, până la deslegarea întrebării pentru înființarea mănăstirii, a găsit de cuviință, fără a-i împărți pe la mănăstirile în ființă, a-i lăsa să locuiască, potrivit cu dorința lor, în sălașurile lavriene, pe moșia Nemțenii a lavrei de Neamțu din ținutul Chișinău, sub blagocinul mănăstirilor eparhiei de Chișinău, acordându-le a sluji dumnezeiasca slujbă în biserica poporană din Nemțeni. În așa stare a pricinii de față, prea sfântul sinod intrând în chibzuirea temeliilor pe care poate să fie autorizată zidirea unui lăcaș moldovan în Basarabia, au recunoscut că, așa precum acest lăcaș va fi numai ca cum o despărțire, în Rusia, a lavrei Neamțu din Moldova, apoi ea ar fi obligată: 1) să conserve așezământul ce se păzește în lavră de obștească viețuire, după așezământul muntelui Atos, introducerea căruia, în mănăstirea ce se înființează din nou, cu atâta poate fi mai lesne îngăduită, cu cât el deja e adoptat în regulă în câteva mănăstiri de obștească viețuire în Rusia; 2) să se păzească statornică legătură cu lavra de Neamțu și 3) asemănat pravoslavnicelor lăcașe aflătoare chiar în Moldova, să releve asemenea de mitropolitul Moldovei, chiriarhul bisericii Moldovei, dar ca tot odată, mănăstirea aceasta, ca una ce se află în hotarele Rusiei, să nu poată fi scoasă (deosebită) în relațiile duhovnicești și din jurisdicție (atârănarea) nici de acea dela sfântul sinod, pe temeiul obștesc, pe care toate fețele duhovnicești, petrecătoare în Rusia, sunt supuse guvernului duhovnicesc de aicea, nici acelei a arhierului de eparhie, fără permisiunea căruia, după canoanele bisericesti, în cercul eparhiei sale, nimeni din fețe din clerul atât alb cât și monahicesc, nu poate nici a învăța nici a lucra duhovnicește și asupra căruia de așezămintele duhovnicești se pune osebită îngrijire pentru buna stare a tuturor lăcașurilor aflătoare în oblastia încredințată lui și a duhovniceștii reușiri a monahilor.

Având în vedere toate înehipuirile acestea și conform cu dănsule, găsind că numirea domniei tale din partea lavrei, pentru o nouă mănăstire, care este așezată în Rusia, numai la puține locașuri considerabile ar fi în neconformitate cu încheierea mănăstirii ce se zidește din nou ca o secție a

lavrei de Neamțu, ca alegerea superiorului pentru locașul propus, după obiceiul în genere adoptat în mănăstirile de obștească viețuire, atât în Rusia precum și de peste hotar, trebuie a atârna de frățimea mănăstirii, iar confirmarea alesului în această numire atârna de mitropolitul Moldovei; până la rânduirea însă a unui asemenea pentru mitropolia Moldovei, care acum este orfană, poate fi primită asupra-i de către prea sfântul sinod și ca întru fixarea corpului frăției a noului locaș la No. de 50 monahi, nu se vede împiedecare.

Prea sfântul Sinod prin hotărîrea din 6 August 1863 a socotit:

1) A se autoriza frățimii lavrei Înălțării dela Neamțu, în Moldova, zidirea, pe moșiile sale din Basarabia, Copanca și Chișcanii, a unui nou lăcaș, sub numirea de noua mănăstire a Înălțării dela Neamțu, după așezământul muntelui Atos, de obștească viețuire ce se păzește în lavră, dându-i-se drept a avea în acest nou locaș până la 50 persoane de frăție monahicească, cu protisimis din frățimea lavrei din Neamțu, iar în caz de neajunsul unor de asemenea, din alte mănăstiri moldovene sau din cele locale, cu aceea că superiorul mănăstirii ce se zidește din nou să fie ales din soborul frățimii sale, cu unirea frăției lavrei de Neamțu și cu confirmația în această numire de către mitropolitul Moldovei, iar, în vremea văduviei mitropoliei Moldovei, de către sfântul sinod, și ca mănăstirea aceasta, ca fiica lavrei Înălțării dela Neamțu, aflându-se în unire cu acest lăcaș și în atârname de mitropolitul Moldovei, să înființeze încă, fără prejudiciul drepturilor arhierelui eparhial de Chișinău, către carele drept aceea trebuie a se reprezenta pentru examinarea bisericească și hirotonie pe acei ce se aleg de către superiorul și frățimea de căpetenie în treptele de slujbă preotească și către carele mănăstirea trebuie a se adresa în obiectele ce reclamă atât arhierescă deslegare, cari sunt de pildă: sfințirea bisericii; înzestrarea ei cu sfântul antimis și altele; precum și deslegarea sfântului sinod, de pildă întăritura superiorului și, deși Inalt Prea Sfinția Sa nu are a intra în lăuntrala ocărmuire a mănăstirii, cu toate acestea, dacă din partea Inalt Prea Sfinției Sale s'ar însemna că se încalcă disciplina bisericească, la așa caz face observație superiorului și, potrivit cu însemnătatea cazului, raportează sfântului sinod pentru a lua măsuri potrivite, și 2-o, până la organizarea mănăstirii, să se autorizeze călugărilor veniți din lavra de Neamțu, potrivit cu dispoziția făcută de Inalt Prea Sfinția Sa, a rămâne cu locuința în lăcașurile lavrei (potvorie).

2. Tot odată cu închipuire despre temeiurile înființării mănăstirii, Domnia Ta, în proiectul ce ai prezentat ministerului Afacerilor Străine, carele de acolo s'au trădat sfântului sinod, ai expus următoarele propuneri relativ

la material—micile mijloace a nouăi mănăstiri și la întrebuințarea veniturii fondurilor din Basarabia a lavrei din Neamțu.

a) Spre ținerea frăției nouăi mănăstiri din veniturile fondurilor din Basarabia a lavrei Neamțului, cari astăzi, după contractele cu arendatorii, compun 32.700 ruble, se va deosebi anual câte 12.500 ruble.

b) Pentru zidirea mănăstirii după planul care are a fi prezentat spre întărire, se va reține din acelaș venit anual câte 7.000 ruble până la isprăvirea zidirilor, cu mântuirea căroră scăderea acestei sumi se va precurmă.

NB.) Din restul sumei veniturilor averii lavrei, anume 13.200 ruble anual, se vor depune la Banca de Odessa câte 5.000 ruble, până atuncea când se va face un capital de 50.000 ruble.

Din procentele acestui capital se va educarisi un cunoscut număr de junime bărbătească în seminariul de Chișinău și un cunoscut număr de fecioare de tagma bisericască în școala de fete care se zidește în Chișinău.

c) Până când nu se va compune propusul capital de 5.000 ruble, (din vărsarea anuală a câte 5.000 ruble), pentru educarisirea tinerilor bărbați și fecioare, se va trimite în fiecare an, începând din anul prezent, la direcția seminariei de Chișinău, câte 2.500 ruble din sumele frățimii nouăi mănăstiri.

d) Rămășița veniturilor din fondurile din Basarabia a lavrei, după ce se vor plăti datoriile mănăstirești, se vor trimite anual la lavră prin consulul rusesc din Moldova.

e) Sinetele anuale de venituri și cheltueli subscrise de soborul frățimii se vor compune în trei exemplare, din cari unul se va prezentă sântitului sinod, altul se va trimite lavrei de Neamțu și al treilea va rămâne în mănăstirea din nou propusă.

f) Vechilul averilor din Basarabia al lavrei se va alege de către sobor din frățimea lavrei de Neamțu sau din frățimea nouăi mănăstiri. Pentru cheltuiala în procese și propria sa ținere, i se va asigură o sumă de către soborul nouăi mănăstiri, cu unirea soborului lavrei de Neamțu. Drept aceea Sfântul Sinod au hotărît:

1. Despre Inalta confirmațiune, în ziua de 13 a trecutului Ianuar, a încheierii sfântului sinod, pentru a se autoriză frățimii lavrei Înălțării din Moldova, la Neamțu, de a întemeia în Basarabia, pe moșiile lavrei Copanca și Chițcanii, mănăstirea Înălțarea Noul Neamțu și de a se permite monahilor sosiți din lavră a rămâne cu locuința pe moșia Nemțenii Neamțului, până la organizarea mănăstirii în încăperile lavrei. Pentru atárnatele dispoziții întru împlinirea acestei încheieri, să se înștiințeze pe Inalt Prea Sfinția Sa prin ucaz, dându-se drept general procurorului sinodului a încunoștință pe ministerul Afacerilor Străine, și să se încunoștințeze prin cancelaria general procurorului sfântului sinod pe dumneata, ieromonah.

2. Să se comunice de asemenea ministerului Afacerilor Străine, pentru a se înștiința pe egumenul și frăția lavrei Neamțu, despre îmbunătățirea propunerilor expuse în proiectul Domniei Sale relativ la întrebuințarea veniturilor fondurilor din Basarabia a lavrei. Sfântul sinod a blagoslovit prinosul de obștesc folos ce face lavra întru creșterea junimii duhovnicești: acum proiectul de a formă, prin anuala depunere în așezământul creditiv a câte 5.000 ruble, un capital statornic de 50.000 ruble, să se trimită direcției seminariei de Chișinău, pentru arătatul scop, câte 2.500 ruble anual din sumele frățimii mănăstirii ce se înființează din nou, și neprevăzând pricini spre schimbarea celorlalte propozițiuni expuse în menționatul proiect, afară numai de propozițiunea de a se prezenta sfântului sinod sinetele anuale a venitului și a cheltuelii mănăstirii ce se înființează din nou, ceea ce sfântul sinod găsește de prisos, pentru că dispozarea veniturilor de pe fondurile basarabene a lavrei, precum și verificarea cheltuielilor trebuie a atârna de egumenii și frăția superioară a lavrei de Neamțu și a mănăstirii ce se înființează acum în Basarabia, în mod de secțiune a ei: Noul Neamțu. Auspiciile asupra intrării sumelor aferosite de lavră întru creșterea tinerimii duhovnicești și asupra întrebuințării lor la a lor scop, cu aceea ca, în contul acestei sumi să se crească în stabilimentele de educațiune din Chișinău, cu preferința tinerilor ce petrec din Moldova și fii a fețelor duhovnicești din parohiile moldovene în eparhia Chișinău, le pun asupra Inalt Prea Sfinției Sale, cu lămurire în ea a propozițiunilor expuse în proiectul Domniei Voastre, relativ la întrebuințarea venitului fondurilor lavriene și la cârmuirea de educațiune duhovnicească la prea sfântul sinod. Iar auspiciile întru îndeplinirea voinții egumenului și frațimii lavrei din Neamțu, ca prisosul veniturilor acelor fonduri dela nouăle cheltuieli a zidirii noului lăcaș să fie depus în așezămintele noastre creditive, le lasă în dispoziția ministerului Afacerilor Străine.

Așa dar, consistoria, în protocolul urmat la 30 Martie anul acesta, au hotărât întru aceasta să se facă următoarele:

1. Cu descrierea referatului ucaz a prea sf. sinod pentru a se autoriza frățimii lavrei Înălțării din Moldova, Neamțu, a întemeia în Basarabia, pe moșiile sale Copanca și Chițcanii, o mănăstire a Înălțării Noul Neamțu și de a se permite sosiților din lavră monahi a rămâne până la organizarea mănăstirii cu locuința pe moșia Nemțenii, în încăperile lavrei; să se dea de știre, prin ucaz, blagocinului viețuitorilor monahi în Basarabia a lavrei de Neamțu, arhimandritului Varlaam, cu aceasta că, pentru acești monahi, tot acum să se facă și să trimită consistoriei formularnic izvod (condica calităților), iar pe vremea viitoare să se trimită niște asemenea anual în termene hotărâte.

2. Așa precum din prezentatul referat se vede că acestor monahi, în urmarea mijlocirii Domniei Voastre, prin rezoluția Inalt Prea Sfinției Sale, urmată la 28 Noemvrie 1862, li s'au autorizat după introducerea mănăstirii Neamțu în stăpânirea moșiilor Copanca și Chițcanii, cu învoire de a săvârși sf. slujbă în biserica din Chițcanii până la vremea zidirii de către acei monahi loruși și deosebită biserică, apoi despre aceasta să se raporteze dela persoana Inalt Prea Sfinției Sale, prin raportul prea sfântului sinod, și

3. Cu descrierea acestui ucaz a prea sfântului sinod să se comunice regenții duhovniceștii seminariei de Chișinău, direcției căreia se vor trimite, pentru educațiunea știutului număr de tineri în seminaria de Chișinău și a cunoscutului număr de fecioare de tagma duhovnicească în școala de fete ce se înființează în târgul Chișinău, câte 2.500 ruble pe an, din sumile frățimii mănăstirii Înălțării Noul Neamțu ce se înființează din nou.

Această încheiere s'a adus întru îndeplinire la 9 Aprilie anul acesta cu trimiterea de ucaz arhimandritului Varlaam, sub No. 2.174 și de adresa pravleniei seminariei sub No. 2.175.

Pricazali (s'au poruncit) și Inalt Prea Sfinția Sa au poruncit a se împlini cu descrierea referatei oficii a d-lui general guvernator de Novo-Rusia și Basarabia și acelor ce s'au aflat după sprafca (reșerși) Domniei Voastre, ieromonahule, să vi se trimită ucaz (poruncă) cu acea ca Domnia Ta, din asig-nitele pentru creșterea tinerilor bărbați în Seminaria din Chișinău, a fecioarelor din tagma duhovnicească în școala de fete din Chișinău — a câte 2.500 ruble, negreșit să le trimiteți pe anul curent o jumătate, anume: 1.250 ruble argint la direcția duhovniceștii seminariei de Chișinău, iar cealaltă jumătate de 1.250 ruble la sfatul școalei de fete de tagma duhovnicească. Iar pe vremea viitoare, în fiecare an să trimiteți la însemnatele locuri câte 1.250 ruble la începutul fiecărui an. Despre care aceasta să se încunoștințeze pe direcția seminariei și pe sfatul școlii de fete de tagma duhovnicească.

August, 31 zile, anul 1864.

(Subscriși) Membrul consistoriei,
Preotul GRIGORE GALIN.

Secretar: GUTER.

Pentru conformitate: EGUMEN TEOFAN.

XXVIII.

Raportul lui Teofan Cristea către stareț și sobor despre înființarea nouăi mănăstiri.

Inalt Prea Cuvioșiei Sale P. Arhimandritului Timotfeiu, starețul sfintei mănăstiri Neamțu și Secul și la tot sfântul sobor !

Încă dela 1859, când odată cu luarea averilor s'au desființat și toate drepturile mănăstirilor și a bisericii ortodoxe din Moldova prin măsurile luate de fostul guvern al Lumânării Sale Prințului Cuza ; — deși am scris de mai multe ori soborului, vestindu-i despre lucrările mele de aici, însă spre a mea părere de rău, n'am primit nici un răspuns, după care apoi m'am adresat către chiriarhul țării, răposatul mitropolit Sofronie, dela care am primit povătuirile cuvenite, precum și plenipotență cum să urmez, cu adăugire ca totdeauna de rezultat să-i raportez, și așa am și urmat până la trecerea sa din viață, după care apoi, nepuindu-se în grabă păstoriu bisericii, și neavând către cine a mă adresă afară de sobor, m'am adresat către el, atât de aicea, precum și dela S.-Petersburg unde mă aflam, dar înzadar, că iarăș n'am primit răspuns. Deci văzând așa tăcere la anul 1862 — dela S.-Petersburg, unde mă găsiam, prin împărătescul consulat din Iași, am scris atât înalt prea cuvioșiei voastre cum și soborului, trimițând și socotelile de veniturile și cheltuelile urmate cu căutarea proceselor, dar în loc de răspuns am primit, prin împărătescul minister din Afară, numai adeverința mănăstirii sub iscălitura soborului, însoțită de răspunsul locotonentului de mitropolit către împărătescul consulat, că s'au primit sămile la mănăstire.—După care deși am scris iarăș în mai multe rânduri mănăstirii, însă mi s'a răspuns cu tăcerea; ba încă la 1864 mi s'au răspuns, de către egumenul mănăstirei Secul, ca să lucrez cum Dumnezeu mă va lumina, având în vedere și povătuindu-mă de duhul și puterea plenipotențelor date, nemai adăugând a scrie mai mult soborului, și a-i cere vreo povătuire dela mănăstire, că se tem, fiind foarte persecutați de guvern.

În urma dar a unei asemenea declarații, am încetat de a mai scrie de dreptul, deși aceasta se cerea neapărat, mai ales pentru darea socotelilor, pe cari pe fiecare an pregătindu-le, le păstram ca la timp să le trimit mănăstirii, când s'ar pune iarăș în driturile sale hărăzite de veacuri. Însă văzând că lucrările bisericii ortodoxe și a mănăstirilor din Moldova sunt încurcate, încât poate încă mult timp va trece până se vor liniști, și mai ales temându-mă de sfârșitul vieții care eră a mi se întâmplă la trecuta lună Aprilie, potrivit cu hotărîrea prea sfântului îndreptătorului sinod Inalt întărit la 13 Ianuarie 1864, pentru înființarea acestei nouăi mănăstiri Neamțul

a Înălțării Domnului, de aici din Basarabia, care hotărîre s'au trimis în copie de atuncea de către ministeriul împărătesc consulatului din Iași, ca prin mitropolia Moldovei să se împărtășească mănăstirii și soborului, despre care nu mă îndoesc că nu o aveți; potrivit dar acei dispoziții, am încredințat soborului nouăi mănăstiri toate socotelile pentru veniturile primite și chel-tuelile urmate de mine ca vechil cu căutarea proceselor lavrei, dela cel de pe urmă an (care am trimis mănăstirii), — adică pe 1862—1863—1864 și până astăzi, ca să le cerceteze și să le încredințeze potrivit așazământului, ca cel ce este unul și acelaș, nedespărțit de soborul cel din lavră, având aceeaș dreptate; care cercetându-le și încredințându-se de adevărul lor, le-au întărit după cuviință și pus în arhiva mănăstirii spre păstrare; până când se vor cere de soborul lavrei de acolo ca să i le trimită.

Pe lângă aceste mă găsesc dator a aduce la cunoștința sfântului sobor, deși acesta le cunoaște, atât din cele scrise mai înainte cum și din cele împărtășite de ministeriu prin consulat santei mitropolii Moldovei:

a) Că după stăruința întrebuițată aici s'au cunoscut dreptatea mănăstirilor moldovenești asupra averilor lor aflătoare în Imperiu, nu numai a lavrei Neamțu, ci și a tuturor celorlalte mănăstiri, potrivit cu plenipolența dată mie de chiriarhia țării la 1860, — și

b) Ca potrivit dorinței soborului și a chiriarhului țării, prea s-tul îndreptătoriu sinod al Rusiei au încuviințat zidirea nouăi mănăstiri Neamțu, cu aceleași rândueli și așazământ adus din Sfântul Munte al Aftonului și statornicit de prea fericitul părintele nostru, starețul Paisie, în lavra Neamțului, care au și câștigat întru tot milostiva înalta întărire la 13 Ianuarie 1864. După care de îndată am și pus în lucrare facerea mai întâiu a unui rând chilio de lemn, trapeză, cuhne și altele spre adăpostirea fraților veniți de acolo. Apoi, după ce prin blagoslovenia s-tului sinod și bunavoință a înalt prea sfințitului Antonie, arhiepiscopul(?) de Basarabia, ni s'au dat biserica Sf-tului Neculai dela Chițcani, (desfîințându-se poporul și mutându-se locuitorii la alt loc), am prefăcut zisa biserică în mănăstire, zidind un rând de chilio, făcând trapeză mare, frumoasă, cuhne, prescurărie, chelărie, beciuri, egumenie, arhondarie și altele, toate de piatră și cărămidă, acoperite cu oale; aceste toate din afară, și pe din lăuntru, biserica am reînnoit-o în total din nou, făcând: uși, ferești, pardoseală, despărțirea pridvorului pentru pavicerniță și ceasuri, cum și stranele trebuitoare și sobe pentru iarnă, iară după gătirea tuturor acestora, am așezat s-ta făcătoare de minuni icoană a Preacuratei Fecioare, cu în dos a S-tului Gheorghie, dimpreună cu chivotul, în mărime întocmai cei dela Neamțu, decât în frumuseță și bogăție cu neasemănare, având numai pietre ferecate preste 7.000 bucăți, împreună și celelalte argintării precum: policandru, sfeșnice,

cadelnic, veștimente și clopote mari, cu un cuvânt toate cele trebuitoare, care le-am adus dela St-Petersburg și cari apoi, la 11 Octomvrie acelaș an 1864, s'au sfințit de înaltul cler al Basarabiei, așazănd și rânduiala vieții chinoviale.

În biserică pravila așa o urmăam precum a așezat-o prea fericitul părintele nostru, adică: românește, rusește și grecește (în lipsă de românește) și totodată pregătim acum și materialul pentru zidirea bisericii și a mănăstirii cei mari, care, vrând Domnul, prin rugăciunile Inalt Prea Cuvioșiei Voastre, și a s-tului sobor, la viitorul an se va începe. — Veți ști că cu ocazia praznicului Înălțării Domnului, care este hramul acestei mănăstiri, și în anul trecut și în acest următor, au venit Inalt Prea Sfințitul arhiepiscop Antonie al Basarabiei și au slujit, făcând și hirotonii de diaconi și preoți, prohirisind pe p. Isihie și Andronic cu nehedernițe, iară în acest an au fost împreună și Prea Sfințitul Dimitrie, arhiepiscopul Hersonului, la Înălțare, când m'au făcut și egumen, fără a ști de mai înainte.

După aceste vă vestesc că și celelalte procese a mănăstirii, precum pentru Nemțeni despre Bălăurești și Vatra Iazului despre Orheiu, s'au câștigat și luat în stăpânire, asemenea și *pricina datoriei* p. Iftimie cu Boțan Beidiman și Lehri, deși cu multă trudă și cheltuială, însă de judecătoria de Bender s'au hotărât în folosul mănăstirii; precum asemenea și *pricina Tinicesei* pentru pretenția și iscul pornit asupra mănăstirii pentru Visoca și Cricicăuți am sfârșit-o prin învoeală, cum și altele, încât, dacă va ajuta Dumnezeu, peste scurtă vreme mănăstirea va fi scăpată de procese, cum și prisosul banilor din veniturile mănăstirii sunt depuși la bancă.

Vă mai vestesc că, după rugămintea și cererea mea și a soborului de aici, Prea Sfințitul Chiril, patriarhul Ierusalimului, au binevoit a hărăzi smeritului nostru lăcaș o cruce de argint poleită cu aur și pietre prețioase, în care au închis o parte din de vieață dătătorul lemn al crucii Domnului și piatră din primitorul de vieață mormântul Domnului, și două părțile din moaștele sf. sf. mucenic Haralampie și Modest, patriarhul Ierusalimului, însoțite și cu actele de dănuire, adeverate de însuș mâna sa și întărite cu sigiliul patriarhiei, trimetându-le prin plenipotentul său, Inalt Prea Cuvioșia Sa arhimandritul Nicodim; care după încuviințarea Inalt Prea Sfințitului Antonie, arhiepiscopul de Basarabia, al nostru duhovnicesc părinte, la 28 Iunie le-au adus la mănăstire, întâmpinându-se cu convenita cinste de sobor și mulțimea închinătorilor ce s'au adunat și s'au așezat în s-tul altar spre a sta neștrămutat în veci.

Acestea în scurt aducându-le la cunoștința Inalt Prea Cuvioșiei Voastre și a tot s-tului sobor, dacă voiu primi cuviinciosul și mie mult doritul răs-

puns, apoi vă voi scrie mai pe larg și mai adesea despre toate interesele mănăstirii de aici regulat.

(ss) EGUMEN TEOFAN.

N. M. N.

Anul 1866, Iulie 8.

No. 58.

XXIX.

Teofan Cristea către stareț.

Inalt prea cuvioșiei sale arhimandritului Timofteiu starețul s-tei mănăstiri Neamțu și Secul și la tot soborul.

La trecuta lună Iulie am avut cinste, prin împărătescul consulat, a vă inhirisi umilitul meu raport, prin carele v'am descris în scurt starea intereselor mănăstirii de aici, din Basarabia. Și mă măguliām că negreșit voi primi cuvenitul răspuns măcar acum, după ce la cele mai dinainte hârtii, trimise dela 1860 și până în urmă, niciodată de-a dreptul nu mi-ați răspuns. Inșă, spre a mea părere de rău, nu numai n'am primit nici un răspuns la cele scrise, dar apoi încă, în contra a toatei așteptări, m'am încredințat că hârtiile asupra mea pregătite de d-l Pavel Samsonov, aici la Chișinău, în dialectul rusesc și românesc, ca dela fața sf. voastre și a soborului și trimise de mitropolia Moldovei, prea cuvioșia voastră le-ați iscălit, cari apoi, tot prin mitropolie i le-ați trimis îndărăt spre a le înainta mai departe. Oare socotiți, bunule părinte, că aceste lucrări misterioase, în contra cugetului, vor rămâne necunoscute? Au socotiți că nu se știe că și aceste hârtii tot o valoare ca și cele slobozite d-l D. Aroneanu, Dubău și Zalman Calman . . . . în deosebite vremi? Care, adevărul grăind, nu fac cinste soborului și celor ce au iscălit. Eu credeam că după căderea guvernului principelui Cuza vor încetă silniciile la cari erați expuși spre a iscăli împotriva cugetului, precum ziceți, și de aceea v'am scris, inșă precum văd m'am amăgit, că au acele (silniciile) urmează încă? au singuri așa voiți a urmă.

Inalt prea cuvioșia voastră cereți a se întări vechilimeaua d-lui Samsónov, dată mai înainte (carele precum se știe tot odată este numit ca vechil și al celorlalte mănăstiri din Moldavia de către guvernul Moldaviei), ca dela numele mănăstirilor, și pe care guvernul împărătesc de aici, în puterea legii din 25 Maiu 1864, nu-l cunoaște. Uitând că prin proiectul supus de mine prea s-tului îndreptătorului sinod pentru înființarea nouăi mănăstiri și carele s'au încuviințat în totul, primind și întru tot milostiva Inalta întărire anume se zice: «Vechilul mănăstirii va fi ales de sobor numai dintre monahii Lavrei Neamțului și Secului din Moldavia sau din părinții nouăi mănăstiri (de aici), căruia i se va însemna suma cheltuelilor pentru proce-

sele mănăstirii și ținerea sa; care această sumă i se va asigna de către soborul nouăi mănăstiri, cu unirea și a soborului lavrei dela Moldavia», fără a fi zis ca să fie mirean; și care dispoziție de atunci s'au împărțit soborului de acolo spre știință. Iară cât se atinge de stăruința pe la tribunaluri de vechil mirean, dacă ar urmă trebuința, atunci singur vechilul monah are dreptatea aceasta a-și numi de aici pe cine va socoti.

Poate ziceți prea cuvioșia voastră că motivul ce v'a îndemnat a face asemenea pas este că n'ați aveă persoană vrednică dintre monahii de acolo pe care să puneți vechil; și la această vă răspund, că dacă acolo n'aveți, apoi noi aici avem pe p. Andronic duhovnicul, carele încă la 1857 au fost ales de sobor și întărit de chiriarhul bisericii Moldovei ca vechil în Basarabia, și carele atuncea a rămas din cauza boalei. — Pe sfinția sa dar, în puterea vechilimelelor mele, și a hotărîrii prea s-tului sinod a toată Rusia, prin care pune asupra-mi administrarea nouăi mănăstiri și a averilor lavrei aflătoare în Basarabia, în unire cu soborul de aici, l-am ales și numit, întărindu-l în lipsa mea a fi vechil; — ca pe unul ce totdeauna s'au deosebit, dintre toți frații, cu moralul și râvna în apărarea rânduelilor monahicești și a intereselor casei. — Iară în ceea ce privește celelalte interese a mănăstirii de aicea, acum nu vă scriu nimic, până când nu voiu primi răspunsul înalt prea cuvioșiei voastre la cele mai dinainte scrise, ca să nu se pară că strig în pustiu.

Iartă-mă, bunule părinte, dacă vă scriu așa, căci datoria mă silește a vă arată că foarte vă compromitați cu asemenea hârtii fabricate preste graniță și primite de prea cuvioșia voastră și iscălite. Gândiți oare ce evlavie va aveă lumea la noi cei duhovnicești, dacă nu ținem adevărul. Să ne aducem aminte de cela ce zice: «Să fie vouă ce este așa, așa și ce nu, nu.» — Căci știut este ce stăpânire are lavra asupra averilor sale acolo? Au doriți ca aceeaș soarte să o aibă și aceste averi de aici, că adică prin numirea d-lui Samsonov sau a altui mirean ce veți mai numi; voiți pe de o parte să dați și aceste averi guvernului Moldovei? Iară pe de alta să se pustiească și acest nou lăcaș de aicea, abia înființat prin mila prea puternicului monarh *Alexandru Nicolaevici*; ca desăvârșit să se atingă așa-zământul vieții monahicești și rânduelile aduse din Sfântul Munte a Aftonului, și așazate în lavră, cu multe sudori și lacrimi, de prea cuviosul părintele nostru, starețul *Paisie*, ce abia numai s'au întemeiat aicea, și care astăzi acolo nu mai există nici în biserică, scurtându-se pravila, după izgonirea limbilor slavonești și grecești, nici în afară.

Acestea vi le scriu din multă durere și mahnire și sunt așteptând doritul răspuns.

Fiind al înalt prea cuvioșiei voastre cu totul smerit și prea plecat împreună cu tot soborul.

(ss) EGUMEN TEOFAN.

No. 86.

1866. Septemvrie 15.

XXX.

Teofan Cristea către Stareț.

Înalt prea cuvioșiei sale arhimandritului Timofteiu, starețul sfintei mănăstiri Neamțu și Secul și la tot soborul!

Deși în mai multe rânduri v'am scris înalt prea cuvioșiei voastre, precum și soborului despre starea lucrărilor de aici; însă spre a mea părere de rău, n'am primit vreun răspuns. Iară pe la începutul lui August, anul conținut 1866, înștiințându-mă prin dubovnicul Ghenadie, fostul cămăraș, că nu numai să nu mai aștept vreun răspuns dela sf. voastră, ci încă mai cu deadinsul să fiu gata a întâmpina. Zicând că la 20 Iunie acelaș an, v'ați tânguit d-lui general guvernator de Novo-Rosia și Basarabia asupra-mi, trimițându-mi și copia de pe suplică, — care cetindu-o și observându-o cu atențiune, m'am minunat cum s'au putut acelea subscrie de prea cuvioșia voastră. Deocamdată nici am voit a crede că o atare calomnie se poate desăvârși de către persoane sfinte duhovnicești. De aceea însă, mai întâiu de a mă încredința despre adevăr, v'am scris în scurt la expirata lună Septemvrie prin împărătescul consulat, cu scop că-mi veți răspunde în vreun mod, dar văzând că până acum sunt în adăstare și nu-mi răspundeți, mă simt dator a întâmpina aceste neadevăruri. Nu putem zice alta decât că prin asemenea nu ponegriți pe ieromonahul Teofan Cristea, cum mă numiți, ci pe plenipotentul bisericii ortodoxe din Moldova și a tuturor mănăstirilor în deobște și în parte a mănăstirii Neamțului și Secul. Anume:

1. Ziceți prin suplică că guvernul principelui Cuza, încă dela 1865, v'a lăsat liberă administrarea averilor, și că în virtutea aceleia ați rânduit, în unire cu soborul, delegat administrator averilor mănăstirii de aicea, pe d-l Pavel Samsonov. Oare se poate mai mare neadevăr decât acesta, ca să fi înapoiat averile mănăstirii guvernul la 1865, spre a le administra singură? Și dacă aceasta au fost și este adevărată, de ce dar ați slobozit vechilimè d-lui Samsonov încă la 1862 și apoi la 1863, după ordinul d-lui Odobescu, ministru de Culte, No. 19.032, din 25 Iunie, pe când eram încă la St-Petersburg, trimițându-vă d-sa și vechilimeaua numai de ați sub-

scris-o, în care singuri ziceți ca toate să le lucreze d-l Samsonov cu departamentul bisericesc cu atâția ani mai înainte, pe când încă n'aveți libertate de a administra. Iată dar concluzia că nu este așa, că vi s'au dat dritul administrării, ci aceasta este o mașinărie a ministeriului bisericesc ca să poată desființa și pe noua mănăstire, ca pe lavra de acolo, luându-i veniturile. Că dacă este adevărat că guvernul prințului Cuza au dat libera administrație a averilor soborului, apoi se cuvine a o da nu numai pentru averile din Rosia, cari nu stau în puterea sa, ci a împărăteștii voinți, dar mai vârtos a acelor din țară. Și că dacă soborul este în drept a le administra, apoi pe aceste de aici soborul le și administrează, căci atât soborul dela vechea lavră a Neamțului, și acest dela această nouă unul este și acelaș, și acestuia din urmă este încredințată atât administrația nouăi mănăstiri cât și a averilor lavrei de cătră prea sfântul îndreptătorul sinod, ca celui ce mai cu scumpătate păzește așazăământul vieții monahicești adus din sfântul munte a Aftonului de prea cuviosul părintele nostru, starețul Paisie, și mai cu dreptate este ca soborul de acolo să se îndestuleze cu averile din Moldova, a cărora venituri până la 1859 se urcau preste suma de 45.000 #, când aceste de aici venituri abia se urcă până la 6.000 #. — Pe lângă care apoi mai este de luat aminte că, dacă este adevărat că v'au dat dreptul de administrare, *ce căută la mănăstire arhimandritul Dumbravă, silind cu ordinul guvernului pe sobor să subscrie și altă vechilimè, pentru a primi rămășițele din veniturile lavrei dela moșiile de aicea*, regulate prin proiectul dat de mine prea sfântului sinod, și prin împărătescul consulat, înfătoșat soborului, — înspăimântând pe cei ce n'au voit a subscrie vorba vechilimè că-i va surguni, de care temându-se unii, au scris. — *Iară alții, cu voia soborului, au protestat în numele lui cătră împărătescul consulat*, trecând granița și viind, au rămas aicea, în noua mănăstire a Neamțului. — Iată încheierea, că acestea sunt numai vorbe, ca să poată amăgi pe guvernul împărătesc, căci alta nu se poate, *când odată soborul dela Moldova și-au dat consimțământul său, că este mulțămit în totul cu proiectul înfătoșat lui*, care proiect după aceasta au primit încuviințare în totul a prea sfântului sinod, și întru tot milostiva întărire a augustului monarh la 13 Ianuarie 1864, No. 1461. Oare poate acum soborul de acolo a rândui cu dela sine voie și anume vechil fără a întrebă și pe soborul de aice? Când anume se zice în proiect că soborul dela lavra Neamțul și Secul din Moldova și acel de aicea, din noua mănăstire Neamțu, cum s'a mai zis, este unul și acelaș, precum se cunoaște aici de împărăteasca ocârmuire. De aceea se conveniă ca să cetiți bine toate puncturile proiectului, și ați fi văzut și în privința vechilului, unde anume se face mențiune, că poate fi ales dintre părinții soborului de acolo și din cel de

aicea, iară nici decum dintre mireni, precum v'am mai scris și altădată, și anume pe d-l Samsonov, impusul de guvern la 1863.

2. Mai ziceți că comitetul ar fi cerut prin hârtia din 27 Septemvrie, No. 431, trimeasă prin împărătescul consulat d-sale șefului oblastiei, ca să nu-mi îngăduie a mă amestecă în administrarea moșilor și intereselor de aici privitoare pe lavră. — Apoi se vede că prea cuvioșia voastră nu voiți să cunoașteți pe ce argumente administrez eu, când știți foarte bine că mai întâiu chiriarhul bisericii Moldovei mi-au trimis plenipotență, apoi în lipsa văduyiei bisericii Moldovei, potrivit întru tot milostivei Inaltei întăriri a prea sfântului îndreptătoriu sinod a toată Rosia, m'au rânduit a administra atât noua mânăstire a Neamțului precum și moșiile lavrei, împreună cu soborul de aicea, despre care v'am mai scris. Au voiți a trece cu tăcere temerurile pe cari mă aflu aici silit a petrece, căci altfel n'ați cuteză așa a mă osândi.

3. Ziceți că la anul 1858 am și fost trimis de sobor aici cu oarecari însărcinări, și că în curgere de trei ani aș fi cheltuit suma de 35.602 ruble 81 capeici, și când mi-a ridicat mânăstirea acea însărcinare și m'au chemat a-mi da socoteala, eu n'aș fi ascultat de superiorul meu, rămânând samovolnic preste Prut și făcând mulțime de abuzuri pe la moșiile mânăstirii, pe care ați poruncit delegatului vostru a le urmări și descoperi.

Iertați-mă, bunule părinte, dacă mă exprim astfel, că toate acestea sunt numai calomnii, și mai mult nimic pot fi în fața omului ce știe a judecă. Cred că singuri mai bine știți, care în acel an 1858 n'am venit din Rosia de două ori la mânăstire, odată la Înălțarea Domnului și a doua oară la 20 Decemvrie, când am mers la mitocul Timișeștii (unde erați ca dichiu) și mergând la mânăstire, mi-am dat sămile precum știe soborul, după care apoi, la 9 Martie, iarăș m'au rânduit aicea cu din nou însărcinări, pe cari le-am deplinit cu toată acuratețea. — Iară dacă am cheltuit suma vorbită în curs de trei ani, ar fi de necesitate să luați mai întâiu aminte la ce anume s'au cheltuit? Iară nu numai să aruncați tină asupra mea ca să mă ponegriți. Când eu v'am dat socotelile cu explicație la 1862, prin împărătescul consulat, asupra căroră neprimind alt răspuns decât chitanță de primire, temându-mă de vreo întrebuițare urmată, pe anii din urmă înche indule, le-am dat în cercetarea soborului de aici, potrivit hotărârii prea sfântului îndreptătorului sinod, Inalt întărită la 13 Ianuarie 1864, pe care cercetându-le și încredințându-le după cuviință, le-au pus la arhivă până la timpul ce se vor cere, după cum v'am mai scris, pe cari când veți voi a le aveă, n'aveți alta decât să scrieți soborului de aici, și vă vi le-or trimite. — Iară în cât privește că fiind chemat de mânăstire n'aș fi ascultat, la această împrejurare chem martori pe însuș prea cuvioșia voastră, să spu-

neți atât în timpul răposatului Gherasim, precum și în a prea cuvioșiei voastre, de când v'ați numit stareț lavrei, mi-ați scris odată macar, oficial sau particular, ca să viu la mânăstire, dela 1859, timpul răpirii averilor mânăstirii Neamțul de către guvernul principelui Cuza, și până astăzi, deși în mai multe rânduri m'am adresat și către unul și către altul? Intru cât se atinge însă: cel dintăiu mi-au scris numai odată, ca să lucrez cu energie spre apărarea dreptăților mânăstirilor și a averilor lor, acelor de acolo din țară în deobște, și în parte celor de aici, căci guvernul principelui Cuza voiă a le răpi și pe acestea. — Iară prea cuvioșia voastră nici decum. Deci eu la asemenea tăcere, m'am adresat către mitropulitul Sofronie, ca chiriarhul țării, cerându-i deslegare ce să fac, care nu numai nu mi-au încuviințat să viu înapoi la mânăstire, dar încă m'au îndatorit, prin scrisoarea din 3 Septemvrie 1859, ca să protestez aici acele nelegiuite dispoziții ale guvernului principelui Cuza, cerând îndreptare, trimițându-mi tot atuncea și vechilimeaua cu No. 1.296, în virtutea căreia am lucrat sprijinind drepturile mânăstirilor.

Apoi fiindcă răul crescuse foarte, încât starețului și soborului îi eră cu neputință a lucra dela sine sau măcar a avea corespondență cu mine, prin suplica din 28 Martie 1860, No. 26, către chiriarhul țării, după ce mai întâiu îi arată trista stare a lavrei, apoi îl roagă zicând: «In numele legăturilor legiuite canonice a fericitilor ctitori, să faceți tot ce puteți, pentrucă numai singuri vă bucurați de libertatea aceasta să mijlociți și să cereți grabnică ocrotire». In urma unei asemenea suplică, *la Aprilie acelaș an, mi-au trimes prea sfințitul mitropolit nouă plenipotență sub No. 68, cu deplină și nemărginită putere spre a lucra și a cere puternicul ajutor a avtoratorului Rosiei întru apărarea sfintei biserici ortodoxe din Moldova, a religiei și a tuturor mânăstirilor în de comun și în deosebi a lavrei Neamțu și Secul.*

Deci, în puterea aceasta, de atunci și până astăzi lucrez, lipsit fiind de mijloacele bănești (deși după zisa vechilimé căștiurile moșiilor lavrei erau regulat a se primi de mine dela posesori), pe care posesorii le trimitea la Moldova regulat totdeauna, osebit de puținii bani cari am primit eu, pentru cari încă la 1862 v'am trimis socoteală. Iar nu precum ziceți că de șapte ani n'ați primit nimic. *Dacă n'ați primit nimic de șapte ani, pentru ce ați dat hârtie lui Zalman Berman posesorului de aici că ați primit totdeauna dela dânsul banii cuveniți și așa să urmeze pe viitor; se vede acum foarte lămurit care este țelul suplicii dată la 1 Iunie 1866.*

4. Ziceți că eu pierd pădurile de pe moșiile Copanea și Chițcanii. Vă întreb acum, avutu-le-au mânăstirea din timpul răpirii de Turci a părții aceștea din Moldova, până la anexarea ei de către Rusia și de atunci până la

timpul venirii mele ca vechil și după ce lavra și biserica Moldovei m'au însărcinat spre a-i sprijini dreptățile, rânduiind de unde să-mi primesc cheltuelile, iar *prea cuvioșia voastră, cu comitelul, din contra, primind bani acolo precum adeverează hârtia dată zisului evreu*, ce trebuia să fac, căzut fiind în datorii, și mai cu seamă, *după ce s'au încuviințat în totul proiectul meu de cătră sobor pentru zidirea nouăi mânăstiri a Neamțului și celelalte*. Am trebuit să dau zisele moșii în posesie și cu parte de pădure spre tăiere, însă cu învoirea ocârmuirii împărătești, iar nu stricând toată pădurea, precum ziceți, despre care s'a făcut cercetare de cătră ocârmuirea de aici și s'au încredințat despre adevăr; și cu banii aceia, pe de o parte am plătit și plătesc datoriile, iar pe de alta urmez cu zidirea nouăi mânăstiri, care toată din pajiște s'au făcut, precum și ținerea soborului dela 1861, căutarea proceselor și altele.

Prin urmare, dacă aceste așa precum vi le declar, pe cari le poate vedea ori și cine când va voi, apoi oare merit eu asemenea calomnie? Ba încă, ce-i mai mult, că fără vreo sfială, pe de o parte cereți ca să mă oprească de a căută interesele sfintei biserici și a mânăstirilor, iar pe de alta să mă trimeată acolo spre a-mi da seamă pentru sumile încredințate mie la zidirea ospitalului din Tg.-Neamțu, care această din urmă au făcut vârf tuturor neadevărurilor scrise până acum în contra mea, drept care vin a cere judecată în fața lumii.

Ospitalul s'a gătit de zidit și s'a deschis la 1852, Octomvrie în 16, în ființa fostului Domn Ghyka și a mitropolitului Sofronie, de cătră răposatul Neonil, care au mai trăit un an după deschidere și apoi, la 16 Octomvrie 1853, s'au mutat cătră Domnul. Apoi, oare în cursul aceluia an de ce n'au cerut asemenea socoteli dela mine, nici starețul, nici camarășul? După Neonil, până la 1855 au fost răposatul Naftanail, după Naftanail au fost locotenent arhimandritul Antonie Dumbravă, după el Dionisie, după Dionisie Gherasim, iar cămărași Ghenadie, Timofteiu (care sunteți înși-vă), Vlasie, Gherasim cassier și Antim, și nici unul din stareți sau camarăși n'au cerut asemenea sămi dela mine, ca dela unul ce nu am avut sămile cheltuelilor zidirii spitalului în mâinile mele, căci cum ar fi lăsat astfel să treacă 14 ani și să nu zică nimic? Ba încă la 1853 să mă rânduiască inspector la acelaș spital, unde am fost până la 1856, după care apoi, ca vechil a mânăstirii la capitala din Iași, până la 1858 și de atuncia aicea. Oare se putea ca, având eu a da socoteli, să mă rânduiască în alte ascultări însemnate și să nu-mi ceară socoteli din trecut? Eu gândesc că mai convenabil ar fi a cere socoteli dela alții, și anume dela părintele Eremia, ca dela economul mânăstirii care cheltuia, și dela părintele Timofteiu care au îngrijit de materialul necesar. Dar nu e aceea, ci numai ca să mă ponegrească pe mine

în fața lumii. De aceea vă rog, în numele dreptății, ca să vă retrageți asemenea neadevărată hârtie cum știți, căci altfel eu mă găsesc dator a vă spune că protestez, că toate sunt calomnii și, prin canalul ocârmuirii de aici, mă voiu tânguî unde se cuvine, și de voiu fi vinovat, să mă pedepsească după canoane, de aceea vă rog cu supunere ca să îndreptați asemenea greșeală, scriindu-mi de urmare, căci dacă nu voiu primi răspuns în cel mai scurt timp, apoi nu veți lăsa ca eu, care până în minuta de față am apărut și apăr drepturile sfintei biserici ortodoxe, a religiei și a tuturor mănăstirilor din Moldova în contra apăsătorilor lor, să pornesc tânguirea asupra încredințătorilor mei.

Adaug iarăș a vă rugă să fiți atâta de buni de a-mi da iertare pentru multa îndrăzneală ce mi-am însușit a vă scrie în modul prevăzut, că nu apăr pe ieromonahul Teofan Cristea scriind acestea, ci susțin dreptatea bisericii ortodoxe din Moldova, a tuturor mănăstirilor în de comun, și în deosebi a lavrei Neamțului și Secului, în persoana plenipotentului lor și, spre lămurirea și încredințarea celor mai sus scrise, vă comunic o întocmai copie de pe plenipotența eliberată mie de prea sfințitul mitropolit Sofronie.

Al înalt prea cuvioșiei voastre cu totul smerit și prea plecat ascultător,
împreună cu tot soborul,

(ss) EGUMEN TEOFAN.

P. S. Iar voidnd a aveă o mică idee despre cele lucrute de aici, vă alăturez un exemplar de starea bisericii din Moldova în limba franceză și o fotografie a nouăi mănăstiri Neamțu.

No. 18. 1867 Ghenarie 31 zile.

XXXI.

Teofan Cristea către stareț.

Hristos au înviat, înalt prea cuvioase părinte arhimandrite Timofteiu și la tot soborul sfintei lavrei Neamțului și Secului!

Dela anul 1860, din timpul stăreției răposatului Gherasim, nu m'am norocit eu, nici soborul de aicea, a aveă dela înalt prea cuvioșia voastră și soborul de acolo vreun răspuns formalnic la câte scrisori v'am trimis, și deadreptul și prin consulat, sub pretext că sub domnia nenorocitului Cuza Vodă vă temeaiți fiind opriți, eu însă totuș n'am încetat a vă scrie, îndemnat fiind pe de o parte de datoria credinciosului fiu și plenipotent cătră maică sa, care este sfânta lavră Neamțu și Secul pentru mine; iar pe de alta de

întăririle sfântului sinod, citate prin decretul de zidirea nouăi sfintei mănăstiri Neamțu, și rânduirea mea de ocărmitor acestei din urmă mănăstiri. Prin care mi se impune să administrez mănăstirea și averile de aici împreună cu soborul fraților nouăi mănăstiri, și la cazuri internate (sic) să cer și incuviințarea fraților de acolo după înțelegerea ce voi avea cu dâșii. Potrivit căruia eu totdeauna am urmat și urmez, regulat scriindu-vă din timp în timp, însă în zadar, că am strigat în pustiu și în loc de răspuns tăcere, sau niște simple chitanții prin guvernul Basarabiei, iscălite ca în batjocură de câte un monah sau doi, ba ce-i mai mult, că luând materie din scrisorile mai din anul trecut, ați dat d-lui Samsonov voie, iscăind și înși-vă, ca cum chiriarhul țării n'ar fi avut dreptul a mă numi pe mine plenipotentul bisericii, puind înainte autonomiile mănăstirii de neatárnare, lucru ce nu mai există astăzi în Moldova, când zace biata mănăstire în selavia cea mai rușinoasă acolo. Cu toate acestea, iarăș viu și prin aceasta a vă arată următoarele împrejurări, nădăduind că măcar acum, când este acolo un guvern blând, nu ca al Cuzei, netemându-vă, veți răspunde.

Soborul de aici se află bine și în pace, liniștit, numărul se suie peste 50 petrecători. Biserica mare a căreia piatră de temelie s'au pus de însuș prea sfințitul Antonie, arhiepiscopul Chișinăului, precum v'am fost scris în toamna anului 1867, s'au ridicat cu piatră cioplită peste tot, până la soclu, și acum iarăș am început a lucra, nădăduind, cu ajutorul lui Dumnezeu, în anul acesta a o ridică până la acoperemânt, deși mărimea este foarte colosală, lungimea fiind de 16 stânjani și largul de 13, iar înălțimea, cu cruce cu tot, 18 stânjani. La 17 Noemvrie anul 1867 au răposat prea sfințitul mitropolit Nicandru, carele dorind a se număra cu frații soborului, au ales a se numi shimonahul Nicandru, lepădându-se de toate titlurile sale, pe carele, după deslegarea prea sfințitului Antonie, arhiepiscopului, l-am înmormântat în biserica această veche, în pavecernic. Pe lângă aceste, pregătind și sămile anului acesta, le-am dat iarăș soborului spre a se păstră în arhiva mănăstirii. Aceste acum în scurt vi le scriu spre știință și vă rog răspundeți, de nu mie măcar soborului, căci atât eu precum și frații de aici dorim a avea între noi dragoste și unire, că pentru ce-și are cineva fiu, oare nu ca la timp de bătrânețe și slăbăciune să-l ajute? Așa și la noi, pentru ce această mănăstire s'au făcut. Oare nu ca o fiică să dea ajutor maicii sale la vreme de nevoie? Pentru aceea trebuie a fi o bună armonie între maică și fiică, ca din asemenea, după moartea mea, carele acum sunt bătrân și am ținut prea cuvioșiei voastre, cei după noi să nu rumpă cu totul legătura dragostei: și atuncia cine va da seamă înaintea lui Dumnezeu? Negreșit că nu altul, ci voi.

Iar darul lui Dumnezeu și al prea curatei sale maice, prin rugăciunile prea cuviosului părintelui nostru, starețului Paisie, să vă umbrească, povățuindu-vă la calea mântuirii.

Al înalt prea cuvioșiei voastre umilit fiu sufletește împreună cu tot soborul
(ss) EGUMEN TEOFAN.

1868, Aprilie 14.

N. M. N.

XXXII.

Consulul rusesc din Iași către stareț.

Ministerul afacerilor străine.

Consulatul Imperial Rusesc.

No. 1271.

Iași, Decembrie 1867.

Primit 22 Decembrie 1867.

Să recomandă comitetului de administrație spre regula celor de cuviință, fiindcă toate lucrările în cazul de față sunt în cancelaria comitetului.

(Semnat) TIMOFTEIU STAREȚ.

Prea Cuvioșia Voastră.

Politiceasca judecătorie oblastiei Basarabiei, în urma petițiunii prea cuvioșiei voastre dela 2 Iunie anul curent, prin care ați cerut desființarea a două procuri eliberate ieromonahului Teofan Cristea, adică unei dela mănăstirea Neamțului pentru dispozarea cu averea acei mănăstiri în Basarabia, legalizată de consulat la 22 Maiu 1858, No. 1157 și acei a doilea eliberată de mitropolitul Sofronie pentru cazurile a tuturor intereselor mănăstirilor din Moldova, au găsit că, pe baza art. 2333, Tomul X, Partea I, o asemenea mijlocire poate să facă numai acea persoană care au dat procură. Iară prea cuvioșia voastră, pe lângă menționata petiție, n'ați anexat încredințări cum că mănăstirea Neamțul și mitropolitul Sofronie sunt uniți pentru desființarea zisei procuri, de aceea au și decis a vă refuză o asemenea cerere.

Despre care încheiere a politiceștii judecătoria, pe baza adresei D-lui guvernorului Basarabiei dela 30 a expiratei luni Noemvrie, No. 9117, consulatul imperial al Rusiei are onoarea a vă informa, rugându-vă să binevoiți a trimite acestui oficiu, despre cetirea citatei încheieri, chitanță pentru expeduire după cuviință.

(ss) CONSUL: KARTCHEVSKI.

DRAGOMAN, NEAGHIN.

XXXIII.

Teofan Cristea către stareț.

*Cu adâncă smerenie mă închin înalt prea cuv. voastre înalt prea
cuvioase părinte arhimandrit și stareț Timofteiu.*

Cu întoarcerea părinților Veniamin și Gherman dela s-ta lavra Neamțul, duhovniceasca noastră maică, primind deși verbal părinteasca voastră binecuvântare, cu lacrimi de bucurie am dat laudă prea bunului D-zeu și prea curatei maicei sale, pentru că vă păzește acolo întru deplinătate sănătății, și în pace sufletește, împreună cu întreg soborul, prin a cărui har și milă și noi cu toții aici ne aflăm de asemenea bine; deși după plecarea părinților ziși de aici, am fost foarte bolnav pentru păcatele mele, din care pricină, și mai ales neajungerea finansului, nu s'au putut sfinți biserica sobornicească din mănăstire în toamna aceasta, precum socotiam. După a căreia sfințire scopul îmi eră, cerându-mi voie dela împărătescul guvern, să viu să mă închin făcătorului de minuni chipul al maicei D-lui și mormântului prea cuviosului părintelui nostru starețul Paisie și să vă iau și binecuvântare; aducând și toate socotelile de venituri și cheltueli ce au urmat prin mine dela anul 1862 și până acum, cum și inventariul de odoarele și cealaltă zestre a mănăstirii spre a le da soborului; însă spre nenorocirea mea aceasta n'au putut fi așa, amânându-se sfințirea pe la viitorul an, deși catapeteazma și celelalte podoabe toate sunt venite dela Petersburg.

Acum însă, peste toată așteptarea, pentru păcatele mele zic, prin slobozirea lui D-zeu, la 16 a curentei Noemvrie la 10 $\frac{1}{2}$ ore europenești, noaptea, făcătorii de rele ascunzându-se de ziuă în biserică, au pus foc lăzilor în cari eră iconastasil (catapeteazmă) și numai mila lui cea D-zeească nu ne-au părăsit până în sfârșit (că altfel totul se pierdea, fiind biserica plină de lemnul schelei, care au rămas până se va zugrăvi peste tot păreții), pentru că deșteptându-se părintele duhovnic Isachie și văzând lumină la biserică, m'au deșteptat pe mine, și lovind în clopot, au sărit soborul și aducând apă au stins focul, nemai lățindu-se, ci mărginindu-se numai la acel loc, adică în lăzile cu catapeteazma, care toate s'au stricat, atât de foc precum și apă, căci lăzile erau învălitate cu rogojini și mușamă smolită, scăpând nevătămate numai ușile împărătești și cele de pe de lături, osebit de coloane și icoane cari sunt foarte prețioase, și pe cari mai înainte scoțându-se din lăzi s'au fost suit sus în paraclis, așa încât socotim pagubă ca la 2.000 #, scăpând partea cea mai mare de lucruri, pentru care fie voia D-lui după Iovu, zicând: «Domnul au dat, Domnul au luat, precum au plăcut Domnu-

lui au făcut. După care din dată am înștiințat pe de o parte pe prea sfințitul Pavel, după datorie, la Chișinău, care foarte s'au măhnit ca cel ce fusese mai înainte cu 4 zile la mănăstire și le văzuse toate; iară pe de altă parte pe Guvernul civil, care pășind la fața locului poliția, s'au încredințat despre tot adevărul, că înadins s'au pus focul, rămânând ca la 7 a viitorului Decembrie să se cerceteze fețele în prepus. Eu însă zic Dumnezeu să-l ierte, oricine ar fi un asemenea; atâta numai știu că după aceasta nu voi întârzié nici eu de a mă duce pe urma părinților mei, spre a da seamă de cele lucrate înaintea dreptului judecător, că am slăbit și cu trupul și cu duhul, precum vă va spune mai pe larg părintele Nicanor, despre toate de așăzare, lucrare și petrecerea noastră.

O! cât doresc să vă mai văd, prea cuvioase părinte! și să vă văd în binecuvântare, — dar precum zic acum, după întâmplarea aceasta, nu cred că voi mai ajunge asemenea zi. De aceea vă rog cu lacrimi să mă binecuvântați și să mă iertați din inimă, dacă nu ne vom mai vedeă în veacul acesta.

Am însă neîndoită credință la mila prea curatei maicei lui Dumnezeu și rugăciunilor prea cuviosului părintelui nostru starețului Paisie, a ne vedeă în veacul viitor. Rugați-vă pentru mine nevrednicul, ca să mă pot mântui.

Al înalt prea cuvioșiei voastre umilit fiul sufletesc, cu tot soborul

(ss) EGUMEN TEOFAN.

Noua mănăstire Neamțului.

29 Noemvrie 1871.

XXXIV.

Copie de pe adresa consulatului imperial rus, No. 413,
cătře mitropolie, 1873 luna Iulie 9.

Eminenței Voastre este cunoscut că prin hotărîrea Majestății Sale Impăratului dela 9 Martie 1873, asupra raportului comitetului miniștrilor, s'a dispozat a se luă, de către ministerul imperial a Averilor Statului, administrațiunea moșiilor din Basarabia, proprietatea mănăstirilor din Moldova și lor închinată.

Pentru acest sfârșit s'a trimis în Basarabia o comisiune care are datorie a primi toate acele moșii și a lămurî în virtutea cărora documente ele sunt posedate de mănăstiri.

Acestei comisiuni este de neapărată trebuință a luă cunoștință exactă de documentele de proprietate ale mănăstirilor, precum și de tot felul de acte atingătoare de moșiile posedate de dânsele.

În urma adresei primite de mine dela d-l președinte a numitei comisiuni, am onoare a rugă pe Eminența Voastră să binevoiți, prin mijloacele de cari

dispuneți, a cere dela mănăstirile și pentru moșiile ce au însemnate în alăturata aci notiță, dacă nu actele originale, cel puțin copii exacte după dănsese, cari piese vă rog, Prea Sfinte, să binevoiți a-mi transmite spre înaintare numitei comisiuni.

Tot de odată numita mai sus comisiune cere a i se comunica dacă posedarea în proprietate de către mănăstiri a acelor moșii este deplină și necondițională sau dacă este supusă la oricari sarcini cu scopuri de binefaceri sau alte.

Așteptând comunicarea rezultatelor binevoitoarelor dispozițiuni a Eminenței Voastre în această privință, vă rog, Prea Sfinte, să binevoiți a primi încredințarea prea înaltei mele considerațiuni.

XXXV.

Teofan Cristea către stareț.

Inalt prea cuvioșia voastră prea cuvioase părinte arhimandrite Timofteiu !

La trecuta lună Iulie v'am scris despre starea lucrurilor de aicea, și cum au luat guvernul măsurile cele de neapărat pentru regulă atât la mănăstirea aceasta de aici precum și despre averile bisericii Moldovei. De aceea acum mă voiu mărgini numai întru atât, adică ca, cu voia chiriarhului, să rânduiți un părinte sau doi carii, scoțându-și pașaport pe trei luni, ca spre închinarea sfintelor locuri din Rusia, să vie, ca pe de o parte să se încredințeze de starea lucrurilor la fața locului, iar pe de alta să le pot încredința și socoteli pe anii din urmă, căci altfel nu știu nici zilele mele, căci mă simt slăbit de bătrânețe, fiind peste 60 de ani. Asemenea și frații cei mai însemnați din sobor, toți sunt mai bătrâni încă, și nu cumvâ să se întample a ni se sfârși și va rămâne mănăstirea Dumnezeu știe cum, precum și averea ei mișcătoare și nemișcătoare, căci după întru tot milostiva întărire urmată la 13 Ianuarie 1864, ea este, în cele materiale și duhovnicești, atârând de sfânta lavră a Neamțului, precum de aceasta de atunci vi s'au făcut cunoscut, și acum după noua regularisire ce au urmat în vara aceasta, mănăstirii, după intrarea moșiilor, precum v'am scris la Iulie, la ocărmuire, i s'au lăsat toate acele grădini, livezi, vii, fânețe și pășuni ce le-au avut până acuma, iară pentru ținere, pe lângă aceste zise, ni se va slobozi și bani în act, după bugetul ce am înfătoșat sfântului sinod după înalta încuviințare.

Noi după hotărîrea sfântului sinod și înalta întărire, înfătoșind un număr de poslujnici, carii au plinit timpul ispitirii de trei ani, după sfintele canoane,

cu binecuvântarea arhiereului, i-am tuns în trecuta lună August, și mai este un număr pentru care urmează iarăș a-l înfăoșă, și pe carii se vor tunde în Noemvrie sau Decemvrie viitor. De aceea vă rog și pe înalt prea cuvioșia voastră, să nu ne părăsiți ca pe niște oi lepădate, căci noi nu ne lepădam de maica noastră cea dumnezească, precum aceasta o cunoașteți și din înalta întăritură a acestei mănăstiri, căci soborul de aici și acel de acolo este, unul și acelaș, având tot acelaș așăzământ al prea cuviosului părintele nostru, starețul Paisie, păzindu-l cu sfințenie, așa încât nimine nunumai nu mănâncă cevă osebit prin chilli, sau bea, ci nici măcar gândește, afară numai de boală, căci bolniță încă nu avem.

Nici are carevă din frați osebită avere a sa, ci toate-s de obștie. Pentru aceasta aducându-vă acestea la cunoștința înalt prea cuvioșiei-voastre și a tot sfântului sobor, adăugim a vă rugă ca să ne învrednicim de părintescul răspuns și binecuvântare.

Al înalt prea cuvioșiei voastre și al sfântului sobor, cu totul smeriți și nevrednici fii suflatești.

(ss) TEOFAN EGUMEN NOUĂI NEAMȚULUI MĂNĂSTIRE ȘI TOT SOBORUL

1873 Septemvrie 14. S. N. M. N.

XXXVI.

Teofan Cristea către stareț.

Înalt prea cuvioșia voastră prea cuvioase părinte stareț Timofteiu!

La trecuta lună Septemvrie v'am scris o mică epistolă, prin care, după acea fiească datorie, vă arătăm starea lucrurilor mănăstirii noastre și a averilor sale de aicea, deși în scurt, însă destul de lămurit, pe care cred că o ați primit și ați înțeles destul din ea. Acum însă, cu venirea prea cuvioșiei sale părintelui duhovnicului mănăstirii noastre, Isachie, carele cu deslegarea înaltei ocărmuii duhovnicești de aicea vine acolo, spre a-și căuta cele rămase ale sale. Deci și prin sfinția sa iarăș îmi ieu voie, mai întâiu a vă cercetă pentru mult dorită starea trupeștii sănătăți a prea cuvioșiei voastre, dacă se păzește întru toată întregimea, după cum doriți, ca auzind să ne bucurăm cu toții, apoi și de starea cea suflatească și mântuitoare petrecere a sfântului sobor, care este partea cea mai aleasă și prețioasă, dacă se păzește în aceeaș rândueală chinovială lăsată nouă ca un sfânt odor de prea fericitul părintele nostru, starețul Paisie, prin așăzământul său,

și păzită în urmă de toți prea fericiții părinții stareți până la voi. Mai ales cum ocârmuirile politicești, nu fără dumnezească amelinațare, înlesnind monahilor chipul petrecerii, i-au ușurat de grijile din afară prin administrarea averilor lor, care această din urmă dorită vestire, nu numai pe mine păcătoșul și frații mei de aicea ne va bucura, ci chiar și pe toată sfânta biserică a lui Hristos; ba încă și pe toate cetele cerești, după cuvântul Domnului, ce zice: «că bucurie se face în ceruri pentru un păcătos ce se pocăește». Și dacă pentru un păcătos se face bucurie, apoi pentru noi mulți? Cât pentru noi veți ști că, cu rugăciunile voastre, ne aflăm bine; păzind cu sfințenie, după neputința noastră, așazăământul prea cuvioșiei sale părintelui nostru starețului Paisie, decât suntem în mâhnire despre răceala ce vedem din partea voastră și a soborului de acolo pentru noi, precum de aceasta totdeauna v'am scris. De aceea gânditorii căzând la sfintele voastre picioare, cu lacrimi vă rog ca să ne mângăeți măcar cu două cuvinte în scris. Că deși suntem în depărtare cu locul, însă nicidecum și cu inimile nu ne-am deslipit de trupul duhovniceștii noastre maice. De aceea iară adaog a vă rugă, bunule părinte, mângăeți-ne și pre noi, fii voștri. Cât despre cele la noi urmate în vremea din urmă, v'am scris de ajuns prin scrisorile din luna Iulie și Septemvrie, și despre cari mai pe larg vă va lămuri și prea cuvioșia sa părintele Isachie.

Pe lângă acestea vă mai rugăm, bunule părinte, trimiteți-ne prin părintele Isachie măcar vreo zece exemplare din *Vieța prea cuviosului părintelui nostru starețului Paisie*, slavonește și românește, tipărite în mănăstirile noastre, precum și din cele scrise cu mâna a sfântului Nichifor din singurătate, a sfântului Theolipt, mitropolitul Filadelfiei, sfântul diadoh și alți părinți cari scriu pentru trezirea și rugăciunea minții, precum a sfântului Nil Sorzca, sfântul Simeon nou, Teolog Macarie și sfântul Ion Sinel, de cari aici noi în limba românească suntem lipsiți. Dacă nu le veți hărăzi sfântului locaș care este al nostru, apoi măcar numai să le prescriem și iarăș se vor înapoi, că deși asemenea cărți le avem, însă sunt în limba slavonă și spre a le traduce e foarte cu greu. Și credeți că prin aceasta veți înnoi și în soborul de aicea aceeaș vieță duhovnicească ce oarecând a fost întemeiată acolo și pe care am găsit-o noi în pruncia noastră. Căci fără asemenea duhovnicească hrană nu poate a fi omul viu după cuvântul Domnului... iară noi smeriții voștri fii duhovnicești, ne vom socoti foarte fericiți având aceste sfinte cuvinte ca o părintească moștenire dela părintele nostru și nu vom încetă, atât noi smeriții cât și urmașii noștri viețuitori în acest sfânt locaș, deapurarea a vă pomeni la sfintele rugăciuni ca pe pricinitorul mântuirii noastre.

Iară darul lui Dumnezeu, prin silirile prea curatei sale maici, și blagoslovenia prea cuviosului părintele nostru starețul Paisie, să fie cu înalt preacuvioșia voastră și cu tot soborul, ajutându-vă la calea mântuirii.

Al înalt preacuvioșiilor voastre cu totul umilit, împreună cu tot soborul cătră Dumnezeu rugător

(s) EGUMEN TEOFAN.

P. S. părintele Isihie se află foarte bolnav.

1873 Octovrie 3.

N. M. N.

XXXVII.

Ucazul împărătesc pentru destituirea lui Teofan din egumenia mănăstirii sale.

Ucazul împărăteștii Sale Măririi, singur stăpânitorul a toată Rusia, — din sfântul ocărnuitorul sinod—cătră prea sfântul Pavel, episcopul Chișinăului și Hotinului.

După ucazul împărăteștii Sale Măririi, prea sfântul îndreptătorul sinod, ascultând dela pentru datoriile făcute de vechilul lavrei Neamțului, Upravlia-iostii moldoveneștii mănăstiri Noul-Neamțu din Basarabia, ieromonahul Teofan, la zidirea bisericii și a altor zidiri din arătata mănăstire, și după sprafcă a poroncit: Având în vedere pridlojenia comitetului miniștrilor, înalt întărită la 6 Aprilie 1873, pentru precurmarea vechilimelii dată ieromonahului Teofan, pentru cărmuirea averilor moldoveneștii lavre a Neamțului aflătoare în Rusia. In urmarea aceștia, el cu dela sine putere făcând zidirile mănăstirești, din singură voința sa, a încheiat acturi de împrumutări în sumă de 60.000 ruble. Asemenea și în privirea nouălor lui acturi de împrumutări, în urmarea cărora ministrul de Externe se cunoaște că nu poate avea nici o încredere într'însul în afacerile mănăstirești.

Sfântul sinod din partea sa nu întâmpină nici o împiedecare pentru desăvârșita depărtare a ieromonahului Teofan dela administrația nouăi mănăstiri Neamțul. Iară în ceea ce se atinge de rânduiala unei asemenea depărtări, aceasta, în *înalt întărit*, la 13 Ghenarie 1864, proiect pentru buna regulă acolo, la noua mănăstire Neamțu, în care se hotărăște (regulează) numai regula rânduirii în această mănăstire a proestosului, și anume: se alege de soborul fraților mănăstirii cu urmarea și unirea moldoveneștii lavre a Neamțului și se alege în chemarea aceasta de mitropolitul Moldovei. Iar în vremea vacanței acestei mitropolii, de prea sfântul sinod. Dela cine însă atarnă suspendarea proestosului nu se pomenește. Având în vedere una numai că ieromonahul Teofan, în urmarea aceea, că în ocărnuirea cneazului Cuza

în Principatele-Unite, în Moldova nu a fost mitropolit; și în deobște, după împrejurările politice de atunci, a fost îngăduit de a ocărui noua mănăstire Neamțul după hotărârea sinodului din 11 Noemvrie 1864 (9 Decemvrie), sfântul sinod se cunoaște pe sine în drept a-l și suspendă pe ieromonahul Teofan dela administrația nouăi mănăstiri Neamțul. După care hotărăște a scrie prea sfinției voastre, făcându-vă cunoscut că, spre îndeplinirea acestei dispoziții, cu aceasta că până la alegerea altei fețe pentru cărmuirea arătatei mănăstiri, ea să se încredințeze fraților proestoși în marginile stăpânirii care i-a fost încredințată ieromonahului Teofan când i s'a încredințat lui spre ocăruiere mănăstirea. Iară pentru întărirea noului administrator sau proestos pentru mănăstirea aceasta, după regula statornicită prin proiectul *înalt întărit* pentru rânduiala acestei mănăstiri, după socotința sfântului sinod, urmează a se da la dispoziția mitropolitului Moldovei pentru o asemenea hotărâre. Prea sfântul sinod lasă asupra d-lui ober procurorului sinodal spre a împărtăși știință pentru atârnată dispoziție de ministerul de Externe. Ziua 29 Maiu, anul 1875, în original ucuzul iscălit.

Ober secretar: V. CRILOV și secretar UȘACOV.

În ucuzul acesta rezoluția prea sfântului Pavel, episcopul de Chișinău și Hotin la 5 Iunie 1875:

Se însărcinează pe blagocinul nouăi mănăstiri Neamțu, arhimandritul Venedict, a merge la mănăstire și, suspendând pe egumenul Teofan din însărcinarea de nastoiatel, cu acest chip să dea spre ocăruiere fraților proestoși până la rânduirea nastoiatelului.

XXXVII bis.

Adresa Blagocinului cu instrucții.

Dela blagocinul mănăstirilor și a schiturilor, arhimandritul Venedict, ieromonahilor nouăi mănăstiri Neamțului: Isichie, Sevastiene, Andronice și Antime.

Instrucție.

Spre îndeplinirea ucuzului duhovniceștii consistorii de Chișinău dela 6 Iunie curgător al acestui an, No. 2860, suspendând pe egumenul Teofan din însărcinarea de nastoiatel, vă dau vouă noua mănăstire a Neamțului, spre a o administra. Cu aceea voi să luați sama tuturor ieromonahilor, ierodiaconilor, monahilor, poslușnicilor mănăstirii după cuviință, ca nimenea din ei, fără știrea voastră, să nu iasă din mănăstire; să-i țineți pe ei în curățenie și în regulă, că ei neîncetat să umble la biserică, la toate dumne-

zeștile slujbe. Să căutați bolnavii. În trapeză mâncarea să fie totdeauna pregătită bine. Suma ce se primește dela ocârmuire, dela făcătorii de bine, să se scrie la venit regulat și la a sa vreme. Asemenea și cheltuelile mănăstirii să se scrie la vremea sa, cu rospiște (recipis) de primirea banilor. Banii mănăstirii să se păstreze negreșit în veșmântăria mănăstirii sau în alt loc, fără de primejdie sub pecetea mănăstirii și sub cheia cămărașului. Ca pregătirile iconomicești să se facă la bună vreme, cu luare de samă a economului, sub privirea voastră, ca zidirile mănăstirești cu grijă să fie păzite și după puțință să nu le lase a se ruina. Ca în mănăstire să nu se zidească nici să se prefacă lucruri netrebuincioase și nefolositoare. Ca de toată averea mănăstirii să fie catagrafie regulată și legiuite documente și toate să se păstreze întregi, ca să nu se facă nici un fel de cheltuială netrebuincioasă și nelegiuită. Ca să fiți cu economie în cheltuelile pentru sine-vă și pentru frați, să dați fraților sfaturi folositoare și legiuite învățături în deosebi. Iar când ar urmă neapărată nevoie și în ființa fraților, iar pentru neorândueli, de îndată să mă înștiințați prin raport cu a tuturor subscrieri, și în sfârșit că frații, între vremile dumnezeștilor slujbe, să nu petreacă vremea în zadar, ci să se îndeletnicească întru cetirea cărților de suflet folositoare și să lucreze rocodelii potrivite și să facă și alte ascultări mănăstirești.

Blagocinul ARHIMANDRITUL VENEDICT.

No. 68, Iunie 7, anul 1875.

(Extras din lucrarea inedită a arhierelui Narcis Crețulescu).

XXXVIII.

Teofan Cristea către Mitropolitul Moldovei. (1)

Inalt Prea Sfințite și milostive stăpâne!

La 13 August trecut, eu nevrednicul, împreună cu soborul acestei sfinte nouă mănăstiri Neamțul, încântați de bucurie pentru suirea Inalt Prea Sfinției Voastre pe apostolescul scaun al sfintei mitropolii a Moldovei și Sucevei, am avut cinste a vă supune umilitele (însă din inimă curată și plină de bucurie și nădejde pentru viitor izvorite) felicitări. Macar că știu foarte bine că cuvintele rostite de noi nu-s la locul lor potrivite, nefiind de ajuns, ca niște vorbe slabe pruncești; însă credem că Voi, ca părinte bun și milostiv, le-ați primit cu aceeaș dragoste și bunăvoință cu care și

(1) Această scrisoare s'a scris de Teofan Cristea mitropolitului Iosif Naniescu îndată după instalarea acestui prelat pe scaunul mitropoliei Moldovei.

părinții cei trupești primesc vorbele pruncilor săi celor mici neînțelease, carii la vederea lor saltă și se bucură și ceea ce nu pot a exprima prin cuvinte, prin semnele de bucurie o arată. Așa și frații soborului acestui sfânt lăcaș, iar mai cu deosebire eu nevrednicul, mare bucurie au primit sufletele noastre, macar că suntem lipsiți încă de acea mulțămire, adică ca să vă vedem cu ochii noștri cei simțiți; însă cu cei de gând privindu-vă suntem plini de neîndoită nădejde, crezând că acum au sosit vremea când, prin bunavoire a Inalt Prea Sfinției Voastre, să se facă o unire și strânsă legătură a acestui sfânt lăcaș, carele este moștenire dreaptă a tronului sfinței mitropolii și fiică a sfinței lavre Neamțului, cu maica sa sub nemijlocita îngrijire a Voastră, duhovnicescului nostru părinte. Pentru care deși nevrednici suntem, dar neîncetat ne rugăm ziua și noaptea prea bunului Dumnezeu și prea curatei maicei sale, ca să vă întărească în noua Voastră chemare, vărsând asupra-vă darul prea sfântului său duh, spre a plini cu lucrul cele ce simte sfânta inima Voastră pentru sfânta biserică a lui Iisus Hristos, ca adică să domnească pacea și unirea în ea și între toți fiii voștri cei sufletești. — Milostive Stăpâne! Deși știu că cunoașteți din parte cauza înființării acestui dumnezeesc lăcaș în Basarabia, sub mirea de noua mănăstire Neamțu, totuș socot de o neapărată și sfântă a mea datorie a vă face o mică descriere mai pozitivă despre aceasta:

La anul 1858 soborul sfinței mănăstiri Neamțu și Secul, cu învoirea chiriarhului, m'au trimis aici, în Basarabia, însoțit de plenipotența lor, ca să viu și să reglez procesele ce aveau mănăstirile, începute pentru toate moșiile sale încă dela 1820 și mai dinainte.

Deci fiind și pe cât s'au putut regulându-le, în acelaș an, la luna Decembrie, m'am înapoiat iarăș la mănăstire, cu scop ca să nu mai viu, dar la luna Martie 1859, am fost silit de sobor, și fără voia mea, să viu îndărăpt. Mai întâiu adică să stăruesc a se da sfârșit procesului moșiilor sale Copanca și Chițcanii, înstrăinate dela mănăstire înainte de anul 1695 de către Turci și carele, după anexarea Basarabiei către Rusia, rămasese sub ocărmuirea averilor împărătești, și pe cari le cerea soborul neîncetat dela 1820 ca să i le înapoiască, și al doilea spre a se putea pune capăt și tuturor celorlalte procese ce neliniștiau pe sobor.

Deci în timpul acela, pe când mă aflam eu aicea, urmând în biserică Moldovei acea mare catastrofă care o cunoașteți, când pe păstorul ei și pe starețul lavrei Neamțului, după mai multe neiertate răle ce au suferit, căci n'au dat consimțământul lor la anticanonicele lucrări a Prințului Cuza în privința bisericii și a religiei, la cea de apoi i-au exilat, carele în târziu după acea exilare s'au și mutat din vieață. Iar mai înainte de exilarea sa, chiriarhul mi-au trimis o deosebită plenipotență, prin care descrie jalnica

stare a bisericii sale și a mănăstirilor chinovii, cu îndatorirea ca să stăruiesc la guvernul împărătesc rusienesc, între altele, mai întâiu să cer realizarea drepturilor bisericii Moldovei și a mănăstirilor. Potrivit căreia plenipotențe, întrebuintând cu toată silința putincioasă, atât pentru toate celelalte îndatoriri cuprinse în ea, cât și pentru îndatorirea întoarcerii moșiilor Copanca și Chițcanii, sus pomenite, am isprăvit aceasta prin mijlocirea ministerului de Externe și a sfântului sinod, adică ;

I-u. A i se înapoiă zisele moșii mănăstirii și soborului și al

II-lea. Ca să zidească pe ele un nou lăcaș, sub numire de: *Noua mănăstire Neamțu a Înălțării Domnului*, care să fie chinovion, în care numărul monahilor, veniți dela mănăstirea Neamțului sau din alte mănăstiri moldovene, să fie de 50 și, la neajungere din aceștia, și din mănăstirile locale și ca așazământul după care să viețuească monahii să fie acel adus din sfântul Munte al Atosului de prea cuviosul părintele nostru starețul Paisie și păzit în lavra Neamțului cu sfințenie până la 1859. Aceasta încuviințându-se de prea sfințitul sinod, a urmat și întru tot milostiva împărăteasca întărire la 13 Ianuarie 1864, care dispoziții a sfântului sinod s'au împărțit dindată atât prea cuvioșiei sale părintelui starețului lavrei Neamțului, arhimandritului Timofteiu și soborului la 29 Aprilie 1864, prin împărătescul consulat din Iași, precum și mie deadreptul prin ministerul de Externe. După care am fost mai mult decât sigur că primind soborul un asemenea decret, vor pași prin chiriarhie dindată întru îndeplinirea lui, ca unii ce singuri au cerut aceasta. Dar peste toată așteptarea mea, nici până astăzi încă n'au făcut vr'o punere la cale în privința aceasta, rămânând cu totul indiferenți, deși în nenumărate rânduri le-am scris.

După care, văzând sfântul sinod asemenea indiferență, n'au putut lăsa mănăstirea care acum se zidiă fără nimenea carele să o ocârmuească, și m'au însărcinat provizoriu pe mine și soborul de aicea, prin ucazul său din 14 Decemvrie acelaș an, 1864, No. 6.197, ca să ocârmuesc până ce se vor realiza lucrările, ca să se puie la cale de acolo dela lavră. Deci, primind asemenea însărcinare, cea mai de căpetenie îngrijire a noastră a fost de a pune la cale citatul așazământ chinovial înalt încuviințat, să se păzească întocmai după duhul și litera lui, ca cel ce este conform cu hotărârea sfinților părinți; și mai întâiu pravila bisericască s'au așezat a se urmă întocmai după tipicul sf. biserici cei mari a răsăritului, precum s'a păzit și în lavră până la 1859, săvârșindu-se în două limbi: românește și slavonește: în dreapta adică românește și în stânga slavonește. Al doilea, să se facă toate privegherile la praznice și sfinții cei mari și panahizile pentru fericirii ctitori ca și la Neamțu, pomenindu-se mai întâiu bine credincioșii împărați ai Rusiei, ca întâi fondatori ai acestui dumnezeesc lăcaș, după care domnii

Moldovei și prea sfinții miitropoliți și ceilalți făcători de bine, după orânduială și, al treilea, s'au așăzat orânduiala trapezei, asemenea ca cu toții o masă să avem, fără a fi iertat cuivă (nici chiar înaintea starețului) a mânca la chilie, afară de boală și bătrânețe adanci, neavând nimenea altceva la chilie, afară de vasul cu apă, și care rânduială de atunci se păzește cu mare scumpătate până acum.

Deci, așa fiind rânduiala acestui sfânt lăcaș, așăzat, precum am zis, apoi ne-am apucat și de zidirile cele mai necesare și mai întâiu am prefăcut biserică veche ce mi s'a dat ca din nou, (care mai nainte eră sătească), prefăcându-se toate cele trebuincioase în ea ca într'o biserică mănăstirească. După care s'au zidit un corpos de chilii de piatră cu trapeză și egumenie și un arhondaric foarte frumos, acoperite toate cu oale și în lăuntru îmbrăcate după cuviință. Iar la 1867, Septemvrie în 9 zile, s'au pus temelia bisericii cei mari sobornicești, a căreia lungime este de 17, iar lățimea de 12 și înălțimea de 17 stânjani, cu crucea din piatră cioplită și cărămidă, învălită cu fier și vârful cupolei învălit cu aramă și aurit prin foc cu aur, asemenea și crucile și sururile crucilor toate aurite prin foc, care acum este gata cu desăvârșire, rămâind numai a se așeză marmora pe jos, care este adusă, și a se pune ușile care sunt foarte frumos lucrate și împodobite cu bronzuri (și iconostasul), catapetasma și stranele, carele sunt toate gata numai a se așeză și să se sfințească, fiind în așteptare când ne va milui prea puternicul Dumnezeu să ne bucurăm și de o statornică așăzare. Și iată că după o așteptare de 11 ani trecuți nu ne-au trecut cu vederea înduratul Dumnezeu, ci au binevoit a ridică pe alesul său din norodul său, pe Inalt Prea Sfinția Voastră puindu-vă pe scaunul sf. mitropolii a Moldovei și Sucevei. După care nu mă îndoesc (ci sunt plin de încredere) că veți întoarce a voastră părintească privire și asupra acestui sfânt lăcaș, carele este pus de Dumnezeu sub scutul și apărarea voastră, și, ca părinte și apostol al păcii, veți împacă pe maica cu fiica ei mult dorită, făcând a încetă starea lucrurilor provizorii ca până astăzi, statornicind ordinul legal, potrivit înaltei încuviințări cuprinsă în sus citatul decret al sfântului sinod. Căci, după cum ne aflăm astăzi, milostive stăpâne, suntem ca o corabie fără cârmaci și ca o turmă fără păstor. Având în vedere și aceasta, Inalt Prea Sfinția Voastră, că eu acum sunt bătrân și obosit de ani și osteneală, asemenea și ceilalți frați veniți de acolo dela Neamțu, încât prin urmare, în fieștecare moment ne așteptăm sfârșitul vieții (precum acum și unii din noi s'au și mutat din vieață). De aceea, cu fierbinți lacrimi cad la apostoleștile voastre picioare și vă rog nu ne părăsiți, ci să fiți apărătorul și protectorul acestui dumnezeesc nou sfânt lăcaș și să rânduși un frate dela mănăstirea Neamțului sau o persoană din cler, însă vrednică de cre-

dință și cu frica lui Dumnezeu, carele venind aicea să vadă totul și încredințându-se la fața locului de starea lucrurilor cum să găsească, mai ales să vadă rânduiala și petrecerea noastră, zidirile și zestrea mănăstirii, mișcătoare și nemișcătoare, atât în afară cât și în lăuntru bisericii, odoarele ce sunt într'un număr destul de frumos și veștmintele, într'un cuvânt totul, și carele apoi să vă poată da relații adevărate, cum se cuvine despre toate, căruia să i se poată încredința și de mănăstire chiar inventarele și socotelile dela înfiintare și până astăzi, căci, precum zic, poate în curând întâmplător să și murim și atunci dumnezeescul acest lăcaș a căruia înfiintare n'a fost ales decât în interesul religiei ortodoxe și a bisericii moldo-române, precum vă puteți încredința mai pozitiv din alăturatele pe lângă aceste copii, după documente ce păstrez, atât a procatohului vostru, răposatul mitropolit Sofronie, precum și de a ministerului de Externe către mine, să nu rămâie la voia întâmplării.

Deci îndoind și întreind a mea nevrednică cerere, cu lacrimi, gânditor căzând la apostoleștile picioare, vă rog milostiviți-vă și nu ne lepădați, ci binevoiți a-mi porunci cum să urmez, că sunt gata a împlini toate cele poroncite fără abatere, fiind al Inalt Prea Sfinției Voastre cu totul nevrednic fiu sufletesc și supus ascultător.

Sfânta mănăstire Noul Neamțu 1875, Septemvrie 16.

XXXIX.

Scrisoare a iermonahului Veniamin.

1875, Noemvrie 3.

Salutare părinte Daniile!

Mai întâiu rog pe Atotputernicul creator ca epistola prezentă să vă întâmpine întru fericirile dorite, pentru ca să glorific sfânt numele lui, de a cărui grație, până în momentele prezente, sunt și eu sănătos, și al 2-lea fiindcă afacerile acestui nou stabiliment cam de pe la începutul lunii Iunie trecut au luat o marșă cu totul de altă natură. Se vede că așa au binevoit creatorul universal pentru a se împacă flica cu muma sa cea dreaptă și pentru că după cum sunt bine încredințat, sfinția voastră nu aveți nici o știință în această chestie, de aceea în puterea binelui comun și a dragostei voastre fraterne nu de prisos socot a vă comunica acestea.

Părintele Teofan, plenipotentul averilor din Basarabia a acelei sfinte lavre, după ce a învăluit afacerile ei dela 1859 și până astăzi, după ce a jucat rolul unui fluture, apoi prin purtările sale a pus în poziție pe guvernul local de aici a seculariză și aici averile mănăstirii, când i s'a luat din mâna sa toate documentele moșiilor și plenipotențele ce posedă dela decedatul stareț Ghera-

sim și dela mitropolitul Sofronie, mărginindu-se acest nou stabiliment anual într'o cifră bugetară de 9.000 ruble, apoi în luna Iunie trecut, informându-se guvernul și sfântul sinod din Petersburg că părintele Teofan, după aceasta, a făcut o datorie de 90.457 ruble și 50 capeice, (datoria a fost mult mai mare, dar s'a plătit din casa mănăstirii pe unde au fost sume mai mici), osebit de aceste însă se mai ivesc datorii, așa dar stăpânirea a fost nevoită în fine a-l depărta din provizora egumenie ce i se încredințase în anul 1864 și a-l mărgini să nu facă nici un pas din mănăstire, dându-l în privegherea poliției sătești până la o nouă regularizare, când tot odată într'un timp s'a înlocuit provizoriu printr'un sfat sobornicese, compus din duhovnicii Sevas-tian, Antim, Andronic și Isichie prezident, după care sfântul sinod din Petersburg a însărcinat pe ministrul Afacerilor de Externe a Rusiei a comunica această hotărîre așa de-a dreptul prin cel al României sfântului sinod din București, spre a trimite un alt egumen în locul părintelui Teofan.

Astfel, văzându-se mărginit părintele Teofan și că pe aici nu mai are curagiul a face ceea ce a făcut până acum, în luna Septemvrie, neștiind ce să mai facă, a adresat o suplică, ca din partea soborului, înalt prea sfântului mitropolit Iosif al Moldovei, însoțită de câteva copii de pe piesele ce a crezut el, fără însă a-i arăta cu inima curată toate împrejurările ce au născut această chestie, dacă dânsul tocmai după un așa de îndelungat timp și când s'a văzut amenințat vrea în adevăr a uni pe mănăstiri, fiica cu mama sa cea dreaptă (lavra), ceea ce în împrejurările de fața dela sine au adus a se face aceasta, numai dacă veți vroi a procede cu înțelepciune și fără a se mai osteni sfinția sa părintele Teofan, tocmai acum când lucrurile dela sine au venit și sfinției sale îi lipsește virtutea și onoarea.

Părinte Daniil ! Am înțeles că ai fost însărcinat de părintele stareț, după un anume ordin ce ai avut ca să mergi să dai înalt prea sfințitului mitropolit relațiile necesare în privința aceasta. Această chestiune fiind gravă și interesantă, se vede că urmează a se desbata în sesiunea aceasta a sfântului sinod din București, dar nu știu dacă relațiile ce ați fi dat pot fi satisfăcătoare unei asemenea chestiuni, deoarece sunt mai multe, decât sigur că nu ați avut și știință despre mărginirea părintelui Teofan dela egumenie; o asemenea știință nu o are nici înalt prea sfințitul mitropolit, iar lucrările părintelui Teofan sunt alegorice ca să nu înțeleagă.

De nu se va face grăbire cu trimiterea egumenului, au în vedere a supune mănăstirea sub protecția Rusiei.

Acestea fiind deocamdată ceea ce credeam că vă interesează a ști, sunt al dragostei tale sincer amic,

(s) VENIAMIN IEROMONAH.

Dacă ai vrea a mă onora cu răspunsul dragostei tale, un asemenea să fie adresat:

D-sale D. Mihai Grigorevici, posesorul moșiilor Chițcanii și Copanca, Târgul Tiraspol, Hersonscaia Gubernia.

(Actele dela XXXVII incoace sunt extrase, parte din lucrarea inedită a arhierelui Crețulescu, parte din arhiva mănăstirii Neamțului).

XL.

LISTA

moșiilor din Basarabia aparținând mitropoliei, episcopiei de Huși și mănăstirilor pământene.

NUMELE MOȘILOR	ȚINUTUL	INTINDEREA TOTALĂ DESETINE	PĂDURE DESETINE	ARENDA ANUALĂ (în anul 1874)	A CUI ESTE MOȘIA :
Nemțenii	Chișinău	1.127	70	3.365	Măn. Neamțu cu Secul
Mereștii	"	886	300	1.130	"
Valea Iazului	Orhei	2.216	—	10.025	"
Vlădenii	"	628	85	2.824	"
Valea Rusului	Iași	1.128	400	1.576	"
Visoca și Crișcăuții.	Soroca	6.429	409	9.250	"
Cotova cu parte din Burdujeni	"	3.530	—	6.801	"
Solcanii	"	1.542	41	3.001	"
Copanca și Chițcanii	Tighina	10.072	3.668	9.170	"
Costulenii	Chișinău	2.478	33	2.022	Mitrop. Moldovei
Vasiliuța	Iași	1.050	111	2.370	"
Dercauții	Soroca	3.327	27	7.326	"
Camenea și	Iași	940	—	4.402	Mănăst. Bogdana
Petrușenii	"	1.777	322	10.146	Episcopia de Huși
Obilenii	Chișinău	4.881	—	4.390	Mănăst. Pângărați
Braicovo	Soroca	1.418	94	18.066	"
Colinecăuții	Hotin	7.025	1.043	18.066	Mănăst. Slatina
Revcăuții	"	7.025	1.043	18.066	"
Rochitna	"	7.025	1.043	18.066	"
Total		50.454	6.603	95.864	

LIPSEȘTE ÎN ACEST TABLOU:

NUMELE MOȘIILOR	ȚINUTUL	INTINDEREA TOTALĂ DESETINE	PĂDURE DESETINE	ARENDA A N U A L Ă (În anul 1874)	A CUI ESTE MOȘIA :
Puhoiu	?	?	?	?	Mănăstirea Văratec
Parte din Nemțeni .	Chișinău				Mân. Neamțul și Secul
Parte din Obileni .	"				Episcopia de Huși

Valoarea averilor mănăstirilor neînchinat și ale eparhiilor Moldovei situate în Basarabia și sechestrate de guvernul rusesc în chip atât de nejustificabil, se ridică, dacă la capitalul imobiliar adaugem veniturile acumulate de aproape 50 ani, la vreo 30 milioane de lei.

CUPRINSUL

	Pag.
I. Nouă procură dată de mănăstire ieromonahului Teofan Cristea, al cărei text a rămas necunoscut.—Teofan Cristea protestează la episcopul Chișinăului în contra măsurilor luate de guvernul Moldovei și propune să înființeze o mănăstire pe una din moșiile Lavrei în Basarabia.—Guvernul Moldovei cere trimiterea lui Teofan la mănăstire.—Imputernicire dată lui Teofan în numele chiriarhiei și a mănăstirilor pentru a protesta la autoritățile rusești în contra actelor guvernului Moldovei.	1
II. Protestele mitropolitului Sofronie către comisia centrală și către Domn.—Încercările guvernului Moldovei pentru ca să aducă pe Teofan Cristea în țară.—Protestele lui Teofan Cristea și scrisorile mitropolitului Sofronie către dânsul și către episcopul de Chișinău.—Memoriul trimis de mitropolit episcopului.	5
III. Chestiunea mănăstirilor chinovii în Cameră. Nou protest al mitropolitului.—Turburări în mănăstirea Neamțului și nou conflict cu mitropolitul din cauza introducerii muzicii vocale.—Suspendarea starețului Gherasim.	8
IV. Urmarea conflictului dintre guvern și mitropolit. Suspendarea mitropolitului și trimiterea lui sub escortă la mănăstirea Slatina.—Destituirea și surgunul starețului Gherasim.—Alegerea starețului Timofteiu.—Cercetarea rânduită de Cameră.—Demisia mitropolitului.	14
V. Împăratul Rusiei restituie mănăstirii Neamțului moșiile Copanca și Chițcani.—Urmarea încercărilor guvernului Moldovei pentru recunoașterea lui Aroneanu.—Adunarea soborului spre desărcinarea și desaprobarăa lui Teofan Cristea.—Desărcinarea iscălită numai de stareț. Turburări în mănăstire necesitând intervenția personală a ministrului.—Călugării fugiți în Basarabia.	18
VI. Teofan Cristea reinnoește cererea făcută episcopului de Chișinău să fie învoit a întemeia o mănăstire pe una din moșiile lavrei.—Călugării fugiți autorizați să se stabilească la Nemțeni.—Moartea mitropolitului Sofronie.—Guvernul Moldovei află de existența procurii lui Teofan Cristea.—Măsurile guvernului în urma acestei descoperiri.—Adresa locotenentului mitropolit către sinodul ruseșc.	22
VII. Proteste date de Aroneanu și de Teofan Cristea la autoritățile rusești.—Consulatul ruseșc comunică că Teofan Cristea nu mai poate fi privit ca procurator al mănăstirilor Neamțul și Secul.—Procura lui Aroneanu se întârește de autoritățile basarabene.—Starețul de Neamțu reclamă în contra lui Teofan Cristea și dă bilet de voie duhovnicului Andronic Popovici spre a trece în Rusia.—Guvernul ruseșc ordonă să se suspende orice lucrare în privința recunoașterii vechilului mănăstirilor Neamțul și Secul.	25

	Pag.
VIII. Guvernul român hotărăște ca veniturile clerului și ale mănăstirilor să se verse deadreptul la ministerul de Finanțe desființându-se serviciul bunurilor mănăstirești dela ministerul Cultelor. — Teofan Cristea trimite din Petersburg mănăstirii seamă de banii cheltuiți de dânsul și de lucrările lui	27
IX. Guvernul rusesc dispune ca căștiurile tuturor moșiilor aparținând mănăstirilor și eparhiilor din Moldova să se depună la băncile de credit din Rusia.	29
X. Uneltirile lui Teofan Cristea și ale călugărilor fugiți pentru întemeiere unei mănăstiri nouă. — Soborul mănăstirii consimte la înființarea unei mănăstiri nouă.—Aprobarea sinodului și a împăratului.—Comunicarea către mitropolia Moldovei.	31
XI. Secularizarea tuturor averilor mănăstirești în România.—Aprobarea de către Împăratul Rusiei a înființării nouăi mănăstiri poate fi privită ca un răspuns la această măsură. — Mitropolia Moldovei protestează în contra înființării nouăi mănăstiri.—Răspunsul consulatului general rusesc la nota guvernului român.—Regularea arendării bunurilor mănăstirilor române din Basarabia de către guvernul rusesc.—Incetarea mandatului lui Samsonov și renumirea lui.—Noi intrigi ale soborului.—Mitropolitul Moldovei privit de Ruși ca ne-canonice.—Correspondența lui Teofan cu starețul.—Noua propunere a soborului.—Guvernul rusesc ia administrația averilor mănăstirilor și eparhiilor moldovenești.—Destituirea lui Teofan Cristea de către autoritatea ecleziastică din Basarabia.	36
XII. Nou punct de vedere al Guvernului rusesc în chestiunea bunurilor mănăstirilor și eparhiilor Moldovei.—Noua lege sinodală română și recunoașterea mitropoliților și a episcopilor români de către patriarh. — Guvernul rusesc ia asupra sa ocărnuirea averilor mănăstirilor Moldovei.—Negociațiuni diplomatice. —Acont asupra acestor venituri dat de Ruși în timpul războiului dela 1877.—Rusia secularizează veniturile mănăstirilor și eparhiilor noastre.—Concluziune.	45
Acte	50

Analele Academiei Române.

L. B.

Despre Cnejii Români, de <i>I. Bogdan</i> .	—,40
Din viața romană: Podoabele, toaleta și petrecerile unei elegante, de <i>Ion Kalinderu</i> .	—,50
Un hrisov al lui Mircea cel Bătrân din 10 Iunie 1415, de <i>Ioan Bogdan</i> .	—,20
Ilirii, Macedo-Românii și Albanezii. Disertațiune istorică, de <i>Dr. Atanasie M. Marienescu</i> .	—,60
Episcopia Strehaiei în anii 1673—1688. Notă istorică, de <i>I. Bianu</i> .	—,20
Nicopole 1396—1877—1902. — Cuvântare rostită de CAROL I, Regele României .	
Din viața romană: Societatea înaltă pe vremea lui Pliniu cel tânăr, de <i>Ion Kalinderu</i> .	1.—
Biserica și podul din Borzești, precum și o ochire relativă la bisericile zidite de Ștefan cel Mare, de <i>Dr. C. I. Istrati</i> .	2.—
Tom. XXVII.—Desbaterile Academiei în 1904—5.	8.—
» XXVII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	4.—
Ștefan cel Mare, Mihaiu Viteazul și Mitropolia Ardealului, de <i>N. Iorga</i> .	—,40
Românii din Bosnia și Herțegovina în trecut și în prezent, de <i>Isidor Ieșan</i> .	—,30
Câteva manuscrise și documente din țară și din străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i> .	—,20
Vieța lui Alexandru Vodă Callimachi, Domn al Moldovei, cu prilejul descoperirii testamentului său, de <i>N. Iorga</i> .	—,20
Indreptări și întregiri la istoria Românilor după acte descoperite în arhivele săsești. I. Brașovul, de <i>N. Iorga</i> .	—,50
Bărbații culti greci și români și profesorii din Academii de Iași și București din epoca zisă fanariotă (1650—1821), de <i>C. Erbiceanu</i> .	—,50
Nichifor dascălul, exarh patriarhal, și legăturile lui cu țerile noastre (1580—1599), de <i>N. Iorga</i> .	—,20
Datele cronicelor moldovenești asupra anilor de domnie ai lui Alexandru cel Bun, de <i>Dimitre Onciul</i> .	—,30
Contribuțiuni la biografia unora din cronicarii moldoveni, de <i>I. Tanoviceanu</i> . (Cu 1 tabelă.)	—,30
Despre Ungurii și Episcopiile catolice din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,80
Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Românești (1849—1856). Memoriul I, de <i>N. Iorga</i> .	—,30
» XXVIII.—Desbaterile Academiei în 1905—6.	5.—
» XXVIII.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	6.—
Vieța și Domnia lui Barbu Dimitrie Știrbei, Domn al Țerii-Românești (1849—1856). Memoriul II, de <i>N. Iorga</i> .	1,60
Cronica Bohotinului, de <i>Radu Rosetti</i> .	1,60
Noțiunea valorii în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,30
Din Nichita Acominatos Honiatul, traducere a părților privitoare la Istoria Asanizilor, cu introducere și index, de <i>Gheorghe Murnu</i> .	1,20
Note genealogice și biografice despre familiile Buhuș și Rosetti, foști proprietari ai moșiei Bohotinul, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,40
Câteva manuscrise și documente din țară și străinătate relative la istoria Românilor, de <i>N. Iorga</i> .	—,30
Cauzalitatea în succesiune, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,50
Originile partidului național în România, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,20
» XXIX.—Desbaterile Academiei în 1906—7.	6.—
» XXIX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> .	8.—
Cronica Vascanilor (Județul Suceava), de <i>Radu Rosetti</i> .	1,50
Despre originea și transformările clasei stăpânitoare din Moldova, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,70
Un boier oltean la Karlsbad în 1796—1797: călătoria lui Barbu Știrbei în apus, de <i>N. Iorga</i> .	—,20
Congresul pentru Proprietatea literară și artistică, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,20
Câteva fărâame din corespondența lui Alexandru Vodă Ghica, Domn și Caimacam al Țerii-Românești, de <i>N. Iorga</i> .	—,20
Congresul sociologic din Londra și organizarea militară a școalelor în România, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,30
Despre censura în Moldova. I. Iniințarea censurii de guvernul provizor rus și funcționarea ei sub acel regim, 1828—1834, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,40
— II. Censura sub Mihaiu Sturdza, 1834—1849, de <i>Radu Rosetti</i> .	1,50
— III. Censura cărților evrești în Moldova sub domniile regulamentare, de <i>Radu Rosetti</i> .	—,60
Neconștiutul în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,30
Evoluția în istorie, de <i>A. D. Xenopol</i> .	—,30
Tradiția istorică în chestiunea originilor române, de <i>Dimitre Onciul</i> .	—,20
Două Zamfire, domnițe române din secolul XVI, trecute în Transilvania, de <i>Ioan Pușcariu</i> .	—,30

Analele Academiei Române

L. B.

	Câteva observațiuni asupra îndatoririlor militare ale Cneșilor și boierilor moldoveni în secolii XIV și XV, de <i>I. Bogdan</i> . . .	1,30
	Contribuții la istoria Moldovei între anii 1448—1458, de <i>I. Bogdan</i> . . .	30
	Evangelhilele dela Homor și Voroneț din 1473 și 1550, de <i>I. Bogdan</i> . . .	1.—
Tom. XXX.	— Desbaterile Academiei în 1907—8	5.—
	XXX.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	6.—
	Despre censura în Moldova. IV. Censura sub Grigorie Ghica și desființarea ei, de <i>Radu Rosetti</i>	1.—
	Cetatea Neamțului dela podul Dâmboviței în Muscel, de <i>I. Pușcariu</i> . . .	20
	Notiță despre monetele lui Petru Mușat, de <i>Nicolae Docan</i>	1.—
	Lupta între Drăculești și Dănești, de <i>A. D. Xenopol</i>	1.—
	Contribuțiuni la studiul cronicelor moldovene (Nicolae Costin, Tudosie Dubău, Vasile Dămian), de <i>Const. Giurescu</i>	40
	Inscripțiile dela Cetatea-Albă și stăpânirea Moldovei asupra ei, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
	Documentul Răzenilor din 1484 și organizarea armatei moldovene în sec. XV, de <i>I. Bogdan</i>	1.—
Indice	alfabetic al volumelor din <i>Anale</i> pentru 1898—1908	2.—
Tom. XXXI.	— Desbaterile Academiei în 1908—9	5.—
	XXXI.— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i>	10.—
	Patruzei și doi de ani de domnie a Regelui Carol I, de <i>D. Sturdza</i> . . .	20
	Un proces de sacrilegiu la 1836 în Moldova, de <i>Radu Rosetti</i>	30
	Letopisețul lui Azarie, de <i>I. Bogdan</i>	1,60
	Cum se căutau moșile în Moldova la începutul veacului XIX. Conдика de răfueală a Hatmanului Răducanu Roset cu vechillii lui pe anii 1798—1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
	Originile asi-ro-chaldeene ale greutăților romane, de <i>Mihail C. Sufu</i> . . .	20
	Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupațiunea rusească dela 1806—1812. I. Cauzele războiului. Inceputul ocupației, de <i>Radu Rosetti</i>	2.—
	Negru Vodă și epoca lui, de <i>Dr. Al. M. Marienescu</i>	50
	Criminalitatea în România, după ultimele publicațiuni statistice, de <i>I. Tanoviceanu</i>	30
	Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. II. Negocierile diplomatice și operațiunile militare dela 1807—1812. Amănunte relative la ambele țeri, de <i>Radu Rosetti</i>	1,50
	Unioniști și separatiști, de <i>A. D. Xenopol</i>	50
XXXII.	— Desbaterile Academiei în 1909—1910 . . . . . (Sub presă).	
XXXII.	— <i>Memoriile Secțiunii Istorice</i> . . . . . (Sub presă).	
	Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespondențe diplomatice străine. I, 1700—1750, de <i>N. Iorga</i>	50
	Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806—1812. III. Amănunte asupra Moldovei dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
	— IV. Amănunte asupra Țerii-Românești dela 1808 la 1812, de <i>Radu Rosetti</i>	2.—
	Despre elementele cronologice în documentele românești, de <i>N. Docan</i>	50
	Partidele politice în Revoluția din 1848 în Principatele Române, de <i>A. D. Xenopol</i>	60
	Studii privitoare la numismatica Țerii-Românești. I. Bibliografie și documente, de <i>N. Docan</i>	1,20
	Știri despre veacul al XVIII-lea în țerile noastre după corespondențe diplomatice străine. II, 1750—1812, de <i>N. Iorga</i>	80
	Conflictul dintre guvernul Moldovei și mănăstirea Neamțului. I. Înainte de 1 Iunie 1858, de <i>Radu Rosetti</i>	1,60
	Marele spătar Ilie Țifescu și omorirea lui Miron și Velișco Costin, de <i>I. Tanoviceanu</i>	50
	Luptele dela Ogretin și Teișani din zilele de 13 și 14 Septembrie 1602 (7111), de <i>General P. V. Năsturel</i>	50